

Дневник

(стенографски)

на

XIX^{то} обикновено Народно събрание

Четвърта извънредна сесия

8. заседание, петък, 13 октомври 1922 г.

(Открито от председателя Н. Атанасов, в 3 ч. 50 м. след обед).

Председателя: (Зважи) Моля г. секретаря да провери по списъка присъствущите г. г. народни представители.

Зам.-секретар Х. Пенчев (з): Прочти списъка. От заседанието съ отсъствували следните народни представители: Димитър Анастасов, Иван Ангелов, Стефан Бакърджиев, Юсуф Бергамски, Димитър Благоев, Стефан С. Бобчев, Тодор Булев, Атанас Буров, Григор Василев, Асен Валчаров, Никола Габровски, Иван Ганев, Вълко Гарвански, Стойчо Георгиев, Иван Гешов, Никола Гешов, Георги Данчилов, Стефан Даскалов, Никола Дейков, Петър Димов, Васил Драганов, Илия Енчов, Станю Златев, Никола х. Иванов, Константин Караджов, Тенчо Кийосев, Петър Кораков, Стоян Костурков, Радослав Крайчев, Андрея Ляпчев, Михаил Маджаров, Ращко Маджаров, Александър Малинов, д-р Ганчо Марков, Цоню Матов, Георги Минев, Владимир Моллов, Никола Мушанов, Лачо Неделков, Парашкева П. Петков, Тодор Петров, Гани Радев, д-р Марко Сапарев, Митко Соколов, Димитър Стоев, Теодор Теодоров, Стефан Тодоров, Христо Тодоров, д-р Йоанит Фаденхехт, Димитър Христов, Тодор Цеков, Коста Ципоранов, Станко Щастов, Кънчо Чамев, Александър Чапрашкиев, Крум Чапрашкиев, Юрдан Юрданов, Георги Юртов, Димитър Яблански и Ангел Янев)

Председателя: (Зважи) От 215 души народни представители присъствуват 98. Има законния състав.

Обявявам заседанието за открито.

Съобщавам, че се разрешава отпуск на следните г. г. народни представители:

На г. Асен Валчаров — 2 дни;
На г. Хюсюю Хасанов — 6 дни;
На г. Никола Дейков — 2 дни;
На т. Стойчо Христов — 10 дни;
На г. Радослав Крайчев — 5 дни;
На г. Гани Радев — 7 дни;
На г. Тодор Булев — 1 ден;
На г. Станко Щастов — 7 дни;

Съобщавам на г. г. народните представители, че в бюрото на Камарата е постигнато от Министерството на обществените сгради, пътищата и благоустройството за-

конопроект за изменение чл. чл. 27 и 40 от закона за благоустройството на населените места в царството.

Този законопроект ще се раздаде на г. г. народните представители и ще се постави на дневен ред.

Минавам към дневния ред.

Първата точка от дневния ред е: второ четене законопроекта за допитване до народа за виновността на министрите от кабинетите И. Е. Гешов, д-р С. Данев и А. Малинов за обявените и водени войни и за последвалите ги катастрофи през 1911—1913 и 1918 г.

Моля докладчика г. Пенчев да докладва законопроекта.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

ЗАКОН

за допитване до народа за виновността на министрите от кабинетите И. Е. Гешов (16 март 1911 до 1 юни 1913 г.), д-р С. Данев (1 юни 1913 до 4 юли 1913 г.) и А. Малинов от 21 юни 1918 до 18 октомври 1918 г., за обявените и водени войни и за последвалите ги катастрофи през 1911—1913 и 1918 години."

Председателя: Има думата народния представител г. Никола Пъдарев по заглавието на законопроекта.

Н. Пъдарев (д): (От трибуната) Г. г. народни представители! Нека не се вижда чудно, че вземам думата по заглавието на този законопроект. От дебатите, които се развиха от една седмица насам по този законопроект и по заплонопроекта за анкетата, не може да се дойде до друго заключение, освен до едно — че законопроекта, който сега се проучава, не може да бъде закон, с който да се установи виновността на министри, както е посочено в заглавието на този законопроект, а е закон със съвършено друго назначение и други задачи, и, следователно, в заглавието на този законопроект ще требва да стои друго от онова, което комисията е поставила. Аз сметам, че закона ще отговаря на назначението си и на съдържанието си, ако неговото заглавие бъде поставено така: „Закон за унищожаване на конституционния блок и за

опозоряване на България", и ще ми дадете време да се мотивирам.

С. Коев (з): От вашите езици теглите.

Председателя: Моля, моля.

Н. Пъдарев (д): Г. г. народни представители! Аз бих молил да запазите вашето спокойствие.

С. Коев (з): Да не държите такива езици — че ще обвинявате българския народ.

Н. Пъдарев (д): Остави този тон и тези нерви за еми от тази ограда.

С. Коев (з): Да не предизвиквате.

Н. Пъдарев (д): Тук стоим, г. г. народни представители, с общи задачи, и аз сметам, че в момента, каквито страната има презиране сега, ние бих трябвало с по-голямо спокойствие да се изслушваме, с по-голямо внимание да разгледаме въпросите, които са поставени на днешен ред.

Г. г. народни представители! Когато законопроекта се разглеждаше по принципи, от тази трибуна се изказаха толкова основателни съмнения, за да бъде той отхвърлен, че съм убеден, че ние бехме проникнати дълбоко от същността за нашия дълг тук, в Камарата, нямаше да проектираме този законопроект. Ние не си стигаха тези грозди обстоятелства, в които е поставено сега нашето име и нашата държава; ние не забравихме нашите партизански етапи; ние не се проникнахме от онзи дух не на примирение, за косто говореше г. Райко Даскалов, . . .

Т. Кюсов (з): Не говорите от сърце това.

Н. Пъдарев (д): Но на онзи дух на съзнателно изложението на нашия дълг като народни представители.

Г. г. народни представители! Недайте да сметате, че тие върхуиме добро на тая страна, че работим за нейното културно издигане, когато проектираме законопроекти, с които поставяме законната държавна власт в услуга на определена партия, на партийни преследвания.

С. Коев (з): Вие когато водите борба, какво преследвате — нещо друго ли?

Н. Пъдарев (д): Не трябва да забравяме, че партийните борби в една парламентарна държава, като нашата, съм нужда, една необходимост, и затова никога народни ге представители, правителството, която би желало развитието на тази страна, не трябва да съжалява, че в нея има партийни борби. Напротив, партийните борби трябва да бъдат; напротив, и ние, и вие трябва да насърдчаваме тези партийни борби. Но езю не трябва да забравяме и вие, и ние, а преди всичко не трябва да по забраява правителството на тази страна: организираната държавна власт в никой случай не трябва да бъде поставена в услуга на тези партийни борби. Правителството, държавата ще трябва да остави партиите да се състезават на полето на политическите борби, . . .

Министър П. Янев: В Търново напр.!

Н. Пъдарев (д): . . . да изказватте своите принципи, своите начала, да се борят за реализирането им, да атакуватте своите противници в техните стремежи за начин на управлението на тази страна. И когато тези партийни борби бъдат споменати, бъдат освободени от намесата на държавната власт, бъдат убедени, че нашата страна ще припечели много повече от онова, която вие съхващате, че припечели, когато държавната власт се поставя в услуга на една или друга партия.

Вие съхващате, г. г. народни представители, че това така трябва да бъде. Вие разбирате, че от всичко онова, която стана от 17 септемврий настан в тази страна, убеждението е дълбоко заседнало, че правителството и вие чрез него се занимавате само с една мисъл — да осигурите на вашия съюз, на Народния земеделски съюз, на нарицата им, . . .

Т. Кюсов (з): На българския народ.

Н. Пъдарев (д): . . . управлението на тази страна. И в това си стремление да осигурите това управление вие си служите с всичките средства на организираната държавна власт.

С. Коев (з): И вие ще останете без душа.

Н. Георгиев (з): Верваш ли туй, кое то приказваш?

Н. Пъдарев (д): Г. г. народни представители! Несъмнено, че аз го вервам. Но тоза го верва и целия български народ. Вие чухте от съобщението на г. министра на външните работи, . . .

Н. Георгиев (з): За мой народ приказвали — дето ходи в Търново ли?

Н. Пъдарев (д): . . . каква грижа е обзела всички слоеве на нашия обществен живот. Нашите културни дружества . . .

Т. Кюсов (з): Акционерните особено.

Н. Пъдарев (д): . . . съм загрижен за бъдещето на нашата страна. Вън от всекаква партийна борба, те издигат своя глас и го отирват преди всичко към правителството за примирителност.

Т. Кюсов (з): А-а-а! Значи, бият отбой!

С. Коев (з): Закъсняли сте.

Н. Пъдарев (д): Г. г. народни представители! Ние не искаме от правителството, не искаме от вас примирителност — нека партийните борби вървят усилено — но ние искаме от вас законност, закономерност. Нека закона, нека властта бъде единаква към всичките партийни дейци в тая страна; нека за нас законите бъдат такива, каквато съм за вас; нека властта бъде такъв закрилник за нас, какъвто е за вас; но не властта да се употребява в преследване на едини ваши политически противници. Най-сетне, защо не можете да разберете, че нашите съвещания за управлението на тази страна могат да не бъдат онези, които съм ваши съвещания, и защо не ни оставите свободно пред върха да развиваме нашите тези и да искаме неговото съзнание и подкрепа? От ваша страна сме ще развиете вашиите тези — свободни сте — и ще оставите народа да съди. Но когато вие решете да употребите полицията, шайките, за да възпрепятствувате на вашиите политически противници в борбата между народа, когато вие искате държавната власт да употреби тя унищожение на вашиите политически противници, вие сметате, че работите за засилването, за културното повдигане на тая страна. Грешка толема е, г. г. народни представители, и колкото по-скоро се освободим от тази грешка, толкова по-скоро ние ще заработим за доброто на тази страна.

С. Радев (з): Тъй ли мислехте и вие когато преследвахте със вашия нашите организации? В селата Бресница, Налатиково, випати полиция с пушки гонеше нашиите оклийски събрания. Дайте стълвор на себе си по-напред.

Н. Пъдарев (д): Г. г. народни представители! Аз съм дължен да отхвърля с най-голяма енергия твърденията на г. министра на правоохранянето, че борбата на конституционния блок, на Демократическата партия, е борба против реда, против законността, против сигурността на държавата, против законно установената власт. Не, г. г. народни представители; нашата борба е за установяването на ред и справедливост в тая страна, . . .

С. Коев (з): И за поемането на властта!

Н. Пъдарев (д): . . . за установяване сигурност в тази страна; нашата борба е за възпроизвеждането на законната власт — разберете това — не на власт, която се прели на тирания, а власт, която почива на законите и на която силата е в законите.

Некой от земеделците: Много ще има да я чакате!

Н. Пъдарев (д): Това е нашата борба; там ние отпращаме нашиите стрели — към борба, която единствено да бъде

борба мирна, борба на закон, със законни средства и ясно поставена цел — никакво комплистиране, което се говори в мотивите на този законопроект от г. министра на правосъдието. Никакво комплистиране, никакви тайни средства Демократическата партия, откогато тя съществува като партия, не е употребявала, няма и да употреби. Парламентарната група на Демократическата партия ви го заявява ясно: тя няма да позволяи нейната партия да се погребе, а иначе считаме, че една политическа партия в страната като нашата би се унищожила, би се погребала, ако в политическата си борба би си служила с комплистиране или с тайни, с незаконни средства.

Н. Димев (з): Бихе щели да я погребете, но народа ще я погребе.

Н. Пъдарев (д): Може да я погребе, но аз ви казвам: оставете я свободно да се състезава между народа и там я погребете със законите, които позволяват това!

Б. Гирбов (з): А защо стадохте в Търново?

Н. Пъдарев (д): Г. г. народни представители! Ние отидохме в Търново не да унищожаваме законната власт.

С. Ковев (з): А да минавате през трупове!

Н. Пъдарев (д): Вие това го знаете много добре; това етап е и правителството на България. Та, г. г. народни представители, и за вас, и за правителството, и за българския народ не беше ли една сигурна, несъмнена гаранция, че в Търново само ще се върнат мирни манифестиции, което показвате факти, че председателството на тази манифестация бе възложено на Найко Йосев? Можете ли вие да се съмнявате в легалността на един такова действие на конституционния блок?

С. Ковев (з): Дори и сега не сте се усмирили, и сега лулувате.

Н. Пъдарев (д): Г. г. народни представители! За вас не беше ли гаранция, че този блок ще върши мирна манифестация, когато там се явяваше да говори г. Малинов? Вие знаете неговото минало, неговата дейност.

С. Ковев (з): Неговото минало докара този положение.

Министър П. Янев: Той заговори още от София; неговата реч беше напечатана.

Некой от земеделците: Ние четохме речта на Малинова на гара Левски преди 17 септемврий.

Н. Пъдарев (д): Да, г. министре, защото неговата реч беше напечатана в София, защото тя ви беше позната, вие имахте всичкото основание, всичките доказателства да знаете, че това е една мирна манифестация, която иска да въздействува само на общественото мнение със законни установените средства в тази страна. Вие това знаехте. Тогава за какво комплистиране вие може да приказвате?

А. Кундулев (з): Ами защо беше изкорежен и то с револвери? Защо имаше по два револвера в джоба си?

Н. Пъдарев (д): Г. министъра на вътрешните работи си позволи да каже, че когато обискарал ловченици, севлиевци, било намерено massa оржние у тех и оттам заключи, че в Търново се потвърдила некаква си незаконна акция. Е добре, в отговор на този твърдение на г. министра ще ми позволите да прочета следното писмо на ловченици.

Х. Пенчев (з): Писано по заповед!

Н. Пъдарев (д): (Чете) „Като отхвърляме с възмущение тая клевета, защото при най-щателния обиск, направен от самата полиция на Даскалов на ловченици и севлиевци край Търново, не се оказа никакво оржние, . . .“

Министър П. Янев: Никакъв обиск не е правен.

Н. Пъдарев (д): . . . протестираме против езика на този самозабравил се министър, който третира ловченици и севлиевци като неговите катили и шайкаджий, молим на на-

стоящето да се даде най-голема гласност и изискате от бюрото на Камарата, от която ще се установи, че ловченици и севлиевци не само не съзimalи себе си санджици с оржние, но даже и джебни ножчета“.

Некой от земеделците: Но съзimalи и пушки.

Друг от земеделците: И санджици с бомби.

А. Кундулев (з): Подписал Пъдарев!

Н. Пъдарев (д): Г-да! Писмото не е подписано от мене.

Х. Пенчев (з): Не, за Издарева подписали ловченици!

Н. Пъдарев (д): Ловченици ви предлагат анкета. Те ви казват, че не съзimalи никакво оржние.

Министър П. Янев: Следствие има по това.

Н. Пъдарев (д): Добре, г. г. народни представители; азо правителството беше позволило да се върнат обиски на всички онези, които отиваха в Търново, никакво противодействие на тези дела на полицията, на администрацията не се прави. Значи, вие имахте всичката възможност да се осигурите, че в Търново няма да има никаква нелоялна, нелегална манифестация. Но вие търсехте тази среща в Търново. На манифестицата ща блока да се направи митинг в Търново, правителството нареди да се съмне събранието на „цевекомпразводителите“. Защо беше това събрание там, т. г. народни представители? Ако блокадата стават в Търново да извършват една незаконна акция, да се обявят против законната власт, иначе българското правителство нещам на разположение достатъчно организирана сила — войска и жандармерия — за да се противопостави на една такава акция? Това е джлг на едно правителство да се противопостави на една незаконна акция.

Некой от земеделците: Възмутената народна съвест не можеше да чака правителството.

Н. Пъдарев (д): Но да искате там да събирате две събрания, което в никоя страна, в никое общество не е позволено да стане, което ли никак селиски кмет не е допуснато да върши, а вие като правителство да по направите в Търново, това беше ясно за всички, за целия български народ, че и правителството, и вие желаете там да се съберем и да извършим това, което никой не е могъл да подозира. Всичките закани на „Земеделско знаме“ ние сметахме, като една партийна малевра. Ние никога не сметахме, че правителство, че народни представители ще слезат толков низко, на такъв низък уровень, за да искат да извършат съезди действия, които станаха към и в Търново.

Г. г. народни представители! Ако вие искате да издигнете тая страна, ако вие искате наистина народовластие да царува, недейте раздухва страсти на хората, недейте подтиквада умраза, недейте подтиквада ненавист; помажете се да издигнете този народ на висотата, на която вие сте застанали, издигнете го малко по-високо, облагородете го, а недейте го насъжда, недейте създаде омраза в него към неговите братя.

С. Кирчев (з): Ние сметаме, че страсите се поуталиха малко, а никак не ти раздухва.

Н. Пъдарев (д): Г. г. народни представители! Това, което стапа в Търново, ще треба да покара всички ние да се извиним.

С. Кирчев (з): То не е по-голямо от онова, което стана през 1910 г. в Русе.

Н. Пъдарев (д): Г. г. народни представители! Аз съм възмутен от онова възмущение, което изказа г. Райко Даскалов, когато му се обясни вниманието за факта, че българското знаме е било погазено в Търново. Той се възмути от дългото на душата и си каза: „Как може по такъв начин да се погазва емблемата на българската независимост, емблемата на българския суверенитет?“ Е добре, г. г. народни представители, ако запасното офицер-

ство е наблюдавало на един факт и е пожелало да го подчертат, този факт е една емблема, едно фигуризовано изражение, на това, тоето е станало в Търново. Българското знаме е знаме на труда, е знаме на пестеливостта, е знаме на общата към родината, на съединението усилия за нейното издигане — это това е българското знаме.

С. Кирчев (з): Синийто ли?

Н. Пъдарев (д): Е добре, в Търново шайкаджии със чалми или без чалми погазиха това знаме.

Министър д-р Р. Даскалов: Држате сметка на езика си, внимавайте върху езика си.

Н. Пъдарев (д): Там на труда се постави грабеж, над пестеливостта се постави разхищение, там родината се забрави в тези тежки и трудни за нея минути, за царийни преследвания, за партийни успехи.

Г. г. народни представители! Когато по такъв начин е потълкана емблемата на българското знаме, не трябва ли това да предизвика възмущение във всички ни?

Министър д-р Р. Даскалов: Имате ли факти? Недайте приказва самю наизуст, ако не имате факти. Држате сметка на думите си!

Н. Пъдарев (д): Всевъзможни грабежи станаха в Горна-Ореховица. Това знае цел народ. Във в. „Радикал“ има напечатан цел списък на разграбените вещи. Това съз разграбвания.

Председателя: Не се крийте зад в. „Радикал“.

Н. Пъдарев (д): Аз ви казвам какво се е изнесло, а вие можете да намерите стотици души да засвидетелствуват за извършенните грабежи.

Председателя: Недайте казва какво се е изнесло във в. „Радикал“.

Н. Пъдарев (д): Това не е дело на българския народ.

Председателя: Изнесете факти.

Н. Пъдарев (д): И днес и в миналото заседание аз заявих, и вие, и пие, всички трябва да заявим, че това не е дело на българския народ, . . .

Некой от земеделците: Кажи защо те изгониха от Дупница.

Н. Пъдарев (д): . . . а че това е дело на отделни личности, случайно попаднали в тези събрания.

Председателя: Вие говорите от трибуналата, че съз разграбени стоки и съз направени опустошения в Търново.

Н. Пъдарев (д): В Горна-Ореховица.

Председателя: Или ще си отеглите думите още сега, или ще слезете от трибуналата.

Министър д-р Р. Даскалов: И за националното знаме дето говори да си отегли думите.

Н. Савчев (р): Ама това е факт.

Министър д-р Р. Даскалов: Дайте да видим факти. Или ще си отеглите думите, или ще слезете. Това е Парламент. Аз не мога да позволя в този Парламент да говорите по този начин за националното знаме. Разберете!

Н. Пъдарев (д): Г. министре! Когато вие по такъв начин се отнасяте към критиката на един народен представител . . .

Министър д-р Р. Даскалов: Това не е критика, това е клевета към отечеството и народа. От тази трибуна подобни думи не могат да се чуват.

Председателя: Г. Пъдарев! Напуснете трибуналата.

П. Карадоров (р): Защо?

Министър д-р Р. Даскалов: Да слезе, защото обижда българския народ. (Н. Пъдарев напуска трибуналата)

Как ще говори, че е търкано националното знаме, без да изнесе тук факти? Може ли такова нещо?

П. Карадоров (р): Той говори за разграбване на имоти.

Министър д-р Р. Даскалов: Той не може да говори от трибуналата, че българското национално знаме е търкано, без Парламента да вземе решение да се покажат подобни хора. Това е обида за народа ни, това е обида за държавата ни. Как така, може ли подобно нещо?

К. Пастухов (с): Вие търпите престъпленията . . .

Министър д-р Р. Даскалов: Не търпим престъпленията. — Под това знаме ние сме се били, под това знаме ние сме мрели. Как смеете да твърдите, че българското знаме е търкано, и че българската власт е стояла развидна. И аз ще тегля под отговорност всички онни, които твърдят, че българското народно знаме е търкано. Ако те не докажат това нещо, аз ще искам от съдебните власти, най-строгото им наказание, за да се разбере, че народното знаме стои над партийните борби и над нашите страсти.

Н. Пъдарев (д): Аз се възмутих когато се съобщи това.

Председателя: Седнете на местото си.

Министър д-р Р. Даскалов: Научете се, че народното знаме стои над борбите.

Н. Пъдарев (д): Да, трябва да стои, г. министре.

Председателя: Има думата народния представител г. Атанас Х. Попов.

А. Х. Попов (д): (От трибуналата) Г. г. народни представители! За пръв път излизам на тази трибуна и преди всичко дължа да ви заявя, че аз, като народен представител от новите земи, не съм достатъчно осветлен върху борбите, в историята на България, но сметам, че това, което ще каже също ще е хвърли известна светлина върху нещата.

Днешното правителство — нека го признаям — с ред закони, които проектира и смета да прокара, цели да създаде морално и материално своите политически противници, за да не бъде западнат от никого. Такава е целта, струва ми се, и на законопроекта, който ни занимава последното време. Било от страна на десницата, било от страна на лявницата, общия повик, въобще, е против управляющите досега партии, или партии, большинството от които съз организирала така наречения конституционен блок. В какво се обвиняват те? Безспорно, в това, че досега съз водили войните. Единичното им престъпление е това, че те съз воювали. Дали, обаче, в това в същност има един престъпление или не, не става въпрос, този въпрос не се задава. Преди всичко, за да има престъпление, трябва да има зла умысел. Мене ми се струва, че у обявителите и водителите на войните досега не е имало никаква зла умысел — умысел със цел да се донесат лични облаги или да донесат на други имена такави облаги. Мене ми се струва, че тези войни съз обявени чисто и просто с намерението да донесат нещо добро на България. Не е тайна за никого, че обединението на българското племе е завещано нам от нашите праадеди, е завещано от миналото, и мене ми се струва, че ако има некой да говори против това обединение, по-скоро би требвало да каже, че не е българин. Най-сетне да ги обвиняваме само за това, защото съз обвили войните, пак си нема местото, защото и оръжието е написало славни страници в нашата история.

Х. Пенчев (з): Ами дипломацията?!

А. Х. Попов (д): Българското оръжие напр. въз участие при освобождението ни; българското оръжие въз

участие при Сливница и се увенчва с успех. Затова ние не обвиняваме тези хора. Чака също ни се струва, че не би требвало да обвиняваме тези хора, които юбявиха по следующите войни, защото те съм имали в себе си, преди всичко, идеала за обединението на българското племе. Как се обявиха и свърши войната, историята ще каже. Може-би дошлият резултат ще е само по техника във, може-би това се е продиктувало от интереса на великия силы, може-би такъв би бил края на войната, независимо от това, какви съм били нашият дипломат, каква политика е водило нашето правителство.

Г. г. народни представители! За балканската война нямам да говоря, защото тя беше популярна война, но ще говоря малко по общоевропейската война от 1915—1918 г. Против обявителите и водителите на тази война най-много се говори от т. г. земеделците и комунистите, и важното е, че ако не говорим, то наравно и те съм виновни за вседенето на тази война. Прави впечатление, че макар това да е така, особено те се обявиха против обявителите и водителите на тази война. Аз не знаа, но се говори, че когато се е гласувал бюджета на Радославова, земеделци съм гласували заради него. Комунистите също. Ако не съм гласували заради него, те съм избрани един членко престъпление пред историята, че знаеши последствията от това, не съм гласували и против; те съм извършили, казвам, престъпление, че съм се резервирали, защото не съм те, искат не съм знаели последствията от техната престъпка. Така че и едините съм виновни и другите съм виновни. В един от предишествуващите заседания, когато се разисквате въпроса за репарациите, г. Стамболийски каза: „И вие сте виновни, и вие сте виновни“, като ставаше дума кой ще плаща задълженията по репарациите, той каза: „И вие ще плащате, и вие ще плащате, защото и вие сте виновни, и вие сте виновни“. И действително така е.

От всички, които се обвиняват, обвинява се в частност и демократическото правителство. И аз ще се спра да кажа, пешо и заради него.

Г. г. народни представители! Демократическото правителство се обвинява в това, че то е било длъжно за неизвестен съюз, когато че е подготвило почвата за войни. Като че ли това правителство е родено, или е било създадено само за авантюри. Впрочем, че вие по-добре знаете и няма да отречете, че от управлението на Демократическата партия съм записани славни страници в българската история. В демократическо време, във времето на покойния Каравелов, е станало съединението на Южна със Северна България; във времето на г. Малинова на 2 септември 1908 г. е станало обявяването на независимостта на България. В това време той наложи на цар Фердинанд да обяви независимостта на България.

В. Мулетаров (к): И сега да го съдят!

А. х. Попов (д): Като се обвинява правителството на Малинова, че той е бил човек на войната, човека подгответ за народната катастрофа, започва да се говори още от рано, още от изменението на чл. 17 от конституцията, и че през всичкото си време този човек е бил не министър-председател на България, а просто един ордие на Фердинанд. Чл. 17 от конституцията се изменя твой, след като се провъзгласи независимостта на България. Но-ранната редакция на чл. 17 от конституцията е била много ограничена и давала право на България да скъпоизвърши договори със съедните държави само дотолкова, доколкото не я представляват като самостоятелна държава; защото договорите търговски, военни и пр. дотогава е трябвало да се сключат от Турция, понеже дотогава България не беше нищо друго, освен една васална държава на Турция, инейни империи не беше никошо друго, освен един генерал-губернатор, изпратен тук от Турция. След обявяването на независимостта на България, безспорно е, трябваше да се измени и този член от нашия основен закон, трябваше да се измени в смисъл такъв, какъвто отговаря на това положение на България. Новата редакция на чл. 17 не е изработена, прече, от демократическото правителство, това е само предложено в лягово време и е дело на V-то велико Народно събрание; върху нея се произнесли всички партии тогава, и то съдържанието ѝ въобще спор не е имало. Имало е само що-годе разлика в редактирането на самия член.

В. Власковски (к): Бадеава приказван. Ти не знаяш тези работи.

А. х. Попов (д): И редакцията на чл. 17 от българската конституция е такава, какъвто съм редакциите на конституциите в повечето европейски държави.

С. Коев (з): Не ще ги спасиш, приятелю; така се види.

В. Мулетаров (к): Хубаво е да посочиш неконституционни сигурни гарманската е такава.

А. х. Попов (д): Редакцията на чл. 17 от нашата конституция е такава, какъвто е подходящия член и на конституциите в Холандия, в Дания, в Швеция, в Норвегия, във Франция, в Италия, в Белгия.

Некой от земеделците: Ей!

А. х. Попов (д): Гърция, Сърбия.

И. Гетов (з): Ти къде си ходил по Холандия?

А. х. Попов (д): И ако в повечето от конституциите на великия държави редакцията е същата, каквато е в нашата чл. 17 питам: какво е престъплениято на българската държава, че ще има и тя такава редакция?

И. Гетов (з): Това Мушанов ти го е изпратил от затвора.

А. х. Попов (д): Впрочем за тази редакция тогава и г. министър Турлаков се е произнесъл одобрително, той е казал буквално така: (Чете) „Ако чл. 17 не се изменяне твой, както е чирвата алпине, то за всичко онова, което мерят нашите държавици, за да дадат възможност на нашата държава да влеза в разни политически говори със чужди държави, биха намерили това оправдание в она член от конституцията, който им дава право да премахват за известни пътнища, които се отнасят за работи по интерес на държавата“.

(Председателското място взема подпредседателя Г. Мартов)

Министър д-р Р. Даскалов: (Към министър Турлакова) Оратора казва, че си поддържал чл. 17.

Министър М. Турлаков: Не съм го поддържал. Той нема хабер от тези работи.

А. х. Попов (д): Обвинява се същевременно демократическото правителство, че като е дошло през 1918 г. на власт, то е дошло в името на стабилизирането държавата и сключването непременно на сепаративен мир, и се обвинява за това, че щом като е дошло на власт, г. Малинов не е склонил веднага сепаративен мир. Мене ми се струва, г. г. народни представители, да се хвърля едно такова обвинение против един държавник, скъсвам си пъма мястото, защото в онова време след инейното воюване в продължение на три години с почти половината от света, България беше съвсем размалена вътрешно, и да се склони едно примирие веднага, ми се струва, че не е лесна работа. Ами че това не е една електрическа ламба, та могат искаме да я връжнем да се заляпаме, когато искааме още веднаж да я връжнем — да угласим.

Министър д-р Р. Даскалов: Тогава не би трябвало да се явява там, щом не е могъл.

А. х. Попов (д): И мож-би, ако не се прориеше фронта на Добро поле, той щеше да склони примирие. Събитията, обаче, така изпревариха намеренията му, че сключването на един достойен мир се осуети, и въпреки това, макар че половината от света чакаше на българската граница, дали се прориеше некъде фронта и да влезеда си отмъстъти — защото, ако те си отмъстеваха по-рано, когато нищо не бехме им направили, когато бехме склонили, ние не знаем какъв би било, ако те нагазиха вътре — въпреки това, казвам, в момента когато сами отворихме вратата и казахме: „Заповедайте“ — намери се правителството на г. Малинова, което склони един достойно примирие за България, един примирие, според което сръбските и гръцките войски да не стъпват в българската територия. И това е успеха на българската дипломация, това ще се запише с големи букви в българската история и българския народ не може да не го признае за един благодетел.

И. Гетов (з): А им даде заложници!

А. х. Попов (д): Особено това се отнася за онези по-крайнини, през които на първо време щеха да минат гръцките и сръбските войски.

Председателствуващ Г. Марков: Моля свършиете, г. Попов! Още пет минути имате.

А. х. Попов (д): Ето защо, мене ми се струва, че за обвинение против правителството на г. Малинова съвсем не е място местото. Това не е нищо друго освен една омраза, си личи мястото. Когато към водителите на тази партия, така и към водители на другите партии от блока, които представляват един сериозна опасност за днешното правителство. Ози ден един последен от центъра запита г. Райко Даскалов, че защо той, би ли осигурил един митинг в София. Мене позволил той, би ли осигурил един митинг в София. Мене се струва, че г. Райко Даскалов искал така да отговори: ще дам декларация, че ще осигури мястото, ако предварително, дадете декларация, че нещата да конспирирате за властта и нема да повсичко пристъпите правителство. И естествено е, че всички закони и всички меро-приятия, които съм направени досега, целят тъкмо това: да съзият своите политически противници, за да ги направят навредни за бъдеще. Всичко това г. г. народни представители, се потърждава от самия законопроект, с който се предлага допитване до народа и последният требва да каже виновни ли съм гези хора или не съм виновни. Казвате, че народа ги арестува в Търново. Ние питаме: ако народа ги е арестувал в Търново, значи тези хора съм признани за виновни. Ако ние го питаме, дали съм виновни или не, знаят, още чийто лице се е присъдил за техната виновност, значи правителството ли е заискало незаконно, значи, това не е както те искал да докажат, че изложяват волята на народа. Блок; т-да, не представява, а перед мен, опасност за българския народ. Даже когато се реши да се образува битка, когато народа съм заради образуването му, народните маси започнаха да се раздват, защото, право да си кажем, български народ мрази мястото наумен, . . .

Министър д-р Р. Даскалов: Вашо ги мрази?

А. х. Попов (д): . . . и ако се допираха злини за български народ, масата си ги обяснява с това, че у нас има много партии и когато дясните партии се блокират, това сте народа се взривите с една неизправна радиост.

И всичко това, г-да, всички трези вътрешни борби, всички този повик, който се прави днес, става в един момент, когато наполовинебосклон на Балканския полуостров е замъглен тогава, когато съществува разливачки събития също България! И мене ми се струва, че правителството трябва не да насочи своето внимание главно към, да създаде всичките политически противници, а да обхвие вниманието си, за да покаже съдействието на други, които има нужда от това, да изкара България от това положение, в което е поставена. Това е желанието на българския народ.

Министър д-р Р. Даскалов: Съвършено върно, и това правим.

К. Илиев (з): Каквото вие като македонец, дали македонския народ очакваше свободителна война от България или завоевателна? На този въпрос отговорете?

Министър д-р Р. Даскалов: Не му отвръва.

К. Илиев (з): Поведоха масите като агиста на захиление в името на свещения идеал, че ще освобождават Македония, а те отидоха да я делят и завоюват.

А. х. Попов (д): Ако те кажат сега, че се отказват от всекакви агресивни намерения за власт вървам, че сега ще ги пуснете.

Председателствуващ Г. Марков: Има думата народния представител г. д-р Камчо Миланов.

Д-р К. Миланов (о): (От трибуната) Г. г. народни представители! От момичките на настоящия законопроект за допитването до народа се виждае, че причината за него е появяване, и защо се явява той чак след тригодишното упражление на Земеделската партия, без да дадат дадат под съд бившите кабинети на Генев, Малинов от 1912—1913 и 1918 г.

Некой от земеделците: Целта е много ясна; защото след като допирахте трите катастрофи на българския народ, станахте оръдия с Врангела и искахе бойкот против държавата и държавната власт. Затуй е допадъл тоя законопроект, и нема да съвържим с него, ако отивате така.

Д-р К. Миланов (о): Обвинения, пристрастия и озлобление дишат в този законопроект, а в същност в него се пълне за виновата справедливост на съдията, който ще раздава правосъдието върху факти, които се черпят от самия законопроект. Законопроекта издава инициативите желания, поимиски на неговите автори. Всеки от преждевременните, когато се говоре по принципи по настоящия законопроект, се питаше, защо вие, г. г. управлящи, в продължение на три години не дадохте под съд тия кабинети? Защо вие искахте техното съдействие и ги намирките за правосъдия досега? Аз ще цитирам факти, че вие ги намирите за правосъдия, че вие ги намирите за добри българи и другари; от името на българския народ и с тяхно съдействие вие извършихте държавни актове и подобрите положението на България. Ето до този момент има предвидените лица, като имахте даже една готова агенция, извършила много по-рано от друго едно правителство. „Народа го иска!“ Та какво по-обързо от това правосъдие? Ако действително вие искаете да удовлетворите исканията на българския народ — като че само вие имате прагматика да гоизвършвате народ, а други нещам това право! — какво ви искат, като имате напреде си една готова агенция, да измените веднага комисията, представена в конституцията, да се произнесе тя, да излезе тя с обвинителен акт и, ако действително тия кабинети съм виновни, да ги дадем под съд?

В. Мулетаров (к): И да се предадат на коронен съд!

Д-р К. Миланов (о): Г. Мулетаров! Ако има некой, който изважда да еднакъв с правителството с нежеланието егоистични поимиски, това сте Вие.

Министър д-р Р. Даскалов: Тежко и горко, ако те ни вдъхновяват!

Д-р К. Миланов (о): Аз бях в комисията, когато г. министър Илиев ме възприе много от вашиите искания, защо те беха такива, които дишаха само озлобление, само желание да се постави тази нещастна страна в още по-тежъмо бързотия. И когато тържавахме да си излизаме от комисията — както е известно на всички — г. министър ище останахме с убедението, че законопроекта ще си остане такъв, какъвто си е. Еднодействие аз виждам чл. 20 и чувам г. министъра на правосъдието, който беше много по-възждърлив от вас, да защища вашите мероприятия. Засрамете се!

Министър П. Янев: Всичките предложения по законопроекта съм мом.

В. Мулетаров (к): Това е негово предложение.

Д-р К. Миланов (о): Оия ден Вие говорихте, че в Ловеч блокират съм общосърдите комунисти, като и комендантът на града е поисквал разрешение от прокурора да ги обеснат; на другия ден във всичките се виде, че външните хора съм отворили патрони и заряди тази кражба се преследват.

В. Власковски (к): Това е блокарска лъжа.

Председателствуващ Г. Марков: (Звънки)

Д-р К. Миланов (о): Вие злорадствувате и искахте да се зайдате един с други, за да можете да намерите село без кучета, защото Вие казвате: „Която по-зле, толкова по-добре за нас“.

Д-р К. Миланов (о): Остават ми още 20 минути, за да се изважа по законопроекта. Аз немам време да говоря за работи, които се е говорило по-рано, а че говоря само по най-съществената част на законопроекта.

Г. г. народни представители! В самия законопроект се предвиждат наредби, несъответстващи на решението

на комисията, несъответстващи на мотивите на законопроекта. В мотивите на самия законопроект, който е внесен по силата на чл. 109 от конституцията, са легнали всичките принципи, които се развиват в законопроекта. Те са съвършено изменения от комисията в този законопроект. Още в първия параграф на мотивите ще срещнете, че министъра на правосъдието внесе този законопроект със желание да стане едно допитване до народа за даване под съд — значи със законопроекта се изисква да се иска само мнението на народа, да проявява той инициатива за даване под съд, да подаде харчов, да подаде заявление. Това е мотив. И в края на мотивите се говори: „Да бъдат дадени под съд по-после, след произвеждането на референдума“. Тук се говори изрично дали да бъдат дадени под съд, а не се говори за виновност или невиновност, като се постъпят съгласно действуващите досега закони. Г-дъ! Какво виждаме ние в този законопроект изменен от самата комисия? Съвършено изменен, нови принципи, ангажмент на Камарата с нови закони и изменение на онай база, на която е застанал министъра на правосъдието. Народното искане може да бъде само за даване под съд, а се установяват нови съдиища, предлага се въпроса за виновност или невиновност. Заглавието на чл. 1 на законопроекта — в текста му, както е предложен — ще видите, че се иска мнението на народа, да се произнесе дали съзиновни или не.

Министър П. Янев: И гласува с „виновни“ или „невиновни“.

Д-р К. Миланов (о): В шестия ред на мотивите се говори: (Чете) „Да се произнесе за даването им под съд“ — разлика много голема. Даване под съд значи да проявите инициатива, да изкажеш желание за даването им под съд, а поставянето на въпроса за виновност, то значи вече да ангажират Камарата и народния съд — както искаете го наречете — с въпроса за виновността. Нещо повече: в чл. 1 от законопроекта, както е изменен от комисията, се говори за установяване виновността. Какво значи това? Вие преди да дадете възможност на българския избирател да се справи с онай много сложна материя — дали известен каюнитет, при известни фактически обстоятелства, при политическите събития, които са придръжвали известни негови актове, каквато е войната, дали всичко това е станало правилно или неправилно, дали със желанието на народа е обявена тя или не, дали е поискано съгласието и на най-важния институт в страната — вие искаете от него решение за виновност или невиновност, без той да знае всички онни перипетии, всички онни телеграми, всички онни условия, които даже ние не знаем, макар да сме чели доклада на анкетната комисия, относящ се до кабинета Гешов—Данев, когато и министъра на вътрешните работи г. Даскалов заявява, че и той не е имал време да го прочете. И преди да знае това българския народ, преди той да се е спривил с всичко това, вие не му давате правото — както искате да твърдите, че управлявате националистически — той да прояви инициатива, за която се говори в законопроекта, а искате от него присъда.

В. Мулетаров (к): Народът иска!

Д-р К. Миланов (о): Вие сте толкова нервен, че не можете да запазите поне приличие.

В. Власковски (к): Народа не знаят кой е кабахатлията — я го гледай! Византийщина!

Некой от земеделците: Народа знае само да ходи на война!

Д-р К. Миланов (о): Когато кадията ти е даваджия, Помощъ да ти е ярманджия. Вие още от началото на законопроекта се подхлъзвате: вие се мъжите да се подигравате, за да може с една уловка, с една хитрина да избегнете всички основни принципи в законопроекта, като с лукавица, с хитрина поставите един нов капан, както беше търновския — не да учредявате един Държавен съд, и да се съдят от него, а да се съдят от некакъв народен съд, както се говори в чл. 20, той да се произнесе за виновността или невиновността. Г. г. народни представители! В обвинителния акт за даването под съд кабинета на Радославов, който акт еписан от днешния министър на правосъдието г. Янев, още на стр. 6 ще срещнете разсъжде-

ния действително на един конституционалист, разсъждения много правилни; там ще видите разсъжденията на г. Янева, като държавен обвинител, като изразител на самото Народно събрание; там ще видите, че той говори така: „Обвинява се правителството на Радославов заради туй, че то се е допитало до Градодното събрание, оно чрез некоя интерпелация, било чрез некое изявление, било чрез подлагане на разискване кредитите, а неправилно е обявявало войната, след като е разтурило единично народно събрание, вместо да постъпли туй, както се е постъпило в 1885 г. и в 1912 г., от бившите правителства, които са се допитвали до народа“ — изрично тия са думите. Такова е било гледището на XVIII-то обикновено Народно събрание върху този въпрос, и заради това счетоха Радославов за виновен. Ако г. министър на правосъдието има такова мнение, ако XVIII-то обикновено Народно събрание, съставено от вас, има такова мнение и такова гледище, питам ви аз: с какво морално право вие можете сега да отречете това?

Министър П. Янев: Г. Миланов! Недайте експлоатира с думи и мнения. Има дипломатическа подгответка, за която ще отговорите, чима водене на войни, за която ще отговорите, има катастрофи, за която ще отговорите. Недайте се хваща, като слепец, там, където не му е местото.

Д-р К. Миланов (о): Г. министър на правосъдието казва: „Кабинета Гешов—Данев не е отговорен за обявяването на войната, а е отговорен за нейните последици, за веийшото водене и за края ѝ.“

Министър П. Янев: И за пропущането да се склончи сепаративен мир.

Д-р К. Миланов (о): Г. министре! Министре! Министре! Много прави сте да искате и това! Вие, който говорихте в Народното събрание, че 16 юни не е дело на кабинета Гешов—Данев, . . .

Министър П. Янев: Я се върнете по-добре в дневниците!

Д-р К. Миланов (о): Дневниците са пред нас.

Министър П. Янев: Там съвсем не е казано това, което говорите.

Д-р К. Миланов (о): . . . и ако Вие, като юрист, като министър на правосъдието, казвате, че този кабинет не е виновен, питам ви аз, г. министре, с какво морално право искате от българския народ, който не познава тази материя, да се произнесе за установяване виновността? Аз не оих се противопоставил на Вашия законопроект, ако той беше само за допитване до народа дали действително да се дадат под съд, макар и то да е такъ едно заобикаляне, понеже сметате, че и то този начин ще избегнете отговорността, като не предприемате. Вие инициативата за даването им под съд. Ако искате да удовлетворите желанието на народа, вие можете направо още в този момент да назначите комисия да се произнесе върху доклада и да напишете обвинителен акт. Но не е там цялта. Цялта е полека-лека да заобиколите действителността и с уловка, с хитрина, с лукавицина да докарате един законопроект, който по-нататък да обвърже и ръцете на Народното събрание, и на съда. Нещо повече даже: когато приемате едно принципиално гледище в закона, ние отиваме въпоследствие да го изменим, ние отиваме и заставаме га една съвършено нова база, като не се скобряваме с водението дебати тук, като че се скобряваме с мотивите на самото законодателно предложение. Тогава дайте ни право да се впуснем да говорим по въпроса дали действително трябва да се установи един нов държавен съд с изборни съдилища, туй както със чл. 20 искате да ангажирате Народното събрание.

Г. г. народни представители! Аз сметам, че за честта на Народното събрание, за честта да не управляватът партия, ако вие искате да се прикриете зад тази завеса, да се прикриете зад некакъв референдум — една закрила много прозрачна, много слаба — то поне дайте онази относителна справедливост, която да бъде еднакво приложима, еднакво изпълними, еднакво действуваща за всички съсловия в тази държава, еднакво да се прилага за всички. Ако вие искате да съдите некого, дайте му поне истинско правосъдие, а не с всички мероприятия да гелдате да отегчите неговото положение, да го поставите в такова безизходно положение, че, виновен-невиновен, да

бъдде признат за виновен. Искате ли да бъдете справедливи, направете мащар и в тяхв един законопроект — най-либерални нареждания, дайте свобода на българския народ да се произнесе, удовлетворете искането на опозицията, която ви казва: искате ли да се произнесе народът, дайте възможност на избирателите да не се повлияват от нищо, оставете тази хитрина да се гласува с бели и черни бюллетини. Само от желание да отегчите положението на обвиняемите, по какъвто и да било начин да ги признаят българския народ за виновни, да ги сложи на подсъдимата скамейка, вие им турият една преграда пред волята на българския народ и викате българския избирател да видите дали ще сгъне в плика бела бюллетин или черно парцалче и утре да бъдат той гонен и преследван, и след туй да казвате: ние ви дадохме свобода.

Министър д-р Р. Даскалов: Вие дадохте на народа черни забрадки.

Д-р К. Миланов (о): Ние не сме дали черни забрадки, но вие насоку му ги дадохте. И мене ми е чудно, как, г. Даскалов, като говорите за тъжните събития, ако не се засрамвате от нас, то писне от Вашите другари, които знаят всичко каквото е станало, не се ли засрамвате?

Министър д-р Р. Даскалов: Те знаят, че аз ви спасих.

Д-р К. Миланов (о): Те знаят, дали от Шуменско и Варненско имаше пие един разбойник — питайте ги. Три дена преди 15 септемврий, на 11 септемврий, в с. Топал беше г. Христо Стоянов, директора на трудовата повинност — за когото вестниците пишаха, че заминал за Южна България — той беше в това село за да организира борбата, конгреса на „цвеклотворителите“ — и още тогава г. Матеев, комунист, каза на П. Хаджиков в гарата Ишниклара: „Миланов е бил и предбегът“. Всеки от нас беше обикоскан, всека жена и дете беша обискани. Когато влезехте приятели с пушки и бомби се качваха в специални вагони, предвождани от околовски начальници, ние ёдва се качвахме на треновете по гарите и още не бяхме стигнали в Търново.

Некой от земеделците: Кой ви караше да отивате там?

Д-р К. Миланов (о): Вие унищожихте конституцията, вие унищожихте всички права на българския гражданин. Аз казвам на г. Райко Даскалов и му повторям, че той, като министър на вътрешните работи, ако действително виждаше, че се вършият неконконсултации троите държавния строй, че по незаконен начин се предприема борба против правителството, той бе в правото си да забрани този митинг. Но г. Даскалов не прави това, а си казва: аз ще ви сложа един капан, един кървав фронт, една варнопломбова.

Министър д-р Р. Даскалов: Аз не съм ви слагал капан.

Д-р К. Миланов (о): И ако това се върши от най-висшето правителство място, юг министър-президентът след обещанието, че този митинг ще стане мирно и тихо, то самото обстоятелство, че се вика и другата страна на събор, свидетелствува доколко вие сте добросъвестни, доколко е било вището желание да въкарате опозиционния блок в кампания и да му дадете едно сражение. Дадохте му го. Вие не ни бихте в Търново, а по пътищата; вие ни снемахте по гарите и преди също да отидем в Търново. У нас не намерихте оржакие и не се намери нито един човек от вас, на когото и косъм да е паднал от главата. Та нима толкова страховици бехме ние, г. Даскалов? Та нима в нашите жили не тече кръж?

Председателствуващ Г. Марков: (Зважи) Вие нищо не казахте по заглавието на законопроекта, г. Миланов, а времето ви изтече.

Д-р К. Миланов (о): Аз говоря по заглавието. Понеже в мотивите на това предложение се говори за тъжните събития като причина, като повод за даване на тези кабинети под съд, аз, като всеки народен представител, имам право да се спра на този пункт в мотивите на законопроекта, който е мотив със срам, защото той е последуващ факт, а не предшествуващ. Съдете ни, било че сме имали връзки с врангелистите, било че сме искали да правим преврат в Търново, но тук немате право нито юридическо,

нито морално да смесвате въпроса за 1912 г. с въпроса за 1922 г. Ето защо ние считаме, че тези мотиви съм неоснователни и показват само озлобление, а не безпристрастие, не чувство на справедливост, не чувство на омиrottворение в тая страна, а чувство на размирица, която отгоре се посочва. (Ръжоцлескане от центъра)

Председателствуващ Г. Марков: Има думата г. министър на правосъдието.

Министър П. Янев: Г. г. народни представители! Изглежда, че много от господата, които говориха, а може би и тези, които ще говорят, ще искат да експлицитират с моята реч, която държах по време на решението на Народното събрание да бъдат дадени под съд сегашните подсъдими, бивши министри на Радославовия кабинет — за една аналитика, която съм направил тогава между начинна на обявяването на войната от 1912 г. и тая от 1915 г. Искат да намерят в моето мнение един добър коз за тех и казват, че тогава съм наимпред, какво днесните виновници, които утре ще бъдат изпълнени пред държавен съд, съм виновни, а сега ги наимират за виновни. И заради туй бърз да афишират тази ми реч във в. „Мир“ — а могат да я афишират и другаде където искат — под гръмкото заглавие „Невинните виновни“, както е казано във в. „Мир“. Когато в същност, ако прочете целата тази реч, а не само тази изводка, които е дадена, вие ще намерите, че 90% от онова, което трябва да се каже като отговорност на бившите министри от Гешовия, Даневия кабинет не е казано, нито е имало място да се каже тогава в Народното събрание. В тази реч не е споменато абсолютно нищо за военната подготовка, която народните и патриоти правеха през 1912 г., преди да обявят войната. Нито не е казано за тая подготовка, в която не вземаха пред вид нико военният ни активи, нито военният ни материали, нито санитарните материали, нито нищо, а напротив, без да му мислят много-много, веднага обявиха тази война, малко я кристиха юсвободителна, когато тя е била чисто завоевателна война.

Д-р К. Миланов (о): Требаваше да чакаме турците да ни нападнат и да ни смажат.

Министър П. Янев: Както знаете, вместо да се освободи Македония, тя предварително се разкажа с конвенции на спорни и безспорни земи, без да се държи сметка, че един ден ще дойде Видов ден, когато трябва да се определят отношенията между тия държави.

Д-р Х. Мутафов (о): Г. Омарчевски беше на по-друго мнение. И „Земеделски знаме“ пишеше тъжно обратното, че нема какво да се чака.

(Председателствуващ Г. Марков: (Зважи)

Министър П. Янев: И тази война срещу която българския народ действително протестира биде обявена без да притига тая български народ.

Д-р Х. Мутафов (о): Камарата беше свикана.

Министър П. Янев: И не закъсня много да се подчертаят лошите резултати от тая война, да се подчертава лошата дипломатическа подготовка на тая война, да изпълнят всичките ѝ дефекти, и тя от една война освободителна се превърна на една война завоевателна и най-после на една междуязническа, в която намерихме най-после своя гроб.

Д-р Х. Мутафов (о): Страшимиров, който представлявале тогава нашата парламентарна група, ръжоцлескане на правителството за тая война.

Председателствуващ Г. Марков: (Зважи)

Министър П. Янев: Какво става? Дипломатическата подготовка на Балканската война отиде дотам, щото ние да водим безконечни преговори за сключване на мир, щото ние след това да дойдем до междуязническата война, в която, както казах, намерихме и своя проб, щото, най-сетне дойдохме дотам, да изтървем най-хубавите успехи, които достигнахме при воденето на тази война — за което не съм говорил в моята реч — победите при Люле Бургас и Бунар Хисар и да не сключим мир с тур-

ците, които го предлагаха. И нещо повече — да докараме положението догам, че поради липса на военни материали нашите топове да стоят празни на границата срещу събрите, без да имат с какво да стрелят, а нашите войници да стоят без пушки в ръце и без патрони и да не могат да стрелят.

Д-р Х. Мутафов (о): Вие говорите за 16 юни — за него попитайте вашия полномощен министър в Париж: него вие требва да анкетирате и съдите, а не нас.

Председателствуващ Г. Марков: (Звънни) Стига сте прекъсвали!

Министър П. Янев: След това да дойде положението догам, че през целата война въшки да ни ядат и да нема дори кой да ни даде дрехи, обуща или каквътко да е запас от храна, а да ходим гладни; да дойде положението догам, че сред летото да получаваме ботуши и шинели, когато през зимата ходехме голи, боси и овчарки и да мрем от глад; да дойдем до положението, че да замръзваме 5—6 души другари и на сутринта да не намериши нито един жив; да вървим по улиците и да гледаш как холтерици пропегат ръка за гълтка вода и още додете му даваш, пред тебе склонва очи и умира? Да говорим, че сме подгответи във всеко отношение войната, за да се изкара на добър край? Да гледаш и други страшни картини, които идат да покажат, че всички наказания и беди, които докарахте, сега за тех щеносите отговорност. В моята реч това не се говори, тези работи стоят открити и за тех ще си каже думата държавния съд, който идваше. Недейте се кри зад една реч, която не ви дава и $\frac{1}{10}$ основание да се считате невиновни.

Д-р Х. Мутафов (о): С нищо не можете да развалите ефекта от Вашата реч, произнесена от там (Сочи трибуналът). Тя ще остане вечно да ви изобличава за пропагандиста. Това е писана политическа история.

Председателствуващ Г. Марков: (Звънни)

Министър П. Янев: Аз от там (Сочи трибуналата) произнесох реч, но и от тук трябва да я произнасям, за да я разберете още по-добре. — Отива в „Мир“ да експлоатира по-нататък, че ако 16 юли е деня, началото на катастрофата, то за тази катастрофа не сме виновниците и като че иска да каже: „И там бившият държавен обвинител каза от тази трибуна, че нема виновност за правителството за 16 юни“. Ето моята реч. Аз нема да взема да ви цитирам от стенографския дневник, а я приемам тя както вие сте я публикувате. Вие там публикувате, каквото съм казал: (Чете) „Войната стана впоследствие осаждителна, тогава когато нейните резултати се изпорват, тогава когато ти, вместо да даде един добър краен резултат, даде едно нещастие за българския народ. Но това нещастие е едно стечние на обстоятелствата, което на всички от вас требва да привлече вниманието.“

Д-р Х. Мутафов (о): Предумишлено престъпление е едно, а стечение на обстоятелствата е друго. Ти си юрист и трябва да го знаеш и да правиш разлика. Сам се изобличавали.

Председателствуващ Г. Марков: Стига, г. Мутафов!

Министър П. Янев: Слушай по-нататък, за да не приказвали глупости е да не бъдеш споровргнат. — Ето по-нататък какво казвам: (Чете) „Изтъква се като фактъна дата 16 юни и около тази дата се правят всевъзможни уговорки, около тази дата се правят всевъзможни предложения кой е виновен и кой е невиновен“ — вън покрай всичко онова, което по-рано е имало. Но, г. г. народни представители, 16 юни не беше дело само на тогавашното правителство. Разбирайте ли?

Д-р Х. Мутафов (о): Разбираме. Каквите Вие чие дело беше?

Министър П. Янев: Четете ли като хърата, грамотни ли сте така да четете, така да приказвате? Значи 16 юни е дело преди всичко на самото правителство, значи отговорността за 16 юни нюси преди всичко правителството. Шест томовата анкета показва кой е виновен и кой не е виновен. Но аз прибавям нещо повече, че покрай вашата ипоточна отговорност за 16 юни, има и един „зъл

пръст“. След като вие излезохте от тълоумни и късогледи за 16 юни, след като вие допуснахте всички отговорни и неотговорни фактори да създават този 16 юни, аз се спирям по-нататък на този зъл пръст, за когото две мнения няма.

И сега вие сметате, че тази реч е диаметрално противоположна на всичко онова, на което заставам сега? Излезте тук и се оправдавайте за дипломатическата подготовка — за моя дума не съм казал, че го казвам от тук по-нататък — излезте и се оправдавайте за воденето на военните действия — за тех има отговорност по закона за народната катастрофа, за тех нема да говоря, защото бях войник, на когото се заповеда да отиде на фронта и да мре като псе, без да знаеш за къде го прашат. — Излезте и говорете за санитарната подготовка на тази война. Излезте и се оправдавайте тук по колко килограма въшки имахте по телото си и как търсехме сълзящо, за да чистим гадините. Излезте и говорете за санитарните мерки, които вземахте, за да предизвикате възпаление и заразителни болести, за да запазите страната, защото след тая война, вие докарахте нещастия и в България, и българския народ трябвале да даде два пъти повече жертви от холера в Южна България и в нова България, отколкото даде във войната. Излезте от тази трибуна и се оправдавайте къде какви заповеди за настъпление и отстъпление давахте, защото за тех не съм говорил в своята реч. Излезте и говорете за пропуснатите моменти да сключите мир с държавите, с които сте воювали, защото за тех не съм говорил в същата си реч. Излезте и говорете за всички тия прегрешения, за които държавния съд ще си каже думата. Недейте се хваша като слепци за не-кошко думи, казани по повод едно сравнение между двете войни.

Д-р Х. Мутафов (о): Какво „по повод“? Срамота е! Вие се държавен обвинител и правите историческа преценка на фактите.

Председателствуващ Г. Марков: (Звънни)

Министър П. Янев: Не бъдете отложена тълкова недобросъвестни, защото нито диверсиите ви, нито домогванията ви, не могат ви спаси. А колкото за туй дали българския народ знае вашите прегрешения, та следователно да кажем: чакайте анкетата да си каже думата по управлението ви, а след това народът се допитвателно — трябва да знаете, че българския народ много е прекарал от вашето управление, много е видел и нищо не е забравил.

Д-р Х. Мутафов (о): Сега ще запомним много, защото тави чудеса като днешните не е виждал.

Министър П. Янев: Защото за него съм пресни всички работи, които сега приповтаряме. Тоя народ, на когото вземахте стотина хиляди жертви, на когото вземахте и стопанско, и напредъка, и културата, и всичко, този народ, когото злоставихте и докарахте до положението да бъде разграбен, оноправдан, да бъде съжизлан и унизиен от ромънците, които дойдоха чак до Южна България и от събрите, които дойдоха чак до София, тия народ, на когото вземахте синовете, на когото пограбахте жени и старци, които работиха по нивите и мрежаха от страх от реквизиционните юманди през войната, които отиваха да разтръгват техните сандъци и хамбари, тия народ, казвам, които е свидетел на гръцките острови, в които още има български гробове, още има там живи мъртваци, тия народ не може да ви забрави. Този народ, за когото италианската преса съобщава, че 48 гроба съм намерени преди 3—4 дена, на българи от 1912/1913 г.; тия народ, на когото костите дадохте по всички крайща на Балканския полуостров, не може да забрави вашите прегрешения, жертвите, които даде и бедите, които му докарахте. До днес десет пъти става даване продължение на реквизиционите, които българския народ е давал в 1912 г. Още се влачат реквизиционите, в които му вземахте воловете за по 50—60 л. и в които му вземахте посевите, разтурихте му инвентара, разтурхахте стопанството му и до ден днешен не може да дойде на себе си. Още се влачат реквизиционни квитанции. Тоя народ, които е тълкова много прекарал от управлението, далечно и близко, нема да забрави вашите прегрешения и недейте смета, че ще бъде тълкова овчедушен, когато бъде изпрашен пред двете бюлетини — бела и черна — да пишате черната ви бю-

летината, с която почернихте България или да си направи сметка, че вие сте невинни и следователно да отиде да гласува за вашата невинност. Вие знаете много добре, че туй, което сте направили, теглата и нещастията, които вие докарахте на българския народ, съз така дълбоко врезани в ума му, че той нема никога, за нищо на света да ги забрави.

Д-р Х. Мутафов (о): Тъкмо това искате да експлоатирате — тези тежки спомени от войната.

Министър П. Янев: Вие мислите още, че имате едно тесто, с което можете да си играете, един народ, който можете да водите насам-натагажк. Нема го вече този народ, защото той е свидетел на всичките злини, които докарахте на България, той е свидетел наист-сетне на това управление, което имаме от катастрофата насам, в тоего вижда как от ден на ден, бавно, но сигурно, се върнем към спасение, към стабилизиране на тая страна, той вижда как от ден на ден правим усилния крачка по крачка да отървем, да запазим това, което е останало. Но същевременно вижда как, когато правим тия пътнически усилния да можем да изтеглим страната из този батах, той вижда, коги вдигат глава, кои се мячат да тласнат народа по-дълбоко в батах, той чувствува вашите домогвания да тласкате България в нова катастрофа, той вижда, че правите всеизможни домогвания и пред чужденци, и пред съседи, близки и далечни, които целят да съсипят и да смажат тая страна. Защото знайте, че от нещастиято на българския народ вие сте ковали вашето щастие и че в новото нещастие, което може да дойде на българския народ, вие пак ще имате вашето щастие, защото вашите незаконни натрупани богатства, които имате, и които днес искате да върдите от данъчните реформи, ваши чифлици, които сключихте по незаконен начин и които днес се мяжите да запазите, всичко това, когто не знае граници на произвол, граници на експлоатация, всичко това от ден на ден ще бъде все повече и повече . . .

Д-р Х. Мутафов (о): Незаконни богатства ще търсим малко по-късно — ще дойде време.

Министър П. Янев: Когато облагаме с 80% доходите на дружествата и предприятията, вие ни пращате цел със чужденци да искат отменяването на този закон. Когато вие се домогвате как да скриете своите капитали и драконовски печалби, било тук в дружество „Балкан“ или, другаде икаде, когато правите всичко това, недейте смета, че когато брънчолите от тази трибуна, българския народ не прави капитал от вашите приказки, които приказки, за всички ни е ясно, къде могат да ни водят; недейте смета, че за всичките ваши плохвти, с които искате да се домогвате до една власт, в която власт само вижда своя живот, българския народ не знае и че не е готов, не е в състояние да вземе мерки контра това. Всички мерки, които до ден днешен сте предприели за борба с нас, г. Пъндарев казва, че съз на легална почва. Ние ви заявихме: заповедайте да се борите на легална почва! Три години ви дадохме възможност да се борите на легална почва и като видехте, че борбата ви на легална почва не дава никакви резултати и нема да даде, защото знаете, че не можете да проникнете там, дято съз богатства на народа, затова именни вие се задоволихте с това — да пръскате милиони скопо вашата мръсина и продажна преса (Ръкоплескане от земеделците), и в тези вестници да приказвате за народ, който бил подир вас, който бил с вас, който ни бламирали в общинските избори.

Д-р Х. Мутафов (о): Народа ви бламира: вие получихте меньшество гласове в изборите. Какво ми говорите за народ? Немате лице да се червите. Я кажете колко гласове получихте? Вие стоите тук само защото изгонихте народни представители чрез касиране, а говорите за болшинство и за народ — не ви е срам!

Министър П. Янев: Колкото повече вие приказвате в тази продажна преса, колкото повече вашите вестници ставаха от ден на ден по-чевъзомни и по-вулгарни със своя език, толкова повече вие от ден на ден изпългахте народния гнев, толкова повече и повече приишомният всичките ваши стари прогрешения, и следователно, идеше, наближаваше деня на разплатата. Вашият закани, вашият език, похвата, изразени във вашите вестници, не отиваха

по-далеч от селските бакали, непосредствените техни четци.

Д-р Х. Мутафов (о): Г. Даракалов се засрами от Вашата реч и си отива!

Министър П. Янев: В Търново ядохте бой туй както трябва. Отплатата ви е дадена, нема да казва стократно, но тя треба да ви бъде дадена още повече. И аз не се свръня тук като приказвам, даже като министър на правосъдието, да кажа, че най-сетне всеко престъпление требва да има своето наказание, макар и по-късно. И да не ви бъде чудно, че след три години от последната катастрофа на България ние търсим отговорници за катастрофата преди 10 години. Развините народни катастрофи, които вие създадохте с вашите престъпления, не се покриват с давност. Оня народ, за падналите герои от 1912 г. на който издигнахте паметници във всеко село, навсякъде, къждо същерчат тези паметници, той ви вика пред тях да давате отчет, както беше в с. Махалата, Пловдивско. В цела България има такива паметници, пред които вие трябва да давате отчет. И ако българския народ създаде тия паметници на тия невинно загинали хора, това е именно залога за самите вас, че рано или късно ще трябва да получите наказание за тия престъпления. И нема да кажа, че наказанието е дошло късно, защото може да дойде и по-късно и недейте смета, че каквото и наказание да получите сега, то ще бъде последно. Докато вие продължавате да приказвате за народни дела, за народ, да приказвате за нови плохвти във вътрешната и външната политика, да приказвате за ред, законност, правда и не знам какво си, докато вие продължавате да приказвате за тия глупости . . .

От левицата и центъра: А-а! (Смех)

Д-р Г. Марков (д): Законност, правда, ред, българ глупости!

Министър П. Янев: . . . докато в законността на тази страна вие съзирате незаконност, докато в социалната правда на тази страна вие съзирате неправда, докато в реда на тази страна, която ви даде свобода да се ширите след погрома, която и докарахте и с която я направихте нещастна, вие приказвате за безправие, дотогава вие все ще продължавате да падате в очите на българския народ. И мене не ми е чудно, че вие сте вече на път да признате греховете си и даже да искате прошка за тях. И г. Пъндарев се провиква: „Търпимост, молим“.

Н. Савчев (р): Нема „молим“.

Министър П. Янев: Нема „молим“, ама почнахте и ръка да подлагате. Почнаха даже и професорите от Академията на науките да дават послание за примирие. И поповете ви дойдоха на помощ. И когато тези професори и поповете вие ги зовехте за решителна борба с нас, когато зовехте разни културни дружества и когато всичко това се разби на пух и прах, вие днес търсите всички тези културни и други дружества и говорите за търпимост, толерантност, съблюдаване и т. н. Виждам, че вие сте на път да се покаявате, но в тога покаяние никой нема да ви поверва. Вие ще трябва да дадете години да бъдете от окаяните, от оглъшлените, вие трябва да дадете години да просите милост от българския народ, не от нас — ние милост никога нема да ви дадем — да я търсите от българския народ, който сметате, че е с вас, от този народ, който прави избори в 200 общини и за които вие немате кураж да приказвате, за които немате кураж да споменете две имена във ваши вестници. Пред тоя народ вие тръгнете да изповедвате свойте грехове, тръгнете от него да искате милост, а не от нас тук, защото ние сме рожба на тоя народ, ние сме рожба на неговите нещастия, той ни е делегирал тук и, следователно, ищете отстояваме неговите права къде както дойде. В Търново ядохте бой като искала и пак ще го ядете. (Ръкоплескане от земеделците)

Н. Пъндарев (д): Г. министър на правосъдието се възхища от побойщата в страната!

Министър П. Янев: Така българския народ, пред когото ще искате прошка ще ви обплъща. И аз бих желал

да дойде ден, в който ще види прости, но той ден е далеч, и ако сметате, че той е близко, то това ло-зле за вас. Оттеглете се, афоресайте се, сами се покайте, за да може най-сетне да дойде вашето прощение, за да можете да влезете в този народ и с него равноправно да живеете. (Ръкоплясване от земеделците. Възражения от левицата)

Председателствуващ Г. Марков: Има думата народния представител г. Никола Кийосев.

Н. Кийосев (з): (От трибуната) Г. г. народни представители! За пръв път излизам на тази трибуна да кажа не-мо-ко думи и аз върху онова положение, в което се на-мира България от въдената политика на буржоазните партии в 40-годишното им управление.

П. Карадоров (р): Нема да имате време.

Н. Кийосев (з): Резултат от техната политика е само войните и погромите на нещастието България. Известно е на целия български народ, че те със своята безумна по-литика, начело с безумния паша Фердинанд, намирали друго за цел, а само да цепят българския народ на различни партии и на различни политики. Известно ви е, че българския народ след освобождението на България беше разделен на 12 политически партии. Вие знаете, че едини беха по политиката си русофили, а други — немофили.

Д-р Х. Мутафов (о): Много от дългото започна.

Н. Кийосев (з): Техните политики — както на русофилите, така и на немофилите — докараха на Балканската война големи нещастия, докараха на българския народ войни и катаклизми. Известна е на вас през 1912 г. русофилската политика на народниците и царковистите, какво причини на българския народ, както доведе на българската джакава кабинета Гешов — Данев. Известна е на вас и на целия български народ Балканската война. Балканската война не беше нищо друго, освен признак на общоевропейска война. Ние, български народ, българските войници, които бяхме на фронта през Балканската война, които бяхме повикани да отидем да се борим срещу турците, за да освободим наше братя в Македония, знаехме, че това не беше нищо друго освен да станем плячка поради една безумна политика, политиката на буржоазните пауптии. Известно е на вас, че ние, българските войници, се бяхме в Македония и със съната на тази буржоазия, и на нашата воинственост, с помошта на българските офицери, ние изпълнихме доблестьно да слага си спремя на нашето честолюбие и спремя на нашите братя в Македония. Добре, но нашите политици в България — народчици и царковисти — с техната безумна политика, какво направиха? Ние, българските войници, изпълнихме да слага си, но те със своята политика какво направиха? Не направиха нищо друго, освен да освободят нашите събрата в Македония, да ги освободят да бъдат без никакви, без къщи и да им падат по една торба да бъдат съсъсъ свободни да ходят където щат и никой да ги ще пита, къде отиват. Това е делото на безумната политика на народчици и царковисти през Балканската война.

Г. г. народни представители! Балканската война е свършила.

С. Манов (к): Крийво-лево.

Н. Кийосев (з): Свърши се, но как? Да ли беше свършена в интереса на България и българския народ? Тогава го инициаторите на нашите паупти и на нашата гордост, българското село, българските къщи на селския трудаш се земеделци и градски народ беха обкръгали просто на една аренда за плячкосане. Вие знаете, че реквизиционните команди, които реквизираха житото, вълната, маслото, сърнето, овцете, месото и поспелешите кашпиши на черги на паупти жени, за да се носят уж за покрияване на войничите на фронта, то не беше нищо друго, освен една плячка на едини жители, които искаха да обединяват с това българския народ. (Ръкоплясване от земеделците) Известно е на вас, г. г. народни представители, че се събираше от селския/земеделски народ малко, от което се правеше плячка и сирене и че се газреле, че уж този плячка е това масло и сирене ще се носят на фронта на войничите. Ние от десницата, които бяхме повечето в окопите, питахме се: помири се ли с ней, хапнал ли е ней от

това сирене и от тоя плячка си го лапат само ония, които беха в тила и в градовете по комендантствата, интенданствата и разните големи учреждения?

Д-р Г. Марков (д): Попитайте министър Оббова! Той пай-добре ще ви каже какво е било в тиловото управление.

Н. Кийосев (з): Балканската война се свърши и роди Общоевропейската война. Дойде и Радославов на власт. Той дойде в името на народа и заяви, че ще освободи ново Македония. Той, без знанието на българския народ и без знанието на българското Народно събрание, хвърли българския народ в една нова война. Още от 1911 г., когато се трохара чл. 17 във великото Народно събрание, се каза, че той чл. 17 ще бъде фагатлен член и ще донесе погроми и нещастия на българския народ, защото с този чл. 17 се даваха общи права на цар Фердинанд — да сключва тайни договори и да обважрва българската държава, да я ангажира във войни за сметка на чужди интереси. Известно ви е, как нашия другар, пътищата пръв министър Александър Стамболовски протестираше във великото Народно събрание против този чл. 17, като казвале, че той е фагатлен за България и че той ще докара погроми за българския народ. Вие всички знаете, че тогавашните буржоазни партии, днешния черен блок, не прогестираха, а се подсмихваха на нашия другар Стамболовски, как той може да възразява на един луд цар и как може да не му се дадат тези права, когато той мисли доброто на българския народ. Г. г. народни представители! Щом тия хора от буржоазната партия, които докараха и притчиниха тия нещастия на българския народ, тия хора, които имат дългостта да излизат от тази трибуна и да казват, че съ прави, че съ невинни, че те не съ виновати за погромите и нещастието на българския народ, аз ти питам: кой тогава е виновен? Много пъти аз съм слушал от тази трибуна старите политици като Теодор Тошев, Малинов, Ляпчев, Констурков и други тайни подобри на тех, даказват, че те не били виновни за безумната политика, която е водена 45 години, за да сплют българския народ това нещаствие, а е бил рицарят съмия цар Фердинанд; много пъти аз съм слушал това от техните уста. Аз се питам, г. г. народни представители, какъв съ тия политики, какви съ тия държави, които съ поверили съдбините на цели един народ, съдбата на джакавата в раждете на един луд човек, какъв беше цар Фердинанд? Аз се чудя каква е била тази техна безумна политика и как те не се срамят днес, как не се чеятят, как не се каят за това безумие, което притчиниха, което докараха на българския народ? Аз не мога да ме научудя на това. Известен е ви е, след Балканската война в 1915 г. 4 септември коронният съвет в двора, който го не знае това — втората среща на нашия пръв министър Александър Стамболовски в коронния съвет в двора, когато той отиде там да заяви на Фердинанд, че българския народ не иска вече подобни авантюри? Когато той обръща внимание на Фердинанд и му казва: „Ако вие направите подобна авантюра, като в 1912 и 1913 г., българския народ ще Ви осъди с главата Ви“, вие не знаете ли, г. г. народни представители, не знаете ли българския народ, че всичките волители на буржоазните паупти, днешния блок, се подсмихваха и се подиграваха с Александър Стамболовски? Всички казваха, че този човек е луд, че този човек е безумен, дето казва това на един цар. Но дали Стамболовски беше луд или той беше безумен и хора за лудициата? Затова казвам, че съ хора за лудициата, защото притчиниха та българския народ такова нещаствие и такъв погром (Ръкоплясване от земеделците).

Г. г. народни представители! За нас е много ясно и нема защо да се спирате върху този въпрос, че тези хора съ виновни. Но сега, какво да правим с тех? Ние ще трябва да ги съдим, но какъв трябва да бъде съдът? Сега, те се притязават вече за виновни. Вие виждате от неколко дена те бият отбий, говорят вече за примирие, подават при-миригелен флаг, отстъпват. Виждате ли какъв беше тона, който държеше г. Пъдарев преди? Мене ми прави едно големо впечатление, как можа този човек да се опомни от неколко време насам.

Д-р Х. Мутафов (о): Които съ добри българи, не могат да говорят само за кръвави фронтове. По пътя на кръвавите фронтове нема да спасим България.

Председателствуващ Г. Марков; (Звънчи)

Н. Кюсов (з): Защото този човек беше непримирим, разъздан. Аз просто виждах в лицето на този човек, който излизаше от тази трибуна, един неуравновесен човек, но от много време насам във видам, че този човек стана малглен и умен.

И. Гетов (з): Ходил е в Търново.

Н. Кюсов (з): Но много късно другари, черни блокари, много е късно.

И. Симеонов (д): (Възразява нещо)

Н. Кюсов (з): Закажните и с това валие закажнение докарахте на България голямо нещастие.

Н. Пъдарев (д): Ние сме били всекога за легална борба.

Н. Кюсов (з): Вие причинихте на българския народ ужаси; вие почертихте 300 хиляди жщи, вие забрадихте черни жрици на 200 хиляди вдовици, вие осакатихте 100 хиляди инвалиди, вие пометохте всичко старо, което ини 45 години градихме за тази държава, вие посподи демократии, по юпушошките за четири месеца. Аз се питам: с какви права, претендирате за власт? Аз питам: в онай стара държава, която опустошихте, която разсипахте, онова богоизвестство, което вие стъпихте и унищожихте до nulla с какво ново ще дойдете тук да набавите онова, което изядохте за четири месеца? Я слезните долу в джобоката маса, я слезните долу в селската хижка, я слезните там в онай колиби, в които нема видело, където нема постелка, където нема жрици на лежните на гълъбите, да видите изпуканите им крака. Вижте инвалидите, вдовиците, сираците, на които изядохте здравето, погледнете се и се застрамете! Имайте малко човешка доблест. Какво е това? Вие немате ум!

Н. Пъдарев (д): Опомнете се вие.

Н. Кюсов (з): Аз говоря това, г. г. народни представители, като войник, на който четири години със гнили кости са в окопите. И днес вие от десницата се погледнете, да се погледнете ини, които бехме на фронта, да си видим лицата, да си видим суратите — всичко това е дело на тези нещастници, на тези безумци. Аз се питам, г. г. народни представители, бива ли нас да ни смущават техните безумни адвокатски речи от тази трибуна? Бива ли ини още да мыслим и да се уживаме? Не. Ние ще вървим напред. Ние вървехме напред, в борбата, във войната, като войници, под вашите строги редими. Вие не знаете ли онова, което правихте през време на войната? Ако един войник каже, че тези хора водят безумна политика, веднага беше застрелян.

Председателствуващ Г. Марков: Заключете, г. Кюсов.

Н. Кюсов (з): Без всекаква анкета, без всекакъв съд, веднага му теглете куршума.

Некой от левицата: Остава и тук да направите това.

Н. Кюсов (з): Аз се питам, т. г. народни представители, може ли ини, като народни представители тук, които представляват българския народ, които представлявате большинството от българския народ, които представлявате едно съжливие от 85% в тая страна, които представлявате трудящия се народ в тая страна, този народ, от който тази страна очаква обновление, очаква живот, очаква развитие за в българце, иска да живее, бива ли ини да я оставим в ръцете на тия катили, начин да допустишат и слова, което е останало? Не, другари, не, г. г. народни представители, един път за винаги ини трябва да се справим с тези изкуфелици и да им карат, че за тях вече тема место на политическото поприще, а да си посият главите и да отидат в Карлузовския манастир да се разкажат за греховете и престъпленията, които притискаха на българския народ, на българската държава. (Ръкописане от земеделците)

Председателствуващ Г. Марков: Други записани нема. Има думата г. докладчика.

Докладчик Х. Пенчев (з): Г. г. народни представители! От една седмица насам се разглежда по принципът законопроекта за допитване до народа, виновни ли са кабинетите Гешов—Данев и Малинов за катакастрофите, които спроведоха България, за политиката, която водиха. Ако тякой от

вас се е изрел в дебатите, които се развиха по принципът, или в думите на досега изказалийте се на второ четене, само по заглавието на законопроекта, в речите на оаторите от центъра — от блока, всички ще тегнате чергата и ще дойдете до заключение, че те съм много слаби и за да прикрият своята слабост ще изтигат да ви разправят за събитията от 17 септември в Търново. Г. г. народни представители! Ако имаше нещо съществено, което го е каза от тех именно по законопроекта, то бе задаването на два въпроса, на които из сега вземам думата да отговоря.

Първия въпрос от тях бе: къде, в коя страна на света има такова допитване до народа, да се произвади той виновни ли съм или не и защо българското правителство на Земеделския съюз се обръща да ляга българския народ виновни ли съм кабинетите Гешов—Данев и Малинов за водената политика през последните нещо години.

Г. г. народни представители! Този народ, който може със своя вот да каже на тех да управяват, те му дават това право; а когато този народ ще требва да каже как те съм управявали — не, той нема право.

В. Мулетаров (к): Те и първия път не му дават право.

Докладчик Х. Пенчев (з): Защо българското правителство на Земеделския съюз слага на българския народ този въпрос да се произваде по него? Слага го за това — г-да блокарите знаят защо — защото те говорят на всекиджде, че това се върши от правителството за мяст, а не, правителството, за да им докажат, че това не е мяст, че съм виновни пред българския народ, че той ги счита за виновни, се отправяме към него и казваме: „Кажи, български народе, виновни ли съм, или не“. Ето защо, правителството на Земеделския съюз се отправя към българския народ.

Втория въпрос: когато земеделското правителство, или властта има намира за виновни, виновност, която ини сме причинили от преди години, защо чак сега се сети да ни дава под съд? Г-да, прави съде да ни задавате този въпрос, но попитвамте да чуете причините, които наложиха отлагането на този въпрос, именно съденето ви. Г. г. народни представители! От преди две и половина години Земеделския съюз управлява тази нещастна страна; от две и половина години той наследи едно наследство от старите политически партии. И за пътам самите тех, които беашите бащи, които оставиха наследство, пътам ги: какво наследство оставихте на Земеделския съюз преди две и половина години? Вие го знаете, г-да блокари, но, пъзволете ми да ви го кажа: от своята 40-годишна политика, вие оставихте на Земеделския съюз наследство подобно на това, което остава бащата пияница, която през целия свой живот е бил и като умрел, е оставил на своите наследници борч, разсипана хижка, разсипани огради. Нещо повече, вие оставихте не само борч на България от сто и неколко милиарда, не само разсипахте България икономически и финансов, но вие оставихте да се грижат и за хиляди нещастни вдовици, сираци и инвалиди.

И. Гетов (з): И беканици.

Докладчик Х. Пенчев (з): Пътам ви аз, когато задавате този въпрос „защо ини съде се сетили да ви съдим“: след смъртта на този баща, за когото давам примера, дали иеговите синове да се заловят да поправят най-напред къщата си, дали да изплатят борцовете останали от него, или да се заловят да съдят своя баща, защото им оставил борцове? Не, те се заловят пак-напред да поправят къщата си, да поправят своето положение и след това да съдят своя баща. Г-да, приблизано е съденето, аз говоря като българин — по народа, когото вие наричате шайка, го настои. И ако правителството пристъпи прекъсванието с давалето ви под съд, то бе, за да запази арестуваните от линчуване.

Д-р Г. Марков (д): Брей!

Докладчик Х. Пенчев (з): Ако не беше тази декларация на правителството, валищите арестувани щеха да бъдат линчувани от народа, когото вие наричате шайка. Не беха банди и шайки тези, които беаха в Търново. Аз и онзи дън, не помня на кого при един апостроф, казах: верно е, че българския народ, който знаеше, че вие се готвите насила, с нещастни средства да се борите срещу властта, се яви в Търново със сопли. Х се явява със сопли и вие казвате, че е атап. Пъзволете на този Х да нарече Теодор Тодоров и Данева тройни атапи, защото, когато заточиха Данева,

намериха в неговия джоб три револвера. Щом наригнате този със сопата апаш, тогава шароочете Теодоров и Данев тройни апаши. Не мога да разбера какде е логиката на вашите думи: със сопата е апаш, а с револверите не е апаш.

Д-р Г. Марков (д): Револвер не гръмна, а сопата беше в движение.

Докладчик Х. Пенчев (з): Казах, че от една седмица водят дебати по принципа на законопроекта. Всички дебаги се отклоняваха все около търновските събития. Нито един не се спре на самия законопроект. И ако некой се отклони от търновските събития, той се спише да се обрежа към вас и да се оправдава, че не е виновен. Г. г. народни представители! Не щем нико пред Народното събрание, пред народните представители, г. г. блокарите, да се обръщат и оправдават, защото ние нямаме да кажем дали да се съдят или не. Обиждните се към народ и нему разправяте, че сте нивни, той да поверва, че сте нивни, и ако каже да ви не съдят, нямаме да ви съдят.

Д-р Г. Марков (д): Оставете свободен този народ!

Председателствуващ Г. Марков: Заключете, г. Пенчев!

Докладчик Х. Пенчев (з): Г. г. народни представители! С тези няколко думи, аз исках да ви обръжа вниманието върху дебатите, които се водят. Напоследък г. Миланов — понеже казах, че треба да се обрежат към народта, той да може виновни ли съм или не и треба ли да се съдят или не, и понеже се боят от отговора му, много уместно каза: „Пази Боже, кадията да ти е даваджия“. Да, г. Миланов, именно сега за вас народът е ваши кадия и даваджии. Вие имате да плащате на този народ и сега се боите да се обрънете към кадията, защото той цели 40 години дава, без да му давате. Да, затова вие се боите. Такъ най-после, г. г. народни представители, неедните да се чудите, защо толкова те скачват. Много естествено е, защо те скачат. Едно челе преди да умре, то прикрича. Не може без да прикрига, да умре. Този именно е момента на г. Иван Симеонов блокар. Едно куче преди да умре, побеснява.

И. Симеонов (д): Вие сте умопобъркан.

Докладчик Х. Пенчев (з): Г. г. народни представители! С тези няколко думи аз свидетвам. Понеже преведеговоривате не направиха въпрос върху заглавието на законопроекта, момя, той да бъде приет тъй, както се прочете.

Председателствуващ Г. Марков: Ще гласуваме Гоцердата, които приемат заглавието на законопроекта за допитване до народа за виновността на министрите от кабинетите Иван Е. Гешов (16 март 1911 г. до 1 юни 1913 г.), д-р Стоян Данев (1 юни 1913 до 4 юли 1913 г.) и Александър Малинов (21 юни 1918 до 18 октомври 1918 г.), за обявявания и водени от тех войни и за последствията им катастрофи през 1911—1913 и 1918 г., момя, да видим ръка. Министерство, заглавието се приема.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

„Чл. 1. За установяване виновността на министрите от кабинетите Иван Е. Гешов (16 март 1911 до 1 юни 1913 г.), д-р Стоян Данев (1 юни 1913 до 4 юли 1913 г.) и Александър Малинов (21 юни 1918 до 18 октомври 1918 г.) за обявявания и водени от тех войни и за последствията им катастрофи през 1911, 1913 и 1918 г., се произвежда допитване до народа на 12 ноември т. г. по начин, указан в настоящия закон.“

Председателствуващ Г. Марков: Има думата народния представител г. Паскал Паскалев.

П. Паскалев (д): (От трибуналата) Г. г. народни представители! Аз тема да говоря по търновските събития...

Некой от земеделците: Вие само ще изгубите от много го говорете, а тема да спечелите.

П. Паскалев (д): нито ще говоря за нашето управление и мяталото ни

И. Гетов (з): Вие ще кажете за холандското сърдце по 9 л. кипограма и за сеното от Фигуме за катжрите.

П. Паскалев (д): Кой, аз ли? Аз направих анкета за туй. Вие сте събркали адреса.

И. Гетов (з): Именно ти ще запаеш за това.

П. Паскалев (д): Вие ме сметате за друг. Доста много се говори по тези събития. Аз ще говоря по чл. 1 и ще обръща вниманието на народното представителство върху какво ще се произнесе българския народ утре в това допитване — допитване, което според нас, е вън от вселенски закони и не може да има никакви юридически последици за тези, за които то ще се прави.

А. Сираков (з): Нали сега го правим закон?

П. Паскалев (д): Законаказва: „допитване за виновността на министрите“. Тук се говори, аргументи се изказаха, че не може по такъв начин народът да се възвежда като един съд. Ако искате да правите един съддаж, който е вън от конституцията и законите и който не може да има последици за даване под съд, един допитване до народъ, то да допустим за минутка, че този народ може да допустим за вие удоволствието или за ваши кеф да стане това допитване, не за виновност, но треба ли да се дадат под съд еди-кои си и еди-кои си кабинети или не, тогава вие ще бъдете малко-много в рамките на законопроект и вие на външното дело ще предадете една форма малко по-законна, а не такава незаконна, както сега. За какво трябва да се произнесе народъ — дали да се дадат под съд тези или онези? Ами вие трябва да конкретизирате в чл. 1 обвиненията, които се възвеждат към тия кабинети; вие трябва да отбелите тия обвинения, вие трябва да кажете, за какво съдите кабинета от 1912—1913 г. — За това, че война ли е обявил? За това вие не можете да съдите, защото вашата група тогава одобри тази война.

Некой от земеделците: Кога е бил то това?

П. Паскалев (д): Ако искате да съдите, има една анкета, която е направена за 1912—1923 г. Вземете материала от тая анкета, и ако намерите, че има извършени престъпления от кабинетите, конкретизирайте ги и искайте даването им под съд, и то от един съд, който ще даде гаранция за съддешето.

За какво искате да питате народъ, за виновността на кабинета Малинов? Вие трябва да определите, трябва да конкретизирате това. Ние война не сме обявявали; ние бяхме против тая война и се борихме заедно с вас против нея. Ние дойдохме да ликвидираме тази война в нашето 3-месечно управление и вие трябва да определите кой момент, кое действие вие сметате за преисграждане: че не се склони наят-скоро сепаративен мир, или че имаше у нас корист, или че продължихме войната, или такъ за въвеждателните събития и пр. и пр.? Това трябва да знае този избирател. който утре ще лади своята бюллетина за съдденоето или, ако искате за виновността, а не тонганджийски тук да казвате „войни и катакстрофи за еди-кои и еди-кои си кабинети“. Това показва, че вие искате от този вот, от това допитване да правите една комедия, искате да оформите нашето националническо дело с един закон. Това нема да успееете да го направите, защото неедните смета, че едно болшинство е властното в името на това, че то е большинство, да може да създада закони, които могат да бъдат противоконституционни, и един лейтмотив на правителството да ги оформявате с един закон, който ще гласувате с вдигане ръце.

(Председателското място зама пак председателя).

Г. г. народни представители! Но въпроса не е там — дали тук има виновност или невиновност. Ние и друг път, когато в Камарата ще бъде сложен този въпрос по надлежния ред, ще приказваме. Аз искам да изтъкна тук, че българският народ не иска съдение и нови държавни съдиища, че българският народ не бопе в Търново. Ако бехте допуснали нас да влезем в Търново, ние ще хеме да бъдем 3—4 пъти повече от вас.

Министър П. Янев: Това сериозно ли приказвате?

П. Паскалев (д): Сериозно, г. Янев. По сведения на всички незалтериесувани хора, в Търново не е имало повече от 3—4—5 хиляди дружбани, а блокарите ще се да има по-малко от 10—15 хиляди.

От земеделците: Ох-о-о!

П. Паскалев (д): 16 септември доказа, че народът е по-скоро с нас, а не с вас.

И. Гетов (з): Защо тогава се бойте от референдума?

П. Паскалев (д): От референдума не се боим, ако искате да го направите като опит, като проба да видите с кого е народът. Но дайте ни референдум при друг кабинет, при един коалиционен кабинет, гарантирайте свободата на този референдум. Но югото ще го изправите с терор, със сили, с побоища, югото няма да допуснете избирателите до урните да гласоподават за когото си искат, това не е референдум. Оттегляте се от власт на 12 ноември, да направим референдум и да видим, дали този народ, зад югото се криете вие, е за нас или против нас. Аз искам да изтъкна, г. г. народни представители, че в Търново не беше български народ, който искал съдържане на министри. Г. Даскалов, когато ми заявявали, че той да даде се е мъчил да спасява главите на бившите министри, каза, че сам е говорил: „Не,“ вие тук не сте български народ, вие сте една част от този народ. Ние ще го напитаме друг път с допитване или със съд“. Затуй съм заявила, г. Янев, че вие сте роби на българския народ. И други кабинети съм извинявали своите престъпления, като съм заявила, че съм била роби на народите или на тълпите, които не съм още народите, или пак отделнически граждани. Аз искам да изтъкна тук, че целта комедия се насочва не от безименния народ и не от целия Земеделски съюз, който управлява България, но тя се насочва от неколко личности, главно от правителството и то от неколко министри. Не е имало прецедент доисега, когато е имало два държавни съда и министри да вземат участие в разискванията на Парламента, когато се дават под съд известни кабинети. Това обикновено е инициатива на Парламента. Вие немахте търпението и не можахте да скриете своето желание и тук по два-три пъти възехте думата, и след всеки оратор на блока, министрите говориха, за да убедите своето българчества, че сте прави съвсемето на настоящия гълъбоподобен и със запитни искания. Аз подчертавам това. И правителството не е достатъчно силно, за да може да обвини българи за престъпления с министри и да обвини нас, демократите, че ние сме причинили нещаква катастрофа, с туй, че не сме склонили сепаративен мир, защото кабинета на Малинова беше кабинет на опозицияния блок, беше кабинет на тази коалиция, в която влизаше и вашата партия — и вие поддържахахте кабинета на Малинова три месеца и вие никога не излязохте протилен глас, че трябва да става това и това; вие избегвахте от отговорност и не влезохте в кабинета. Аз желаех вие да дойдете в този кабинет и да кажете: можете ли да се склони сепаративен мир. Вие избегахахте, и то павани от кабинета вие поддържахахте този кабинет. И понеже не бяхте достатъчно силни, за да обвините кабинета на Малинов, че той е изваждал престъпление, защото не е склонил сепаративен мир, понеже знаехте, че там нема никакви грехи, затова вие и вашият министри прибегнахте да възвеждате други действия в престъпленията против нас, да говорите за настоящето, да говорите, че бъдата на блока била нелегална и че на 17 септември сме искали да правим преврат. Г. г. народни представители! Турете ръката на съдът си и говорете като добри българи. Ние на 17 септември не стихомехме в Търново да правим преврат — не се появят в Търново преврати; ние отидохме на митинг. Г. Неделчо Георгиев възпроизвеждаше един разговор между него, Дилянов и Мушанов, станал на гара Горна-Ореховица на отиване за Търново. Дилянов каза: „Зашо правите този тавантур, защо ви е този тавантур? Какво искате от нас, та отивате в Търново? Там може да направите преврат! А Мушанов му отговори: „В Търново преврат! Сериозно ли приказвате?“ Там народа не ставаше съм — вие го извикахахте и вие отговаряте за тия нездравелства; вие сте виновници защото с ред статии в „Земеделско знаме“, предназначени за конгреса на превъзпроизвеждателите в Търново, вие докарахахте този народ там да се срещнат с нас, за да се види, че в България има нелегална борба, или има междуособици.“

Г. г. народни представители! Вие обиждате, че ние сме в съюз с врангелистите, че у нас имамо оружие: вие знаете много добре, че всичко това е клевета, че това е несериозно, защото ако имаше нещо сериозно, щехте да изпълдите тези врангелисти, щехте да ги дадете под съд. Но ние нищо подобно. Вие семджате с това да оформите, да дадете пред българския народ, пред исканията читателите

телни една форма на законност, когато вие ще съдите по един незаконен начин бившите кабинети. И вашата интимна мисъл е, че че ние сме виновни за миналите войни, че че ние сме нелегална организация и сме искали да правим преврат. Но вие се уплашихте от подема на самия блок, вие се боите да не изгубите властта, вие виждате, че с нас не можете да се борите с легални средства — народът ще бега от вашите редове и отива към нас.

Некой от земеделците: Сега много улучи.

П. Паскалев (д): Вие си служите с нелегални средства и искате да ни дадете под съд, тоест не почива на никакви закони. Вие искате да обезглавите тези партии и да заплатите по-дълго властта.

Втората ваша интимна мисъл е в чл. 1 — както г. министър на правоъсъдия то каза в последната своя реч: вие виждате вашата несполучка във външната политика и във всички ваши начинания от три години насам; вие виждате, че българските идеи, българските интереси един по един се компрометират и избегват от вашите ръце — .

Министър д-р Р. Даскалов: Вие сте ги компрометирали.

П. Паскалев (д): . . . и се мъчите чрез нашата борба да стоварите вашата несполучка върху нас и да кажете: „Ние не успяхме, защото блокът се бореше срещу нас“. Г. г. народни представители! Ние се борим като партия и ще се борим конституционно, легално. Това не ви дава право и основание да преследвате вашите политически претенденти и да вършите вашето дело. Не е верно, че ние с донеси и други некои средства сме се мъчили да ви попречим. С вашите собствени дела вие можете да посрещнете на вашата политика и се отклонихте от пътя, по който бяхте тръгнали. Но предайте иската юз такъв начин да стоварите греховете си върху нас.

Тия са двете интимни цели, които вие имате: да смажете парламентите, които заплашват вашата власт и да не срещате напълна съпротива, и второ, да оправдате вашите несполучки по външната политика, чрез нашите борби, които вие наричате нелегални.

Министър Р. Янев: Нищо подобно

П. Паскалев (д): Но, г. г. народни представители, искате да кажете, че българския народ тъка възмездие след 10 години от управлението през 1912/1913 г. и след три години от триимачечно управление на г. Малинова, на най-добрия кабинет, на най-добрата партия, която никога война не е обявявала, да съдът тези хора, които не можете да опровергате нито в корист, нито в грешки, когато за това имаше най-благоприятна атмосфера, и които дадоха своею здраве, за да може да спасят това, които можете да се спасява. Българския народ не иска съд. Българския народ не се интересува от процеса на Радославова. Днес в този процес не го гида никой да слуша. И ако утре Народния съд оправдае радиославистите, нито един дружбал, нито един български гражданин нема да се възмути — забравиха хората. Днес народът иска евтин живот, иска евтин хлеб, иска свобода, порядъчно управление. И понеже вие не можете да дадете това управление, понеже не можете да разрешите тези икономически въпроси, вие правите диверсия и искате да заложите този народ с нови злочини, с нов държавен съд, който никој добро нема да донесе на този народ, който само ще напакоси на България. И сега ли е време да раздухвate отново партизанските страсти — днес, когато наред юноши България гори огъни и когато ние треба да се примирим вътрешно, за да можем да бъдем по-силни като държава, за да можем да разрешим българските въпроси?

Министър д-р Р. Даскалов: Много късно.

П. Паскалев (д): Вие откривате кървав фронт на нас. Ние всекога сме били легални, г. министър; нашата борба съществува на конституционна основа и нашата партия не можете да я сметате като партия, която пречи на вас.

Министър д-р Р. Даскалов: Твой се говори днес.

П. Паскалев (д): Но днес вие обявявате вън от законите и вие раздухвate отново партизанските страсти, вместо да ги примиривате. Г. Даскалов говореше онзи ден, че когато дойде при него акаде-

мическият съд за примирияне. А кой в същност създаде 17 септемврий? И когато с този съд, с този референдум, на който утре ще се подложи и вашата партия, на българския народ ще се разделят на две или три партии, този народ, на който утре ще се отива да се аптира, сметат ли, че този български народ и вие българското правителство, ще бъдете достатъчно силни, за да можете през ноемврий и декемврий да заплатите интересите на България, тогава когато целото ваше внимание ще бъде покънато от партизанските борби и от един референдум, който според мен, нема да има никакво значение, и който вие трябва сами да ги спестите, да ги икономисвате на българския народ и да отхрвате последния от излишно излъчение на енергия, от излишни борби?

Г. г. народни представители! Държавен съд или народен съд със събития редки в една правова държава. Ние имаме сума държави около нас, които правиха войни, беха влезли във войни, обаче те не сѫдиха своите правителства. Съдите не сѫдиха своето правителство; ромъните не го сѫдят и спирате партии дори управляват. Една Германия, която претърпие катастрофа, не сѫди своето правителство.

Министър П. Янев: На всекидне сѫдят.

П. Паскалев (д): Ние, българите, след три години и след десет години сѫдим правителствата, като искаме да бъдем нещо уникалум на Балканския полуостров или в привилегирована Европа. Съдете, но аз сметам, че вътрешно вие чувствувате, че това дело нема да бъде полезно за България и че това дело също нема да разреши чието вътрешни икономически проблеми, нито пак да помогне след три години на вашата външна политика, за да може по-правилно да разрешите националните и други въпроси, които интересуват българския народ.

Г. г. народни представители! По чл. 1 аз обръщам вниманието ви въвежу едно: вие казвате че, че лошият и също до парола требва да стане на 12 ноемврий. Ако вие сериозно искате да правите допитване до народъ, само за да видим некъде нещо незаконно, или да видим на коя страна е народъ, вие не можете да фиксирате такива бързи и близки дати. Вие най-малко трябва да приемете тази форма, която се намира във външната конституция, и в напътната изброятелен закон пак-малко един месец след като бъте обявен законът в „Държавен вестник“. трябва да стане референдум, твой като изборите за общински съвети за Най-доброто съсобрание стават един месец след като бъде обявен указът. Това бързене, това определение датата 12 ноемврий показва, че вие не гледате сериозно на референдума, вие сте сигурни, че той ще бъде във ваши пръза и вие вземате още от сега незаконни предположения и мерки с терория и със съпата утре да вземете да направите този референдум, за да имате само един ръст, който сметате вие, че не може да закрие и да омие граничните дела.

Председателя: (Звън) Моля свържете, времето ви източе.

П. Паскалев (д): Аз обръщам вниманието пак на вас и на вашите съвести и сметам, че пак, по който вие върхите, не е пак, който може да покара добро на България. Покътът вие не е само блока, покътът вие е целият демократия в тази страна. Вие имате само един съюзник – комунистите, които ви дават акъл в тези замоии и които ви тикат по една наиклоненя правоъкът. по която като върхите, аз не знам до къде ще стигнете.

Министър П. Янев: Колкото взехме некога от вас, то пак ще вземем и от тех.

П. Паскалев (д): Между вие чина добри българи. Нека те правят азел до своята съвест и да видят, че не блокират споделен за България: блокът може да бъде споделен само за вашата пауптия, но не за България. Има и други хора, които съдират за България.

А. Сираков (з): Ами маизарите?

П. Паскалев (д): Вие подавате ръжа на тех, вие върхите заедно с тех и вие с подобни процеси и с други още дела, които може да предизвиквате да вършите, тикате България към катастрофи.

Министър д-р Р. Даскалов: Нито подаваме ръжа, нито имаме общо с тех.

Председателя: Има думата народния представител г. Петър Карагодоров.

П. Карагодоров (р): (От трибуната) Г. г. народни представители! В сърдъка с тези закони, които от неколко време привличат вниманието на Парламента, ние имахме възможност да се изкажем по начало. И то се знае, че неща съмислите отново да се призоват на важните положения, които беха излязли от наша страна, нито пак ще требва сега във време, с което разполагаме, да ги резюмираме. Прави ми впечатление, че всички аргументи, които се изнесоха от страна на опозиционните оратори, не направиха никакъв ефект на большинството, не затова, защото немаше смисъл, немаше искреност в некои от тези аргументи, а заради това, защото се законодателствува с предубеждания, защото всеки един от вас предварително е не само убеден, но предварително е определил своето отношение към всички тези закони и предложени, които се внасят от правителството. Много лесно е, г. г. народни представители, да се излезе от тук с общата фраза „от 40 години и до състорихте?“ Аз зная, че тези фигури, които г. министър на полицията, на външните работи, често обича да употребява за черните кърпи, за реквизициите на добитъка и изобщо за всичко това, което толкова много е бунтувало душата на българския гражданин през време на войните, имат много по-голямо значение, отколкото аргументите от друго естество. Безспорно е, г. г. народни представители, че през 40-те или 45-те години не е само разрушавано, но етворено; безспорно е, че в управлението през тези 45 години има грешки, ако обичате има даже и известни престъпления, но така да се амалгамира в този съдебнонесен момент, когато съзложили гравите на хората, на едни сът най-достойните водачи на българската политическа мисия, аз сметам, че не би требвало така общо да се процедира, и не би требвало така антично да се гласува.

Г. г. народни представители! Много известна истината, че програма не се дължи само на неджъи в управлението, само на безчестия от страна на политическите водачи; не се дължи само заради това, защото е имало лични винти, рабство, от страна на тези, които създавали тая страна! Това съзложили от обективно естество и погълнали, когато искаме да преценяваме малко по-спокойно събитията, които България преодоляла и преди години преодолява, требва да се знае, преди всичко, къде се памирати премиера страна, на която съз имали нещастието да бъдат ръководители тези, които съд днес в затвора. Има ли смисъл, г. г. народни представители, да ви изложвам тук, че ние стоим на един от възвишения възел на този двубой, който става между империалистичните държави на изток и на запад и че спечелвателно, тогава, когато искаме да се даде малко по-спокойен отчет за всичко това, което е ставало, юсюто сме преживели, требва безспорно да възложим и този могъж фактор, който е упражнявал известно значение в нашите нещастия. Ще ми се възрази може-би: защо българските управници не беха тържества-осторожни, защо не беха толкова предвидливи, защо те имаха този аналитичен или ако юбичате, комбиниран ум, да схванат, къде се памират, как ще се развият събитията, при дадена политическа конституция и изобщо в състояние ли съд те да се справят с този стоти сложни въпроси, които ежедневно творят съдъзливкват съдъзът си разрешение и евентуално една големия или малка война?

Г. г. народни представители! Аз считам, че намесата на нашата страна в известни политически събития, намесата на нашата държава в известни войни, не се е обуздавала само от субективното желание на този или онзи управник, а се е обуздавала често от другото и от големите международни или локални български фактори. В посещението на които, ние, безспорно, сега немаме време да влизаме.

Но, г. г. народни представители, като оставям на страна всичко това, аз искам да обясна само вашето внимание, ако изобщо има някак опе да се произовава то към причините, които съдъствуват за нещастието на тази държава: като оставям всичко това на страна, което е от интернационално значение, от значение за министър, или от значение за министър-пощника на нашата страна, аз сметам, че това, което ни предлага правителството сега съз законопроект, не може да се поддържа, да же от този искренни човек, който чака да даде външното съдъзът на българския погром. Защо? Защото вие очаквате, че всички деп българското правителство, съз своите законопроекти и с изменението на предварително съзложили в Паметната законопроекти въвшища, които издават, че паметната тук не говори само възмутена обществена съвест, тук не

се чува само противъста на българския народ, било той от преди десет, петнадесет, двадесет години и нечут, през известно време задупчен, но тук същевременно има и елементи, които много хубаво се доляват в тези законоположения.

Г. г. народни представители! Вие изявявате: „За нас, нюваторите в законодателството на България, за нас, които искаме да течат широки бразди, в които ща се движат в бъдеще политиката на тая страна, за нас, които искаме с нови принципи в тая държава, не е възможно съществуващата конституционна или изобщо правна норма; а всички тези законоположения, които що сега съ важат за даване под съд на министрите ни, не са искаме да вземаме под внимание“. Прекрасно, то е ваша работа. Вие, които считате, че в известно отношение, тоине в това отношение се явявате большевики, вие, които искате по-съкращена процедура да издирият виновниците за погрома, ако приемате тая отговорност пред себе си, пред основните закони на тая държава, безспорно е, вие имате право, имате сега и материалната власт да наложите тези идеи да станат закони. Но, г. г. народни представители, тогава, когато вие и г. Райко Даскалов от нещо до дни искате да убедите, че българския народ е превърнат предварително своя вердикт, че той прекрасно знае, кой е отговорник за този погром и за другия, и за туй той, безспорно, ще даде бела бюллетина, за да подири възмездие от тези, които съзгаха, такто се изразяват той, аз питам г. Райко Даскалов, след като той е убеден толкова в правотата на своята идея, че превъртил политическите водачи на позорния, или на черния блок, въобще на буржоазията опозиция, съзгаха.

Министър д-р Р. Даскалов: Искаме вас да убедим.

П. Карадоров (р): ... каква смисъл има да правите измененията, които съзгаха в законопроекта за референдума към българския народ? Ако вие наистина сте убедени, че българския народ ще каже „виновни съз“, ако вие наистина сметате, че той е достатъчно ориентиран по този наистина сложен процес, който се извърши балканска и мирова война, че той ще изчиства отговорността на българските държавници съз своите страдания, с размера на своите страдания, или по-фигуралино казано от г. Янева, с коалиционните външки, които съз изпълнили по шеговото тело, — г. г. народни представители, дайте пълна възможност на тези, които давате под съд, тези, които не съз тук, авторитетните слова на които вие не можем да чуем, тези, които все пак съз жива история на посредствено преливаните събития, дайте възможност, казвам, те да имат малко по-голяма гарантация пред учредения от вас съд. Аз знам прекрасно, че атипич вот на българския народ „виновни съз“ — да се дават под съд“, ще упражни страшен морален гнет върху която и да било, който е повикан да ги съди, било коронен съдия, било човек, избран от средата на народа; аз знам много хубаво и потайните замисли на законопроекта на правителството, непременно да се прибегне към тая процедура. Но един път казал българския народ „да“ или „не“, един път установявате вие анкета, която ще има за цел да издири малко по-детайлно механизма на тая война, заподознята, ако ги има, престъпленията и греховите, ако съз изваждани, макар че вие съзъждано не се очаровавате от анкетата, която е избрана само от там с партии-при и от хора с друга концепция — не можем да им се скрим; това е техно право — да искат непременно да обезглагат буржоазията опозиция, ако е възможно това, и преди всичко — те ги го изважда — да бъдете и вие изваждати от политическата арена, защото червените идеи съз лозунгите на техните ученици: ако всичко това е така, г. г. народни представители, дайте възможност на господача, или на престъпленията, според вас, които утре ще бъдат изпречени пред съда, да могат да намерят по проблема гарантация за своята защита и, следователно, не изменявайте по-тъй член от съществуващото законодателство, което е заварено, по което се проподира, по което се водят сега следствията, по което се съдят сега хората, които съз допринасят много по-тежки бедствия на тая държава, дайте възможност, казвам, да има там един човек изваждани, един човек пранцист, назначен от държавата, проподиран от законите, който да каже своето „да“ или „не“. Виждате ли вие в този съд повече народен елемент — аз не знам каква физиономия ще му дадете, но то е ясно; мислите ли, че там ще требва да заседава болшинството от тези, които съз са били изобщо почернени; мислите ли, че там трябва да

се притеглят хора от тези, които имат основание като личности, като индивидуми да бъдат недоволни от тези или онези; дадете ли възможност на тези хора да добият большинство в бъдещия съд — тогава вие ще имате един Мартинополе. Г. г. народни представители! Г. министър на полицията тук не един път заявявате, че там ще хваща да ви линчуваат. Аз се абстрагирам за момент, че там имато шайки, представени хора, че там имато организирани групи граждански апашълък; оставам това на страна. Но ви казвам, дака едни обикновен народ, който е тесни, който е страдал, който е загинал, ако не изцело, но, като семейства, ша отделилите негови членове, понесле аз съм наистина убеден, че мистър, че озабличеното, че спомените за грешастията, че новите джипове, че всичко това, което се извършила капитулация на една политика, наистина възникна, много ще влияят — аз съм напълно убеден, казвам, че този народ ще разсъждава така спокойно и обективно, ще разсъждава така на широко, те може, безспорно, да прецени всички фактори, които съз тласнали България в тази или онази посока, те може, то се знае, да издаде един обективна присъда, каквато се диктува ги анализа, при спокойно обсъждане на данните, които вие и ние ще представим във вашата анкета, г-да.

Министър д-р Р. Даскалов: Вие предчувствуваате.

П. Карадоров (р): Г. г. народни представители! Аз казвам това, което е. — Тогава, когато вие се явявате отново тук да засенчвате този нови положения във вашия проект, вие изхождате преди всичко от следующето обективно съображение: ако вие искате непременно да измените съществуващото законодателство за съдия на министрите в тая смисъл, че требва към него да привлече и воля на народа, недейте бута последната инициатива на тези, на които може-би ще искате да вземете не само техните материалини богатства, ами ще искате да вземете и техните глави. Недейте се увлича от, така да се каже, настроения, недейте обръща внимание на всичките тия хубави, може-би и в некои отношения справедливи позиви за възмездие, ами разберете, че и на тия хора, които съз управявали тая страна, макар че съз имали по-друго разбиране от това, което сте имали вие, макар че в извеждни моменни от своята политическа, от своята държавническа действителност, не съз възвели напълно в хармония с възгледи, требва да им дадете възможност да ви докажат, че и те съз искрено работили за тая страна и че последствие, може-би, на място обстоятелства от външните, от международен и от друг характер, не съз могли да допонят онни големи цели, които съз поставили като своя задача да постигнат. Г. г. народни представители! Ето защо, когато вземаме думата вътори път по тоя законопроект, вие считате, че шоине това, което за нас е една явна и сигурна гарантия, че прави един законопроект законопроект дългото, законопроект отмъстител, законопроект, който съз явява ръсъба на събития, печални може-би, но в всички случаи събития съвсем не така, както ги обясняват г. министър на полицията, един законопроект изобщо, който не се е явил преди години, само заради това, защото тогава беше по-спокойна атмосфера, правителството се чувствувало здраво на своите крака и защото то пречеше, може-би, онна борба, която се поведе против него от сгрупирани буржоазии, опозиционни сили — съзете възможност, казвам, на хората, които днес стават изкупителни жертви на тая експлозия на тяхни страсти от далечното минало и от близкото настояще, да могат в последния момент да докажат своята невинност.

Г. г. народни представители! Вие сте властни да решите каквото желаете. Не забравяйте, обаче, едно, че в политическия живот на народите, лицата, които излизат на често, като водачи на тия народи, съз преходни. Остават известни норми, остават известни положения, остават известни учредения, които не бих трябвало да бъдат исключавани. Не бих трябвало да бъдат покъхватни за всичко, защото те съз разултат не само на вековна практика и на дълголетния разум на народите, но защото те, може-би, но не в близко, то в далечно бъдеще ще потребват и на хора като вас. Ще потребват, заради това, защото вие можете да кажете, подобно на старите фарисеи, че вие не можете абсолютно никаква отговорност за това, което преживявате; заради това, защото и вашето днесни управление има много дамги и не един път из от тук съм ли посочвал доколкото ги има и доколкото искреността им ю ю позволявало; ще потребват заради това, защото, когато почине генетически да се изучава нашата близка политическа история, вие ще видим, че там може

да се отдели наистина не черен, но не и съвършено бел капител, бела страница за министъра действост на Земеделския съюз.

Б. Гърбов (з): Такива фарисеи съ разпитват много джихави, както напада.

П. Карадоров (р): Г. г. народни представители! Аз знам, че често пак тук се спекулира с момента, че един от вашите водачи е бил в затвора, борил се е да предотврати настоящата катастрофа. Но аз знам същевременно, че преди да пройти този голем или малък героизъм, Земеделският съюз е проявил една безтактност в своето държане и е улеснил издаването на власт на едно правительство, което стана родоначалник на една катастрофа. Следователно, ако почнем по-детайлно изучаването на тая история, която други съ творили, на която ние сме съвременници, тая история, с която днес искараме с тия законопроекти, в тая нещастна форма, да ликвидираме, ние ще забележим прещ време на войните деятельности на вашата парламентарна група, която по никакъв начин не може да се оправдае. И ако почнем тая историофилософия да я излагаме тук, да я излагаме и вънка, ще дойдем до заключението, до което аз извадих: ако некога дойдат други на вашето място и започнат да изследват вашата деятельность и резултатите от нея, поставете се поне в едно положение по-гарантнио от настоящата и от временните, преходни изстроения на това, което се назова особен, изключителен и не дади чист политически живот на нашата държава. (Рязкописания от центъра).

Министър д-р Р. Даскалов: Поставихме се.

Председателя: Нема други записки. Дебатите се приключват.

Ще гласуваме. Които приемат чл. 1, както се прочете от г. докладчика, моля, да вдигнат ръка. Министерство. Събрали сме приема.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

„Чл. 2. Допитването се произвежда от бюра и секции, указанни в избирателния закон за произвеждане на избори за общински съветници“.

Председателя: Които приемат чл. 2, моля, да вдигнат ръка. Министерство. Събрали сме приема.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

„Чл. 3. Допитването става чрез гласуване и започва от 7 ч. сутринта и свърши в 7 ч. вечерта.“

Председателя: Които приемат чл. 3, моля, да вдигнат ръка. Министерство. Събрали сме приема.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

„Чл. 4. Гласоподаването е задължително и се извършва по избирателните списъци на общината и с избирателни карти“.

Председателя: Има думата народния представител г. Никола Пъдарев.

Н. Пъдарев (д): (Ог трибуната) Г. г. народни представители! Докладчика на законопроекта подчертаваше, че ютът ѝ могло се разглежда този законопроект, по самия закон малко се е говорило, дайко каза чакак не се е говорило, а се е говорило само за търновските събития. Сега се говори само по законопроекта, защото се разглежда член по член. И аз ще кажа няколко думи по постановленията на чл. 4. Но нека не бъде чудно на г. докладчика, че търновските събития отняха толкова много време по всичките тия законопроекти, която специалната интерпретация, подадена от Демократическата, Радикалната и Народно-прогресивната партии до правителството за търновските събития, не се настани на разглеждане. Г. министъра смета, че можело и требвало инцидентно, с разглеждането на тези законопроекти, да се говори и по онези събития. Аз на времето си заявих, и сега подчертавам, че такава една практика — да се отбегва от отговор на една поставена интерпретация — е противопарламентарна. По такъв начин не се процедира в никакъв парламент и това е първият — и да се надеем, че ще бъде последният — случай, която една интерпретация минава инцидентно, чрез разглеждането на законопроекти.

Чл. 4. от законопроекта постановява: „Гласоподаването е задължително“. Г. г. народни представители! Това гласоподаване не е упражняване на едно изборно право, това гласоподаване е гласоподаване по постановленето на чл. 1 на закона за установяване виновността на кабинети и на министри. Иска се задължително от всеки български гражданин да отиде и да каже: „За мене тези кабинети, тези министри съм виновен“, и той е длъжен да отиде да го каже. Осветител, неосветлен по въпроса, той е длъжен да го каже.

Некой от земеделците: Може да каже, че е невинен.

Н. Пъдарев (д): Той не може да каже, че е невинен, като не е запознат с въпроса. Това ще бъде несъзнателно гласуване и целта на законопроекта не може да се постигне. Вие искате от него да бъде съдия, да бъде един несъзнателен съдия и само несъзнателен съдия, г. г. народни представители!

Министър д-р Р. Даскалов: Ако не е запознат с въпроса, ще каже: не познавам въпроса, и нема да гласува, че е виновен — ще гласува, че е невинен.

Н. Пъдарев (д): Как ще гласува, че е невинен? Вие му поставяте една черна бюлтенина да го плащате с нея!

Г. Стойнов (з): Като вашата душа е черна.

Н. Пъдарев (д): Кой ще отиде да гласува със черна бюлтенина? Не само несъзнателен, но ако продължават тези процедури, които сега ли имаме в страната, ще ѿзвявам, че не само несъзнателен, но той ще бъде един притиснат съдия. Ако е верно — аз желая г. министъра да ме опровергае, що те само с думи, а и да вземе всичките мерки, това да не бъде и на делото — ако е верно, че в селата и сега се разпращат окръжни, че процедурата по търновските събития може да се прилага още спремо противниците на Земеделския съюз, тие можете да разберете, какво гласуване ще бъде, какъв референдум ще бъде

Министър д-р Р. Даскалов: Нема такова нещо.

Н. Пъдарев (д): Аз казах, г. министре, желанието ми е не само с думи да отривате, но да вземете всички мерки да се разбере в страната, че искате да възстановите реда, и го възстановявате да отстраните всичките тия начини на процедура, които се провеждаха в трене и да разберем, че това е било временно. Но ако, г. г. народни представители, по такъв начин се процедира, както и до сега спремо нас се процедира, аз не мога да разбера желанието на правителството и на вас да произвеждате референдум в такава една обстановка. Какви са тези нехватки, да се изправиш при всекиго от нас лица, да ни подканват, да си предлагат услугите да върнат престъпленията против властта, хора непознати на нас да се явяват да си предлагат услугите? Какви похвости на една власт и на една управляваща партия съз тези?

Министър д-р Р. Даскалов: Това съз фантазии.

Н. Пъдарев (д): Г. министре! Това не съз фантазии, това става с няколко души от нас, това става с г. Гиргина, това става и с мене.

Министър д-р Р. Даскалов: Дайте ги на властта.

И. Симеонов (д): Пунтвали го правят.

Н. Пъдарев (д): Ще се разправяме с всичките хора, за да ги даваме на властта? Престанете, г-да, по такъв начин да действувате спремо вашиите противници. Ние стоим тук не за наши цели, не за наши интереси, не за наша полза; ние сметаме, че изпълняваме един наши длъг на гражданите, който ни е възложен в миниатюри избори. В бъдещите избори ще ни се отнеме този длъг, ще отидем да си живеем нашия частен живот и нема да се бъдем в обществените и джиханни работи на страната. Но докато този длъг тежи над нас, пейдете с тези средства си служи, защото това е недостатък за една държава, която смета, че е култура, ред и напредък ще постигне своите национални идеали.

Министър д-р Р. Даскалов: Напълно сме съгласни.

Н. Пъдарев (д): Съгласни сме, г. министре, но дайте доказателства, че можете да го наложите в тази страна.

Министър д-р Р. Даскалов: Щом не помогат!

Н. Пъдарев (д): Г. г. народни представители! Тъкмо казвам: вие искате задължително да се явят избирателите и да гласуват. И на коя въпрос ще отговори избирателя, когато отиде да гласува при изваждаване на референдума? Този въпрос поставен ли е ясно в закона? Не. Поставен ли е ясно в вашите, в шапките, в главите на министрите? Върху какво ще гласува той? За политическата ли отговорност на кабинетите Гешов — Данев — Малинов или за техната угловинна отговорност? Ако е за политическата отговорност, г. г. народни представители, не по този начин се проявява тя; ако е за угловината отговорност, вие сте длъжни в закона да му кажете: искаме от теб, избирателю, като те обръщаме за един момент на съдия, да се произнесе по този и този факт, по това и това преостановление на еднократни министри. А преостановлението на министрите създава ясно определение в шапката конституция и в нашите законы, и вие трябва да му кажете за кои от тях вие искате той да се произнесе за виновността на хората, които вие излагате по този начин да бъдат съдени.

Х. Ветовски (з): Те съз толикова много, че за един да се пронесе е достатъчно.

Н. Пъдарев (д): Чл. 155 от конституцията казва: (Чете) „Народното събрание може да предава министрите на съд за измена на отечеството или на царя, за нарушение на конституцията, за предателство или нечакващо, причинена на царството, за лична полза“ И когато вие ще поставите въпроса за виновността на тези хора, трябва да кажете на българския народ като преостановления вие същате, че съз изваждания.

П. Палиев (д): Това съз тъкмо условия за днешното правителство да бъде поставено пред държавния съд.

Н. Пъдарев (д): Г. г. народни представители! Или вие сметате, че когато действувате по този начин, то кажете ли, че действувате, че ще можете много да заблудите, че единствената ви цел с този референдум не е да се използвате от тази умраца, която всеки човек, не само българина, защото толикови сме изстрадали, че всеки човек в душата си има против войната: вие не можете да намерите никого, който да ви каже: че одобрявам войната — не можете да намерите този човек. Вие можете ли, г. г. народни представители, да се съмнявате в членоподобието на съпомощниците на широките съпомощници в България? Вие сметате ли, че те съзъвани и мобилизи, че те искат да унишожат чашите граждани, нашия народ, като го блокират във войната? Но, г. г. народни представители, те съз хора на живота и ви казват: ние сме против войните, но ние не можем да изменим колелото на света и да ги унишожим: ние трябва да ги призоваем като факт и ги третираме като факт, който съществува.

И. Караванески (з): Далеч не паспорните, които се дават за зад граница, и тъсъз факти.

И. Симеонов (д): Много мързеливо то казва.

Н. Пъдарев (д): И те казват: войната е факт, макар и не да сме против нея като средство на международно споразумение. Това е факт, ви казват те. Г. г. народни представители! Макар и факт, това е още умозаден факт и когато вие отидете пред един изваждчен от войните, напод да му кажете: гласувай за виновността на тези, които съз водили войните.

А. Сираков (з): Вие значи признавате, че е изваждчен, че сте го изваждали?

Н. Пъдарев (д): Че кой ти говори, че наполи не е изважден, след като е водил седем години война?

А. Сираков (з): Признай го и слез от там. Кажи го и ще си памали греха.

Н. Пъдарев (д): Г. г. народни представители! Ако по този начин речем да говорим и да разсъждаваме, ние ще трябва да се откажем да стоим тук в това Народно събрание. Но, вие искате да използвате това настроение на

хората, за да тегулите не въпроса за политическата отговорност, а въпроса за угловината отговорност, за измена на отечеството, за предателство, за нарушение на конституцията, за члановите пакости на държавата, за лична сметка. За кой министър вие можете да твърдите и да кажете това?

А. Сираков (з): Вие използвахте настроението четири месеца, когато чакахме на фронта, за да изнесете тютюните на Чаправчикова. Дайте сега милионите на Чаправчиков да ви спасят. И да ги дадете, не могат да ви спасят. Вие знаете махзаря да пишете.

Председателя: (Зважи)

Н. Пъдарев (д): Вие можете да сметате, че съз управници, можете да говорите, че съз негодни управници, но вие ще можете да кажете, че съз престъпни управници. Г. министър на вътрешните работи покълна да се коригира и той ви казва: „Аз ви поставям тук обвинението троите тези кабинети и ви казвам: кабинет на Малинова е виновен за това, че не склучи сепаративен мир“. Г. г. народни представители! „Когато колата се прекагури, пътища много“, казва българската поговорка. Аз ви питам: когато в 1918 г. почнаха да управляват демократи и радикали, вие, линейните ясновидци, днесните обвинители на ония кабинет, какво поведение тогава държахте спремо политиката на този кабинет? Г. министър Р. Даскалов казва: „Ние отказахме да влезем в кабинета, защото Малинов отказал, не покълна да склучи национален кабинет, за да склучи бързо мир“. Г. Малинов не е отказал да склучава национален кабинет, нему съз отказали партии да влезнат в кабинета, но че г. Малинова не е бил наложен от блока да склучи бързо мир.

П. Палиев (д): Той е сканил всички.

Некой от земеделците: Тогава ти ги съдете за един лев.

(Председателското място се заема от подпредседателя Г. Марков)

Ю. Вълков (з): Вие зашо сте чакали блока да ви наложи? Вие можахте сами да склучите мир

Н. Пъдарев (д): Днес вие можете юрчично да говорите: но ще искам да ви кажа, какво вие сте говорили в 1918 г., тогава, когато Малинов управлявал, тогава когато вие като опозиция бяхте длъжни да бъдат върху делата на кабинета и да кажете своята тежка дума на една съдна парламентарна преса, която иска да бъде преостановена пълната нейна политика в управлението на страната. Тогава вие, чрез външното орган „Земеделско знаме“ такво казвахте на 27 юли 1918 г. — това е един месец, след като Малинов то ема управление?

Г. Стойнов (з): Изпучна Радославов да избега.

Н. Пъдарев (д): През времето, през което той е управлявал, вие сте виждали неговите дела, можали сте да ги обсъждате и да кажете своето мнение.

Председателствующи Г. Марков: Г. Пъдарев! Должен съм да Ви предупредя, че абсолютно никак не говорите по чл. 4, и ако не говорите по него, че Ви отнема думата. Четете история и вестници.

Н. Пъдарев (д): Как да не говоря по чл. 4?

Председателствующи Г. Марков: Говори се за гласуването, че е задължително и че става по избирателни споделби.

Н. Пъдарев (д): Аз искам да кажа, че не може да бъде задължително, защото избирателя не може да има ясна представа за оното, което той ще съди.

Ю. Вълков (з): Защо се бочите от този избирател, когато довчера казвахте, че е с вас?

Н. Пъдарев (д): Това, което вие измислите, него избирателя ще има пред вид, когато ще дава гласа си.

Ю. Вълков (з): Ще отидете да агитирате и той ще гласува за вас.

Председателствующи Г. Марков: Оставете бюрото да изважри работата си, подайте прекъсва.

Н. Пъдарев (д): И ако сега ще трябва да чета в. „Земеделско знаме“, нейн председателт има търпение, защото негова длъжност е да даде възможност на народния представител свободно да се изкаже. Желаете ли да се потърчи тази свобода, аз ще се подчиня, че ще заявя, че това е отказ да изложите своя думи.

Ю. Вълков (з): Изкажете се с тия думи между народа, не на нас.

Председателствуващ Г. Марков: Да съм Ви думата и Ви обръщам внимание да говорите по предмета.

Н. Пъдарев (д): На 27 юлий 1918 г. в. „Земеделско знаме“, под заглавие „Двата фронта за правителството“, като говори, че Радославов е убил духът у народа и армията и че ще сключи с Германия договори, които само задължения донасят на България — това е на 27 юлий, един месец и нощ след поемане на управлението от г. Малинова — продължава: . . .

А. Сираков (з): И която радикалите и демократите продължиха.

Н. Пъдарев (д): . . . (Чете) „За новото правителство, следователно, се създадоха два важни фронта за дейност — първият е повдигане духа на народа и армията“ . . .

Министър д-р Р. Даскалов: Чрез мир.

Н. Пъдарев (д): Нема „чрез мир“, г. министре!

Министър д-р Р. Даскалов: Цензурага го изхвърли.

Н. Пъдарев (д): Нищо не е изхвърлила.

Министър д-р Р. Даскалов: Във всеки брой се изхвърляха по 3—4 статии.

Н. Пъдарев (д): Нищо нема изхвърлено, г. министре, мисията е иска и свързана.

П. Карадоров (р): Възможно ли е повдигане духа на армията чрез мир?

Министър д-р Р. Даскалов: Да, възможно е.

Н. Пъдарев (д): (Чете) „Втория фронт на дейност е юзуншките им отношения“. Според нас, първият е най-важният. Да се повдигне духа на народа и армията, това е първия фронт, над която ще троюва да работи правителството на 27 юлий 1918 г.

Министър д-р Р. Даскалов: Не ме карайте да Ви изваждам статии, в която се казва, че г. Малинов спас, г. Малинов не вижда, че еграция се събира, че еграция се рупим; рови се в книжа, когато спадат на България гори.

Н. Пъдарев (д): Извадете ги.

Министър д-р Р. Даскалов: Такива статии има, но аз не искам да се ровя в тази архива, тя е много голяма; никога нема да ѝ изведе на праияния път.

Н. Пъдарев (д): На 7 август, значи един месец и половина, след поемане на управлението, в. „Земеделско знаме“, в брой 86 пише: (Чете) „Мира зависи от големите държави. На людите и народи не остава друго, освен да способствуват за по-скорошното разбиране на полемите“. Къде бехте вие да пишете тогава, че за България требва сепаративен мир?

Министър д-р Р. Даскалов: Цензурага не позволява; повече от 15 статии изхвърли.

Н. Пъдарев (д): Цензурага не ви накара да пишете това, кое то аз ви цитирал. Това не ви извинява. Слушайте: на 4 септемврий 1918 г. — некошо деня само, 10 дена, преди разбиване на фронта — когато вие сметахте, че правителството на г. Малинова е спало, вие пишете във в. „Земеделско знаме“: (Чете) „Преди всичко, управляющите трябва да дадат честно, разумно и законно управление“, Това е първия въпрос, който ви интересува и който управляющите трябва да разрешат.

Ю. Вълков (з): И вие дадохте ли го тогава?

Н. Пъдарев (д): „Управляющите, преди всичко, трябва да дадат честно, разумно и законно управление“ — за нова се борите, това искате, преди всичко . . .

Председателствуващ Г. Марков: Г. Пъдарев! Две минути Ви остават.

Н. Пъдарев (д): . . . , след това — в. „Земеделско знаме“ продължава — „да побързат да задоволят големите нужди на момента, в името на който ишоха властта“.

Министър д-р Р. Даскалов: Виждате ли? „Да побързат да задоволят големите нужди на момента, в името на който ишоха властта“.

Н. Пъдарев (д): След това, г. Райко Даскалов, Вие имате обязаност да се прилагат първо, за издигане вътрешното управление на подобаваща височина.

Министър д-р Р. Даскалов: И единовременно.

Н. Пъдарев (д): Казахте ли им: г-да, мислите за какъв ще е, но преди всичко внимавайте, че фронта пропада, вие сте длъжни да склоните сепаративен мир за всека цена?

Ю. Вълков (з): Вие защо послушахте в. „Земеделско знаме“?

Председателствуващ Г. Марков: (Зважи)

Н. Пъдарев (д): Г. г. народни представители! Ако по такъв начин се е писало от вас, какво съждение може да има нашият избирател, за да се произнесе по големия въпрос за политическа отговорност, защото вие уговаряте отговорност в този законопроект не слагате? Не е ли ясно, че вие искате тук не политическа отговорност да се разрешава политическа отговорност, но искате да употребите всичките средства на законната власт в услуга на вашите партийни интереси, на вашите парийни цели? И не съзнавате ли големата неоправдима опасност, която вие налагате на българския народ?

А. Сираков (з): И каки за маузара?

Н. Пъдарев (д): Ако ние дойдем до положението, държавната власт да поставяме в услуга на партията, от която изхождаме, ние сме далеч не само от народовластието, ние сме далеч и от най-обикновеното законно управление.

Председателствуващ Г. Марков: (Зважи)

Н. Пъдарев (д): И аз съм длъжен да ви припомня думите на покойния Каравелов: „Чрез партията се идва на власт, но властта не се оставя в разположение на партията“. Това съмисли на стария фланг държавници, когато съм здрава нашата страна. Но вие приемахвате тези принципи, за да погазите бъдещето на България. (Ръкопляскания от центъра).

Председателствуващ Г. Марков: Други записани теми.

Кои по приемат чл. 4, както се докладва от г. докладчик, моля, да видиш ръка. Министърство Събралието по приема.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

„Чл. 5. При гласуването всеки избирател представява избирателната си книжка на бюрото, която прави отметка срещу името в избирателния списък и му дава избирателен плик, подписан от председателя на бюрото.“

Председателствуващ Г. Марков: Които приемат чл. 5, моля, да видиш ръка. Министърство Събралието приема.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

„Чл. 6. Щом се получи избирателният плик гласоподавателя се отделя в тъмната стаячка при бюрото и поставя бюлетината в него, който плик, залепен пуща в избирателната кутия“.

Председателствуващ Г. Марков: Които приемат чл. 6, можи, да видят ръка. Министерство, Събранието приема.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

„Чл. 7. Гласоподаването става с два вида бюлетини — бели и черни. Те се отпечатват на държавни разноски и се предават от Министерството на Външните работи 15 дни преди изборния ден на централните управителни тела на партиите. Допускат се и бюлетини, написани с мастило или напечатани“.

Ц. Бръшлянов (о): (Чука по бапката, за думата)

Докладчик Х. Пенчев (з): (Смее се)

Ц. Бръшлянов (о): Смешно!

Х. Пенчев (з): Досмеше ме, като зачука, защото ще стане нужда, която каза г. министър, да гласуват със черни забрадки.

Председателствуващ Г. Марков: Има думата г. Цоню Бръшлянов.

Ц. Бръшлянов (о): (От трибуцата) Г. г. народни представители! По начало аз се изказах оия ден и нема да повторя описание, което казах, че мога да отнема от него нещо. Задължението ми беше и е, че Земеделската смес в управлението си до днес, има всички интереси да привлече, да засимчи и да засимчи на българския народ насад, за да не може това възмущение да бъде всеподобно обхврнато върху грозното настояще, което България преживява. Това е всеки случай е дълбокото мое убеждение, това е подлинческата цел. Но така или иначе, реших със да правите този референдум, вие в проекта, тий както комисията го измени, със съдействието особено на г. г. комунистите, отивате много по-далеч, отколкото опонащачко искахте да съд.

Министър д-р Р. Даскалов: Никакво съдействие на комунистите.

Ц. Бръшлянов (о): Те беха там.

Министър д-р Р. Даскалов: Защо говорите, че ю техно съдействие.

Ц. Бръшлянов (о): Не само това, ами и всичките възстановки на законопроекта се дължат на тях.

Министър д-р Р. Даскалов: Не.

Д-р Н. Миланов (о): Това е предложение на г. Мулеварова.

Л. Кандев (к): Вие те знаете какво е говорено и предлагано.

Ц. Бръшлянов (о): Аз казах, че малко късно дойдох.

Л. Кандев (к): Преди да чуете, пъдейте говори. Дошли сте на опонащата и не сте чули кой какво е предложил.

Ц. Бръшлянов (о): Ще ви чуем тук.

Г. г. народни представители! В чл. 7 се предвижда да се гласува с бели и черни бюлетини — черната бюлетинна е за оправдане. И едините и другите ще се печатат от държавата — бюлетините със монополизирани. Първото възражение, което аз ще ви направя е следното, осъбен съз за черните бюлетини, защото за белите бюлетини, вие ще позволите да си ги направите избирателите сами, да си ги напишат с мастило, или напечатат в печатници, но черните бюлетини със пълни фалшиви монополи.

Докладчик Х. Пенчев (з): Можете да си вземете и вие черни бюлетини.

Ц. Бръшлянов (о): Въпросът е твърде сериозен, за да се занимаваме с такива шеги. — Вие, властта, Вътрешното министерство се задължава да изпрати 15 дена преди 12 ноември достатъчно количество черни бюлетини на централните бюро на всички партии. Г. г. народни представители! Вътрешното министерство е длъжно да ги изпрати 15 дена по-рано, но ако ги изпрати само 10 дена преди 12 ноември или заможнее с още немалко дни?

Това е най-малкото възражение. Но какво количество ще ни дадете от тях? Сметнете, че централните бюра ще ги изпратят до околните, а тези последните от своя страна на селските. Първо, времето не е достатъчно, за да се изпратят до всички селски бюра и да се направи нужната агитация. Второ, вие не можете да гарантirate, че властта ще предаде на централните бюра, околните и селските, такова достатъчно количество, каквото е нужно. (Възражения от земеделците).

И. Гетов (з): Под разписка бюрото ще ги получи.

Ц. Бръшлянов (о): „Под разписка ще ги получи!“ Ние всички сме правили избори, време и място сме, и аз, слава Богу, 20 години наред съм участвувал в избори.

А. Сираков (з): Избори си правил, но нито на една съвдба не си ходил.

Ц. Бръшлянов (о): Много не ме интересува женския въпрос. — Вие, следователно излагате на риск всички онези избиратели, които биха потърсили черни бюлетини и не ги биха намерили, защото във известно че в тъмната стаяника, много пъти става кражба на бюлетините. Има такива недостатъчни избиратели, които оправят и открадват всичките бюлетини, и представяте си, че не един, а 10 такива избиратели се намерят, които да задигнат 10 пъти сложените съюзчета от черни бюлетини — в това село, в тази секция вече не можат да имат черни бюлетини.

Некой от земеделците: Същото може да се каже и за бели бюлетини.

Ц. Бръшлянов (о): Вие люто този начин давате възможност на недобросъвестни хора да осуетят на избирателите възможността до 7 ч. вечерта да разполагат с монополизирани от държавата черни бюлетини. Зашо? Защото и да иска избирателът или некое бюро да намери черни бюлетини, не ще може. Кой е гласувал некога със черни бюлетини и къде има в градовете черна хартия?

Министър П. Янев: Централните бюра ще получат толкова, колкото искал.

Ц. Бръшлянов (о): Ето защо, даже само от тая страна на работата, вие туряте не само на един риск резултата на референдума, но давате една премия на недобросъвестни от държавата и отсега още опорочавате резултата, която ще получил от този референдум.

Министър д-р Р. Даскалов: Колкото искал черни бюлетини, толкова ще им дадем.

Ц. Бръшлянов (о): Какво пречи, г. министре, щом най-сетне сте решили да прокарате този законопроект, да се гласува, както за единото, така и за другото с бели бюлетини? На едините бюлетини ще има иметата на толко, колкото избирателя с счита за виновен, а на другите бюлетини няма да има нико едно име, видейки бели, ако не намира нико едно за виновен. Това е най-правилният, най-предъчният, честният път, ако не искаш да създаваше условия, да измениш предварително резултата на гласото даването. Това е разумното.

Възможно е и друго. Когато вие допуснете да се зачекват имена, какъв смисъл вляга във това? Да се появят и личните симпатии на избирателите към отделни личности, бивши министри. Ами вие признавате и особено комунистите джокат на това, че този законопроект целта не да осъжда, не да наказва личности, но да осъди политическата на това или нова правителство, на този или онзи кабинет. При политичността на солидарност в управлението, при солидарната отговорност на министрите, съвръжено неразумно и неосъвършено е да искаш, когато ще треба да осъждате отделни личности, повече или по-малко, един да оправдавате, а други да осъждате. Ето защо, много добре би било от ваша гледна точка да се даде истински вид на новия, което наричате референдум, допитване до народа. Вие застапете, че не се позовавяте да се пише нищо в бюлетината, освен да се пише едно: „да“ или „не“ — нищо повече. Това е референдум. И по нашия закон, и по законите на целия свет, референдум не става, освен с поставяне на един въпрос, на който народът отговаря с един „да“ или „не“. И когато вие поставяте въпроса, да бъдат съдени еди-кои си министерски кабинети, или да се считат

за виновни министрите на един-кой си каишат, които също имат една-коява си политика, вие имате най-много право да искаште от този народ да отговори с един „да“ или „не“, но не и да щари бюллетините с имена, да драмска един, да пиши друго. И от тази гледна точка е съвършено неправилно това, което се съдържа в този член.

Ето защо, г. г. народни представители, без да се спират по-подробно върху онова, което по-рано се говори и осъбено по начало и по принцип, след като всички, които тук говориха, с изключение на комунистите, осъдиха тази ванта инициатива, аз обръщам вниманието ви на тази точка: да не позволявате на недоброоживестността да отиде до край; в същност, с това вие ще докажете, че ще бъдете верни на природата си. Но аз предварително искам да ви по подчертая, за да се знае, че вашата цел е, когато поставите черна и бела бюллетина, да изнудите гласовете на всички онези българи, които може да се съмняватат също съправи или криви бившите каишета, които същес-същес не съществуват и подпишатат присъдата за виновните. В тяхното случай всички, или по-голяма част от тех, ще задължат да кажат, че също виновни. От друга страна, когато си служите със черни бюллетини, вие смекулирате с онова отвращение, което българинът има към черната бюллетина, с която никой не е гласувал, бюллетина, която, като се тури в бел плик, и малко като се нааведе срещу светлината се вижда.

А. Сираков (з): Лажеш, не се вижда.

Ц. Бръшлянов (о): Защото едната ще бъде бела бюл-летина, която не се познава, а другата — черна, която през белия плик ще личи.

А. Сираков (з): Пликите също непрозрачни.

Председателствуващ Г. Марков: (Звънни)

Министър д-р Р. Даскалов: Ами моравите бюллетини съблизват до черните, разликата е малка. Единственото стамболовистите гласуваха със черни бюллетини в София.

Ц. Бръшлянов (о): Ето защо аз апелирам не към вас като към партия, която си е турила, тъй да се каже, гла-вата в торбата, за да запази управлението — говоря абстрактно — обръщам се към Парламента и апелирам към него да не санкционира този позор, да не позволи да се печатат мюнкополизирани от държавата, т. е. от властта черни и бели бюллетини и тези черни бюллетини да се дават от властта толкова, колкото ти ще поискаш, въпреки вашето искане, въпреки задължението, което може да бъде писано в закона, за вътрешното министерство. Ние знаем напътът политически права. От сега ви заявяваме, че всичкото ни изкуство, г-да, ще се упражни в това управление — да се грабнат черните бюллетини от тъжната стачка, за да не може да разполага бирото или застъпници с тажица. Позволете на всеки избирател да гласува с бела бюл-летина, на която да напишеш „да“ или „не“, което е най-право, или най-после да напишеш името на онези, които счита за виновни, а които считат за невиновни, нема да ги пише.

Председателствуващ Г. Марков: Има думата народния представител г. Иван Симеонов.

И. Симеонов (д): (От трибуналата) Г. г. народни представители! Мене ме очудва как е променен и защо е изменен проекта на г. министър Янев в комисията. По чие давление, по чия инициатива и по кое, че калка аз, шушулчиле из стаята на министрите? Казват, че комунистите под-дължали дружбашите да изменият чл. 7 и да поставят два пъти бюллетини: черни и бели. Че те също се задворили в стаята: четири души дружбаши и трима комунисти и Мулетаров е диктувал текста на чл. 7 от закона за допълнението до народа.

Министър П. Янев: Комисията по-рано го е направила.

И. Симеонов (д): Валния проект, г. министъре, е само с бела бюллетина, а ведната в комисията — която оставад да преработят проекта ви само крайната десница и крайната левица — се измени. Но това не е важно. Ако искаште анкета, аз имам свидетели за този позор, защото също се затворили само двете групи да изработят законопроекта, без да повикат други.

Докладчик Х. Пенчев (з): Сега ще направите това, което щехте да направите в комисията.

И. Симеонов (д): Аз констатирам, не обвинявам, защото вие си приличате — крайната десница и крайната левица — вие отдавна сте се целяхали, вие отдавна сте си подали ръце и отдавна сте тражали по пътищата на стръмнината, за да провалите България.

А. Сираков (з): Вие изгорихте съюзния им дом, а те ще ви изгорят главите.

И. Симеонов (д): Моля, г. Сираков.

Докладчик Х. Пенчев (з): Иванчо, Иванчо!

И. Симеонов (д): Г. Пенчев! Вервайте, че Вие по-скоро ще изджихнете от мен. Аз съм уверен, че скоро ще попа-щете дойде с кандидатка да Ви пее упокой. Уверявам Ви. Но това не е важно.

Докладчик Х. Пенчев (з): Алилуя си четеш.

Председателствуващ Г. Марков: Моля, на предмета!

И. Симеонов (д): Г. председателю! Обърнете внимание на Вашата съпартизация да не ме апострофира.

Г. г. народни представители! Вие ще дадете под съд кабинетите Малинов — Костурков и Данев — Гешов и т. н., вие ще допуснете прилагането на един противоконституционен закон, каквато е закона за допълнението до наръда за съдсвенето на тия кабинети. Вървете по този път.

Но мене ме интересува друг един въпрос. Вие, двете групи, дружбаши и комунисти, вчера от тази трибуна се самообвинявахте; вие, комунистите, чрез устата на г. Кабакчиев, казахте, че и дружбашите трябва да бъдат поддържани, защото съзиваници за катастрофата на България. Неделчо Георгиев каза от трибуналата, че вие (Сочи кому-нистите) сте виновни, защото вие първи издигнахте в 1914 г. глас за повдигане войнствения дух на българина. Вие, които се самообвинихте, от гази трибуна, подписахте наедно обвинение против другите. Това е беззрание, това е скандал. Вие казвате, че сте виновници и двете групи, а обвинявате и трета. Ама това е скандал, ама това е позор!

Министър д-р Р. Даскалов: По стачката гласувахте всички заедно.

И. Симеонов (д): Моля ви се. — Те ни обвиняваха тогава, че сме били с вас, но вие не сте чули от демократите, от тази трибуна подобни работи, те съз правни думи, ние ги чухме вчера от тази трибуна. И, г. г. народни представители, право е кюсто каза г. Кабакчиев, право е, което каза и г. Неделчо Георгиев.

Докладчик Х. Пенчев (з): Криво е, което казахте Вие.

И. Симеонов (д): Аз ще се спра на тия два въпроса, за да направя едно предложение. Аз съм излезъл на тая трибуна да дам едно предложение. Г. г. народни представители! Балканската война се свърши в 1913 г. през м. ноемврий.

Докладчик Х. Пенчев (з): Не, януарий.

И. Симеонов (д): Моля, моля. — Едва тогава се склони мир. Ромъните излезоха от България в края на август и некоето място също само след тази дата, първи, които искаха да инспектират българския народ, които повдигнаха неговия войнствен дух, които искаха да вкарят България в световната война, бяха тия приятели. (Сочи кому-нистите).

Ст комунистите: Говорище безсмислици!

Докладчик Х. Пенчев (з): Кои беха втори?

И. Симеонов (д): Моля, аз ще установя с данни и факти.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Възразяващо)

И. Симеонов (д): Г. Пенчев! Не сте тежен прокурор, тежен адвокат. Оставете г. Пастиухова. Стинга сте му гъзовали кокалите, стинга сте дръжкали против него.

А. Стойчев (з): (Възразява)

И. Симеонов (д): Дедо Атанасе! Недей се измъчва, защото си много стар. Ще ти окапят зъбите.

Г. г. народни представители! На 23 октомврий 1914 г., неколко дни след обявяването на всесветската война в „Работнически вестник“, стр. 3, излиза една статия от тий наречения „принц“ Парвус — за която много пажи е ставало тук приказка и разговор — „Борба против царизма“. В тази статия Парвус заключава: „Аз не мога да разбера по какъв начин един социалист, от която и да е партия, може да остане неутрален спремо настоящата всесветска война“. Това е на 23 октомврий 1914 г. Кръзът от Балканската война още не беше истината, още децата плачеха за своите загубени бащи, още мизерията на България беше в пълния си разгар, още не знаеха коян излизали със останали български пленници в Гърция и тия приятели винаги един германски евреин да им говори за война и за вкарването на България в световната война!

От комунистите: Ей-ай!

И. Симеонов (д): Какво се очудвате? Вие сте престигнали спремо българския народ и този народ преобва да търси отговорност от вас. Пингам аз, коя партния вдигна в 1914 г. глас за война, коя партния, кой политически маж, кой политически представител излезе да вика съглашенец, да вика русин, античина, френец, да им говори тук за войната? В тази всесветска война никой освен агент на кайзер Вилхелма, един продажен тип, който ходи да обиколи Цариград, написа статия, от там след три месеца се връща и тия приятели му устроват митинг в „Нова Америка“.

К. Пастухов (с): И не знаите какво щел да говори, а той си го написал по-рано

В. Власковски (к): Лагардел какво правеше тук?

А. Атанасов (к): Това означава че сте озлобени.

Д. Попов (к): Г. Симеонов! Попитайте г. Пастухова, къде е днес Парвус. Парвус днес е при Шайдемана, защото вие се люклъняте.

К. Пастухов (с): Парвус днеше вие като агенти на Германия и като приятел на Кропоткина с позив за война на страната на Германия. Това е вашата дейност.

Председателствуващ Г. Марков: (Звежни) Моля, г. Пастухов!

И. Симеонов (д): Г. г. народни представители! Не ме интересува къде е Парвус днес — при Шайдемана или при Троцки и Ленин. Мене ме интересува кой посрещна Парвуса на Софийската гаря, кой му устрои митинг. И г. Парвус на митинга, който му устроиха господата, от столици, 2000—3000 души в „Нова Америка“, говори против създаването гръбнака на руската реакция, за възстановяването или нарастването, че каква аз, гръбнака на германската демократия. И приятелите му раждателстваха, те му викаха „Ура!“, може-би, те го съпроводиха до неговия хотел и му стиснаха ръка и го изпратиха в Берлин, като съм му дали вероятно — не съм присъствувал — обещание, че работническата класа в България при една война, ще тръгне на страната на Германия.

К. Пастухов (с): Във вестника си пишали по погрешка статия България да се намеси във войната.

Председателствуващ Г. Марков: (Звежни) Моля, г. Пастухов!

И. Симеонов (д): Статията в „Работнически вестник“, за която тия господи казаха, че тя не е била печагана с техно разрешение, или по-право казано, че те не били съгласни, я поместват с една забележка, която те извръщат в 20 форми. Естествено е, че тази статия в „Работнически вестник“, „е извлечение от книгата на Парвуса против руския царизм. „И ние я поместваме, пише „Работнически вестник“, с удоволствие в нашия вестник“. Какво значи това? Че вие, г-да, се съгласявате с аргументите на Парвуса, че ние сме хора, които не сме да застанем час по-скоро на страната на Германия, за да съмжем гръбнака на руската реакция. Какво значи това? Че вие, г. г. комунисти, развехте първи знамето на войната през 1914 г.

В. Власковски (к): Само луди хора можеха да предават така.

Д-р Х. Мутафов (о): Това във всеки случай не е сигурно възражение.

И. Симеонов (д): Г. Власковски! Нема как да се извинявате другояче, освен ако говорите с документи, факти и данни, а не да ме наричате луд. Тогава вие, кончо сте против данните и фактите, трябва действително да сте във всяка история от тези данни.

В. Власковски (к): Това е диверсия.

И. Симеонов (д): Това не е диверсия, това е статия в „Работнически вестник“. Г. Стефан Манов във Враца е говорил по тази статия.

Д-р Х. Мутафов (о): Той говори против Парвуса в салона на дружество „Газитие“ във Враца.

В. Мулетаров (к): Извинете! Верваш ли на думите си? Аз съм убеден, че не верваш!

Председателствуващ Г. Марков: (Звежни)

П. Палиев (д): Г. Даскалов! Вие чакахте в кабинета си г. Мулетарова.

И. Симеонов (д): Г. г. народни представители! Да видим на думите си или не, то е друг въпрос. Но нека да дадем взаимност на българския народ да каже своята дума по тия престъпления на комунистите. За мене е безразлично. Нека гласуваме тия закон за допитване и да влизат в листата всички, и народъ да каже кой е виновен и кой за какво трябва да отговори в тази грешна страна.

В. Мулетаров (к): Ние не бегаме.

Некой от земеделците: Те съм юзали министри.

И. Симеонов (д): Г. г. народни представители! Да видим знамето, казвам, на война, без българина да е продуман за тази война, защото Балканската война му докара тежка катастрофа и последиците беха страшни, да видим това знаме на войната и да дойдеш да обвиняваш онзи, които съм дошли само да ликвидират една война, е престъпление.

П. Палиев (д): И да подпишат предложение за амнистия.

И. Симеонов (д): И да подпишат предложение за амнистия, като казва г. Палиев, е престъпление.

Н. Савчев (р): И черни бюлетини отгоре!

И. Симеонов (д): Ако ние бяхме вдигнали това знаме за война в 1914 г., вие щехте да ни изтрепете, а вие се криехте винаги зад правителствата. Но това, г. г. народни представители, не е само думи. От 1914 до 1918 г. ние бяхме наездно депутати и вие бехте винаги с д-р Радославова и д-р Момчилова, подпредседателя на Намара, с когото най-често говорехте със часовини и се затваряхте в неговата подпредседателска стая и там не зная какви дипломатически въпроси разрешавахте.

Д-р К. Миланов (о): Както сега г. Мулетаров.

Председателствуващ Г. Марков: И вие идете, г. Миланов.

И. Симеонов (д): Аз не съм се очудвал. Спомням си, когато г. Малинов говореше от мястото на министър-председателя, че той заяви следното...

Министър П. Янев: Това е ирония нали?

И. Симеонов (д): Да. Аз мисля, че е голема ирония да стоите на това място.

Министър П. Янев: Колко жаловито го казвате!

И. Симеонов (д): Мене ми се струва, че ще бъде голема ирония, ако не се чудят всички, как сте стояли на това място.

Министър П. Янев: След 40—50 години.

И. Симеонов (д): Блажени верующи, яко тий нишиятся!

Н. Ковачев (з): Ти си знаил Евангелието бе, Иванто! Бива те за пом.

И. Симеонов (д): Мене ми се струва, че ти би станал по-добър поп, защото имаш хубави мустащи. Ти би станал даже и владика.

Х. Пенчев (з): Вие забравихте „чающи воскресение мертвих“.

В. Мулетаров (к): Врачански клюкар тажъв!

И. Симеонов (д): Аз моля, г. Мулетаров да не ме нарича клюкар, защото ако попитате в София, казват, че г. Мулетаров е най-големия виновник съм комунистите, които

и техният народни представители! Да свърши с този въпрос. За мене най-големите виновници съм комунистите, които организираха, защото, ако работническата партия има, трябва да има такава сила, тя трябва да спре със своята сила Радославова да влезе в една щюва война. И когато, в 1918 г. тия приятели ви звикаха към София, вие, г-да, се опъзахте и заради туй най-много говорят и ви обвиняват г. Стамболовски и г. Даскалов.

Некой от комунистите: Интриган!

И. Симеонов (д): Но, г-да, г. Христо Кабакчиев каза много тежки думи за тези приятели. Той каза, че те трябва да отговарят пред държавния съд, защото съм гласували военни кредити.

В. Мулетаров (к): А пък те казват, че сте вие. Врачанските мюзифири съм прочути.

И. Симеонов (д): Вие се съюзихте. — Аз искам да ви кажа как хитрувате вие и къде какво трябва да стане.

Х. Пенчев (з): Ами вие как хитрувате?

И. Симеонов (д): За да бъдат удовлетворени всички партни, аз ще направя предложение...

Н. Ковачев (з): Демек никому хатър да не остане.

И. Симеонов (д): Моля ви се. — Г-да, право да си кажем, че дружбашите играха през всичкото време на вижде.

Председателствуващ Г. Марков: (Звънни) Г. Симеонов! Изтече Ви вече времето.

И. Симеонов (д): Моля Ви се, г. председателю! Аз и ми наложих искама думата за обяснение, но не ми дадохте. Затова сега ще ми дадете 5—10 минути повече.

Г. г. народни представители! Г. г. дружбашите, представителите на Земеделската партия, през време на всеспектата война играха една роля, от която част от хората на техната партия се погибли и земеделците се разцепиха на две партии. Топавашкият депутат г. Радолов с г. Драгнева, държаха една група от 15—20 депутати и излизаха с една книга, която, като я прочете човек, ще чете тези (Сочи земеделците), като я четат, втриса ги и казват: как е възможно ние да бъдем такива престъпници спремо нашето отечество?

А. Сирakov (з): Нема нужда да ходим тази вечер в цирк.

И. Симеонов (д): Г. Сирakov! Аз виждам, че не Ви е приятно това, което говоря.

Х. Пенчев (з): Цел пенкилер си — от всичко разбирайам.

И. Симеонов (д): Аз знам ти от какво разбирам и като му дойде времето, ще ти кажа.

Председателствуващ Г. Марков: Г. Симеонов! Първо, времето Ви изтече, и второ, Вие не говорите по предмета.

И. Симеонов (д): Аз говоря, за да дойда до предложението си.

Председателствуващ Г. Марков: Вие трябва да напуснете трибуната. Не се скрите. Четете си предложението.

И. Симеонов (д): Само три минути ми дайте.

Председателствуващ Г. Марков: Добре, три минути.

И. Симеонов (д): Г. г. народни представители! Покойният министър Димитров, който водеше некога работите на земеделската група през Радославовия кабинет, след затварянето на Стамболовски, пише: (Чете) „Аз се бех обиждал доброволно на полицай на Радославова“. (Смех) Моля ви се.

П. Каратодоров (р): Какво е това?

И. Симеонов (д): Това е дневника на Димитрова, който открадна Радолов и който е напечатан във всички вестници. След туй Радолов отиде и целуна коленото на пашата Стамболовски, той го прости и го направи министър (Възраждения от земеделците). Аз цитирам дневника. Ами че той е напечатан във всички вестници.

Министър П. Янев: Във в. „Препорец“.

И. Симеонов (д): „Аз се бех обиждал, казва, на който, на шопанджийски дедектив, аз бех убеден, че Радославов е избрали правия път.

Некой от земеделците: Остави тия очила, стига ги крепи.

И. Симеонов (д): „Аз ще кажа на царя“ — слушайте какво е казал Димитров на Фердинанд — „че българския народ ще го уважа с реноюмето на най-тежък дипломат.“ Това го назва Димитров.

Некой от земеделците: Не. Стамболовски го каза.

И. Симеонов (д): Моля Ви се. — Понеже не ми позволяват да говоря — времето ми било изтекло — аз забързвам.

Председателствуващ Г. Марков: Половина минута имате още.

И. Симеонов (д): Спомнете си, г-да, лисмото през 1917 г., неколко месеца само преди идването на г. Малинова на власт. На времето тези приятели (Сочи земеделците) начело с Омарчевски, Димитров и Иван Желев — който държал некакви съм „земеделски колиби“ № 2 — и г. Неделко Атанасов, нашият уважаем председател на Камарата, дават прошление за власт до Желева, и казват: „Катастрофично ще бъде всеко изменение на политиката, защото тя ще даде добри резултати на България“. Това е лисмото. Това съм факти, това съм данни. И само след неколко месеца, г. Малинов дойде на власт и защото за 70—80 дена не сключил примирие и дал декларация, че ще продължи политиката на Радославова, се дава под съд. Но вие, г-да, съм всички тия вани дневници и писма (Възраждения от земеделците), с всички тия подпомагания на Радославова, неносите ли некаква отговорност пред българския народ?

Председателствуващ Г. Марков: Моля, г. Симеонов, дайте си предложението.

И. Симеонов (д): Аз казвам, г-да, вие сте...

Докладчик Х. Пенчев (з): А предложението ви?

И. Симеонов (д): Аз зная какво приказвам, г. Пенчев. — Г. министре, Вие вземете един референдум, едно допитване до народъ, едно допълнително законодателствуване, нещо, което е...

Министър д-р Р. Даскалов: Даже и преди потопа го е имало!

И. Симеонов (д): До потопа казвам. — Г. министре, Вие казвате: народа да се произнесе за престъпленето на известни хора. Ние ви казваме: искаме този народ да каже, кога

съ виновниците за катастрофите. И тогава, дайте му една бюлетина — пишете вие сте за крайния народовластителски принцип и върховната власт на народа, израз на народната воля, ти да ни даде един законодателство, ти да ни даде един закон — дайте, казвам, една бела бюлетина на този български народ — идете по агитация, кажете да пишат Малинов, да пишат Коустурков, да пишат Теодор Теодоров...

П. Палиев (д): И Стамболовски може да пишат.

И Симеонов (д): ... и му кажете: г-да, вие ще си напишете на тази бела бюлетина онтия, които съз причинили катастрофи на страната, като управляющи, като партии, които съз подпомогнали известно правителство, както вие го направихте в 1918 г., 21 юни до септемврий месец, когато ние управлявахме, когато бяхме подкрепени от вас и управлявахме заедно с вас. И, в такъв случай, върховната власт на народа ще биде проявена, тогава ние ще кажем: ето ти една проява на крайната демокрация, ето ви един продукт на правилно изразена воля на този народ.

Председателствуващ Г. Марков: (Зважки)

И. Симеонов (д): Вие какво ни давате? Написали сте имена и казвате: гласувайте за тези или за онези. Дайте свобода на народа, да каже той, кой е виновен. Питахте ли го вие, как иска да проявява своята воля на 19 ноемврий? Не. Вие вършили една партизанска мащ, вие вършили едно отмъщение спрямо всички политически противници, вие бехте изгнани преди месец-два, вие бехте се скарали, вие бехте се разклатили и като видяхте възето мащване и отчиваие от власт, направихте една диверсия, създадохте шайки, бихте ни, гълъдихте ни, върнахте ни и казвахте на народа: држте техните водачи да ги съдят. И, естествено, сполучихте, закрепихте се, но следите създаваха такова законодателство за отмъщението. Дайте на народа свободно да може да напише виновниците на една бела бюлетина и в такъв случай, ние ще видим на 12 ноемврий Петко Драганов, Александър Малинов, други може да пишат Димитър Благоев, Васил Коларов, Стоян Омарчевски, Александър Стамболовски и т. н. — ще има и такива гласове — и най-после, когото получат най-много гласове за виновност, ще видим половината от българския народ, ще ги уловим за ушиите и ще кажем: това го желале българският народ, а не неколко побеснели партизани, които искат да отмъщават на своите противници.

Председателствуващ Г. Марков: (Зважки)

И. Симеонов (д): Зная, че ще ме изпълдих; почакай малко.

Председателствуващ Г. Марков: Зная, че искам да станеш герой.

И. Симеонов (д): Не искам да ставам герой, нико до-дълбиники, нико търнишки; с геронижм не се занимавам.

Моля, моето предложение да бъде дадено на гласуване, като чл. 8, 9 и 10 се заменят със чл. 8: (Чете) „Всички избиратели гласуват с бела бюлетина, в която избирателите посочват имената на виновниците за народната катастрофа“. Хвалит се, че от ляворадикалници, дигнете ръка за това предложение и вие ще видите, че ще стигнем до един резултат на истинско проявление на народната воля.

Председателствуващ Г. Марков: Има думата паролния представител г. Петър Карагодоров.

П. Карагодоров (р): (От трибууната) Г. г. народни представители! Когато преди повече или по-малко от две години Земеделският съюз чрез своето правителство издава дипломатическите документи по темата война, по линията подготвока и линията завършък, с оранжев лист, аз не се очудих. Вероятно, правителството е искало да каже, че това е емблемата на новата ера, че тази е боята, която чрез бюлтени, която чрез обзвиване на такива важни документи, която изобщо като белег на идещ треба да се запомни от българския народ и требва да стане достояние на чужденците. Когато г. г. министрите заповедаха да боядисат тези автомобили с оранжева боя, аз наистина си казах: това е характерно за една пизика психика, но то е доста обяснимо: то е доста обяснимо заради това, защото новаторите в нашия политиче-

ски живот не могат да търсят дори и превозните средства автомобилите, да носят боята на тези господи, които сметат отговорни за нашите нещастия. Когато днес ние виждаме в едно сериозно законодателно предложение не, а в един законопроект, внесен от правителството, който утре ще стане закон, да се казва, че непременно в бъдеще българските избиратели, които имат смелостта да кажат, че некои от неговите бивши управници, които все пак, като съзвали участие в най-трагичните моменти от неговата съдба, създрани със които могат, според силите и разбиралия си, щото тези трагични моменти да се превърнат в малко по-леко, когато некои от българските граждани ще искат да кажат, че този човек не е толкова виновен, колкото си предполага едно правителство, кое смета, че същест и политическо изтребление на народа създава началото на новата ера, това правителство иска да каже на този избирател осезателно, като че ли да може да похвали своя позор: що вършиш ти, заблудени човече, ти, който смееш да преценяваш по такъв начин действителността на тези, които управляваха тази страна, действителност според мен, която все пак е дала нещо в нашата материалина и духовна култура, действителност, която се чувствува преди всичко от министра на финансите, че експлоатира днес богатства, които наистина създават съдадени с български данъци, но все пак тези данъци създавани с разум и от българските старии управници, този избирател, т. г. народни представители, трябва като че ли против разбирането и съзнанието си да почувствува срам, дълбок срам, както казва Октав Мирбо, който може да се напише на неговото собствено чело.

Г. г. народни представители! От гледна точка на политическите диверсии, на низкопробното партизанство, на политическо изтребление, на широките вълни демагогии, които от известно време чумосват българската пушка, които я троят окончателно може-би, този член, който се вписва в този законопроект, може да има известно оправдание, но от гледна точка на здравия политически разум, на задържавянето нащето вътрешно и международно положение, на утихването сравнително на тези страси, които бушуват в нашата държава, аз не мога по никакъв начин да оправдава този член. Г. г. народни представители! Само в нашата държава ли се тревожиха гатастрофи, само тук ли ще требва да ликвидираме с мината прещки, само в България ли ние днес-даднес сме свидетели на тези бурни дебати, на тази стръж на нахвърляне един на други, с която като че ли искали да изличим миналото и да поставим началото, с кое то да кажем на българския народ: създавахме всички условия за превземянето на всички бедствия и стари прещки? Г. г. народни представители! Катастрофа, прещки и Германия, катастрофа прещки и Русия, катастрофа прещки във маса страни, но там такива преследвания не станаха, по причини обективни и субективни, които се коренят в психиката на техните народи, в преумората и в подгответа на граѓаните и на техните държави — това е отделен въпрос — макар и тия държави да прескървят бедствия в този голям пожар и макар и да съз много по-културни и помощни, които често пъти се цитират като пример за пазищания. Но един път, когато ще требва да използваме пълните фискални и дължчинни принципи по облагането, ние се обръщаме към данъчните законодателства на Германия; не един път, докато ние ще искаме да черпим урок по некои нови идеи, нови в политическия живот на страни, обръщаме се към тези страни. Е добре, аз питам: кой в германския Райхstag, кой в отделните парламенти на Германската империя или днес република, коя, казвам, в Германия или в Русия или където и да било другаде, е извеждал с такова позорно законоподобление, в което нема общински инициативи, сериозни и сериозно не само за тоя, който го предлага, но сериозно и за тия, който не искат да го волири?

Г. г. народни представители! Вие можете да имате за нас, каквото обичате мнение: вие можете да ни наричате ежедневно „член блок“. Той не беше черен тогава, когато ви създаде тия днешни позиции, той не беше черен изобщо тогава, когато ние ви казвахме: г-да, ние ви сметаме като една голема демократична сила, като една извънредна сила, като фактор не само у нас,

но и в чужбина, управлявайте, ще ви подпомогнем, ще ви гласуваме даже бюджетите, с които започва вашето управление. Всички тия отдельни политически групи, като почвате от народници и свидетелете с радикали, беха достатъчно свидетели персони, със чисти политически извори тогава, когато требвало да ви дадат възможност да седнете тук. От всички тия бурни дебати, които стават в парламентарната група, от всички тия интриги, от всички тия скандали, които стават между вашите министри, от всички тия интерпретации, които се депозират тук, за колосални грабежи от ваши собствени членове, от ваши министри, вие знаете много по-добре от нас, до какво виши пътищата имат основание и право да гласуват бързите като черни Мисълти ми е, че ако искате да извършите едно сериозно дело — аз знам какво е нещата сериозността изцяло; аз вчера и днес достатъчно добре очертах това и по предложението за анкетиране делата на бившите министри, но все пак от ваша гледна точка, ако искате да правите нещо сериозно, не можете да предлагате един скандал да се узаконява в Парламента, от министрите, от большинството и изобщо от съществуващите в България.

Г. г. народни представители! Колкото се отнася до нас, Радикалната партия, ние имаме достатъчно основание да кажем, че немаме абсолютно признак да се боим, че ще засегнете нашата партия с това, че ние ще гласуваме с бели или със черни бюллетени за възможността или невъзможността на нашите министри.Ще дойде време, когато тия неща, тия събития, които напосредствено трягате във, да се преценят малко по-обективно, и тогава, ако не иначе, то поне тези, които останат, ще видят, че от вас има право да имате търпение като черни персони и партии, които от вас има право да изтърпват, че не малко ще допринесат за тази страшна спекция, за този погром, който се разрази с такъв ужас върху главите на българската народ.

Г. г. народни представители! Ние в време, когато и място тук да обсъждаме наполовина нашата външна или три годишна политика, нашата дейност преди войните, но все пак спомнете си, че това, което каза г. Симеонов преди малко тук, което чете, че требва да се посреща с презиртелна прегълътка. Аз знам, че вие сте смети, аз знам, че когато имате материалистична власт в ръцете си, вие можете да минавате прегрепеннята на нашите старци водачи в едно пренебрежение; аз знам, че нашият обществен шурж е извънредно много порасъл, когато той стои тук и казва: „Не бойте се; ние здраво съм на нашите храли“; аз знам, че всеки прашителство в такива моменти на стръж, на неизвестност, на експлоатиране чувства се увлича много или малко; аз знам, че то се наддениява. Но спомните си, че ще дойде момент, не както вие твърдите, с насилия, с бунтове, с подстъпания хора, с рееволюции, но ще дойде момент, когато всичко това, което вие сте възприели, ще бъде спокойно преценено, достатъчно анализирано и ще виждате тогава, че няма ли и по нашата дейност черни петна.

Г. г. народни представители! Да цитирам ли аз онова писмо, което е написал г. Стамболовски на съвместо другарии — „Оставете всичко на страна и една единствена цел да бъде нашата задача: освобождаване на нашите съвършено незаконно арестувани дружи“? Да ви цитирам ли тези работи, които г. Димитров е казал за себе си? Ами исторически факт е, наши хора, олицетворяването на нашия стар морал, човека, който и днес представлява задача на един от праисториите устои на политическа България, Драгиев, беше, който каза, че там има нещо. Ако вие можете, подобно на Аристотела, да излезете да кажете: „Ето, моето чело е открито чисто“; ако вие, г. г. народни представители, како нашите водачи умреши или живи, от своята минала и сегашна дейност могат да станат тук да заявят: „Ние подлагаме на една щастливка, широко обективна обществена преценка, ще дадем всички документи заради това на критика, всичко това, което сме вършили“ — вие тук не требвало да прибегвате до един такъв полем скандал.

Г. г. народни представители! Законодателството не е предмет на спорт, не е предмет на хумористичен вестник и на пикантерии; законодателството е един сериозна работа. Може-би във вашата закон да сте вложили крайно погрешни идеи; може-би с такъв един закон, да преследвате един крайно ненакрашиви цели, може през него да се очертава старата и новата злоба — старата от Владая и новата от Търново — може-би всичко това да е верно според вас, навсякъв според нас, във всеки случай, това е един закон и не требва, покрай тези големи дефекти, които има в него, той да бъде израз на мъст, на разрушение, на пламък и разсипия в нашата държава; не

требва да слагате и това, което действително ще ви опозори пред българския на, пред чуждия свет.

Г. г. народни представители! Ние тук можем да спорим цели дни, цели месеци за отговорници по българските катастрофи; но във всеки случай, г-да, известно е едно — че чуждия свет има установено мнение за всичките прегрепеня, за всичките дела от миналото на българската държава и българските управници. И, ако вие искате по такъв начин да всевате и създавате нови скандали в нашето законодателство, аз сметам, че нема да услужите на вас и на нацията, която вие проследявате като партийна организация — нашето политическо изчезване и обезглавяване; нема да услужите на чуждия свет.

Ето защо, г. г. народни представители, от което съображение да дължате сме ли пие до такава степен опозорени, щото действително черният, грозния плат, който толкова глави обви през време на войната, да бъде емблемата за оневиняване и средство за показане невинността на напитите водачи или не, или сме по-чисти, отколкото ни сметате? Сте ли вие толкова чисти, колкото сметате, или поне в тази черна булерапина, в жгъла с двойно почерна боя, с тупи бих казал, требва да характеризираме некое ваше действие в миналото? Аз сметам, че за ваша чест, за честта на българщината, за честта на законодателните инициативи на Парламента, подобен позор не би требвало да се приеме. С това вие не характеризирате политическата поизбор на миналото на нашата държава; с това вие не може по-дълбоко да подчертате, че всички блокирани партии требва да бъдат под еднакъв знаменател. Има хора в тази страна, които следят много по-спокойно политическото развитие на тая държава; има историци, които не съз забележат от тези страсти и чувства и те отдавна съз забележат едно: каквото да е съвършено, каквото да е направено тук, по нещастието е дошло; изобщо, каквото безумия дъже да съз извърши, все пак тази България съществува, все пак има известен актът. Ние знаем, г. г. народни представители, че има пасив, ние знаем, че тези сто милиарда — по диптичната низка възгута — 20 или 15 милиона взлам — това е отделен въпрос; когато ще се говори по финансия въпрос, аз ще се изкажа — ние знаем, г. г. народни представители, че всичко това е наистина, един минус за миналото управление, плюс нашето политическо съучастие. Но във всеки случай, знайте едно: един народ не възмужава като обикновен човек; 40 или 35 години възраст за един народ съз нула. Стари революции съз разглеждат стари народи, гилотини съз се търкалят, но във всеки случай, когато се е произнасяло обвинение, което се е вършило на казане, вършило се е със сериозност и не се е влагало в това наказание един комичен елемент, който характеризира този член от нашия законопроект.

Н. Савчев (р): Браво! (Ръкоплясане от центъра)

Председателствуващ Г. Марков: Има думата народния представител г. Александър Атанасов.

А. Атанасов (к): Г. г. народни представители! Този въпрос засяжда едно по-спокойно обсъждане. Верно е, че народът е повикан да се произнесе върху историята на страната и в дадения случай, би трябвало да се дадат най-големият улеснения на всички онези, които съставляват народъ, при гласотдаването да кажат своята воля, свояте мнения. От това съображение създаването на два вида бюллетени бела и черна, до известна степен може да се оправдае. Върху цвета на едната и другата, идентята за съдение и осъждане може да се популаризира най-лесно. Но независимо от всичко това, струва ми се, че в дадения момент ние имаме да държим сметка и за други много и много важни обстоятелства: събитията ни налагат да се отнесем критически именно към настоящето поведение на хората от блока. От известно време те правят отстъпление, те съз готови — така ние заявяват — да се явят пред народъ, стига да му се даде възможност свободно, спокойно и непритечеинаван, да кажат своята воля. Да ли вие вервате на това заявление, дали те съами верват, . . .

Н. Савчев (р): При друго управление, по тие при земеделското.

А. Атанасов (к): . . . това е един въпрос, на който ще отговоря близкото бъдеще. Във всеки случай, те се намират в големи затруднение и използват абсолютно всичко, за да компрометират предварително волята и желаниято

на масите, на народа, тъй, както то ще се изрази в проектирания референдум. Четох в „Радикал“ и други вестници, слушам и тук сега, че те сък потови да отидат пред народа, да му разкрият отново историята на страната, да му припомнят фактите и да му дадат възможност да се произнесе върху техната виновност или невинност. Обаче, не сък сигурни дали пътят към урините нема да бъде така гарниран, както шакта към Търново; опасяват се за живота си и сметат, че референдума ще бъде извършен под знака на насилието, под знака на престъплението. Е добре, ние сметаме че на управлящите партии, че на българската буржоазия, ще трябва да се отнеме всяка възможност, зад която те могат да защитят своята невинност. Ще трябва да им се отнеме възможността да претендират, че само чрез машиницата, чрез насилия е излъгана, е изменена волата на народа. Това замислено съдържание, тази виновност, дава възможност да се предполагат намерения, подлежащи на критика, подлежащи на подозрение. Когато се създават бели и черни бюлетини, преди всичко всеки ще си зададе въпроса: каква е тази новизма в избирателната техника? Защото досега по други проводи и във важни случаи никой не си е служил със черни бюлетини. Заради тази черна бюлетина, безспорно, хората ще подозират, масите ще подозират, или ще бъдат склонни да подозират нещакво си ховорство. Черната бюлетина, така употребена, създава възможност да се наруши и тайната на гласоподаването в едно или друго направление. Безспорно е, че черната бюлетина ще се забележи веднага в плака, съзабено как нейния размер е по-друг от онзи на белата. Но не сък само управлящите, не сък само тези, които искат референдум, които диха използвали това нарушение на избирателната тайна. Струва ми се, че блокарите имат много по-голям интерес да изкористят, да използват това нарушение на тайната на гласоподаването.

От земеделците: Много право.

А. Атанасов (к): Преди три години, когато народните първи използваха тъмните стапички, прибегнаха до всевъзможни средства, за да наручат тайната на гласоподаването. Техните застъпници обещаваха възнаграждение, обещаваха суми, делиха бандитите на две: първата част раздаваха предварително — това става в Тетевенско — втората половина се даваше след това, когато застъпникът удостои съществуващо, че един-кой си е гласоподавал за нас. Е добре, хората на омъка, макар разномагат с милиони, имат всички интерес да кажат следующо: иди гласоподавай, и когато се върнеш ще имаш 100 л. Е добре, съгласете се, г-да, че буржоазията партни имат всички интерес да купят 200 хиляди гласа, ако има кой да им ги предаде. 200 хиляди гласа за тях съм 20 милиона лева — по 100 л. може-би, числото на което разчитат те, е по-малко, но във всеки случай тази тайна ще бъде използвана изчертано и поне от тях. Ето защо ние предлагаме бюлетините да бъдат единакви и да бъдат бели.

Д-р К. Миланов (о): Ама г. Мулетаров е на друго мнение!

А. Атанасов (к): Ще се остави само на съвестта, на съмнението на българския народ, на онези, които работят в градове и села, на работниците и маломитните. Ние ще съмняваме, че резултатите от гласоподаването ще се изразят тези хора. Разсъжденията, които правиха те преди малко, които ги повтарят до втръшване, комедийните, които разиграват от тук, идат да покажат, че българската буржоазия не е поумнела. Онези, които обясняват световните събития, балканските събития и новата българска история с едно събрание на Паруса, съм най-малко неуважавани.

Председателствующи Г. Марков: (Зважи) Часът е 8.

Министър П. Янев: Правя предложение да се поръчка заседанието до свършиване законосъръбът на второ чете гение.

Председателствующи Г. Марков: Има предложение от г. министъра на правосъдието да се продължи заседанието до свършиване на законосъръбът на второ чете гение. Които приемат това предложение, моля, да видят ръка. Минюзинство, Събранието приема.

П. Паскалев (д): Значи до 12 ч.!

А. Атанасов (к): Този референдум ще се изрази във върху гласува с бюлетини и тези бюле-

тини ще вразумят управлящите партии на тази страна, даже тогава, когато предизвикват от тех народа, при наименованието на други елементи, вместо с бюлетини, почва да гласоподава със цепеници, те такъ не се вразумяват. Те никога се побържат към миналото, улавят се за закачки и също не доказват че съзбрали дълбокия смисъл на българската история, че съзконституирали своята голема виновност пред този народ. Техните щабове и техните програми, които закараха българския народ към неколко катастрофи и които закараха най-сетне техните собствени парализации на една грозна кацастрофа, след всичко преживено е лесно да се констатира, че те съм неизразумяеми. И дългога, докогато те разполагат с власт в тая страна, докогато имат власт да избират и да бъдат избирани, дотогава национала, те ще могат да разиграват своя кон в тази страна. Дългога, докогато твореца на богатствата, докогато работниците в села и градове, станат господари на своята бюлетина, докогато фабрикантите, докогато едрите търговци, докогато екс-лоагаторите, докогато всички онези, които екс-лоагират чужди труд и не живеят от своя собствен труд, бъдат лишени от избирателно право, дългога, национала, те ще злоупотребяват в тази страна, те ще фамилизират вога на този народ. Техната икономическа сила е много голема и с тази икономическа сила ще сметаме, че те могат да се приткрайт много сполучливо за черните, тъмните бюлетини. И ето защо, г. г. народни представители, ние правим следующето предложение: (Чете) „Чл. чл. 7, 8 и 9 се изменят така: Гласоподаването става с два вида единакво големи бюлетини: бели с надпис „Виновни“ и с имената на всички министри, поменати в чл. 1 от закона и бели, без всекакви имена. Едините и другите се предават от Министерството на вътрешните работи, 15 дни преди изборния ден на партийните централи. Допускат се и написани бюлетини от размера на раздадените.“

Д-р К. Миланов (о): Само че г. Мулетаров и г. Габровски в комисията беха на друго мнение. Г. министъра ще ви засвидетелствува това.

Председателствующи Г. Марков: Други записани нема. Има думата г. министъра на правосъдието.

Министър П. Янев: Г. г. народни представители! Аз ще моля да приемете гласоподаването да става с два вида бюлетини: черни и бели, защото министрите, които влизат в тези три кабинета и които сами по себе си се обединиха, явно е, че те требва да има една бюлетина, в която избирателя да може да изрази, че те всички съм виновни или невиновни. И ония от избирателите, които намират всички без изключение за невиновни, трябва да гласоподават с една бюлетина; а чак на другата част от избирателите, които призовават един за виновни, а други за невиновни, тем требва да им дадем възможност да могат именно да ги разделят на виновни и невиновни.

П. Палиев (д): Те не съм толкова прости, г. министре, колкото ги мислите.

Министър П. Янев: С оглед на това именно се въвежда и се желает тези два вида бюлетини да бъдат бели и черни. Ние не можехме да турим друг цвет, защото знаете, че почти всички други цветове съз обезбен и зарегистрирани от партии; така че, няма други свободни цветове, освен черни и бели. И ония, които намират, че всички министри от бившите кабинети, поменати в чл. 1, съм невиновни, се оставят свободни да гласоподават със черната бюлетина. Ако вие, бихте жертвували вашата бюлетина — демократическата или някоя друга — да става именно изразител на блока за невиновността на всички министри от тези кабинети, тогава жертвувайте един от цветовете. Но аз мисля, че няма защо да правим от тези цветове, които съз зарегистрирани по избирателния закон за различните партии, един цвет общ за всички тези кабинети, които изхождат от 4 партии. За туй именно се налага бюлетините да бъдат от свободните цветове, именно черни и бели.

К. Пастухов (с): Съдният се избира с една бюлетина!

Министър П. Янев: И в бюлетината с белия цвет, в която вписваме всички имена, всеки от избирателите може, да избира кой съм невиновни и да ги зачеркне. Ако би зачертал всички, явно е, че ги признава за невиновни. Тогава остава да гласоподава със черната бюлетина.

Н. Савчев (р): Защо е този мастроф?

Министър П. Янев: Всекаква друга бюлетеини, от каквато и да е цвет, ще бъде недействителна, ако би се подадла в избирателната урна.

К. Пастухов (с): Чунким другите ще бъдат действителни.

Министър П. Янев: Действителните бюлетеини ще бъдат черните и белите, с всички имена, в които само имена могат да бъдат зачеркнати. Бюлетеини с всекакви други цветове, или каквито и да било други късове хартия, в които може да пишате това или онова, се считат за недействителни и неща да се вписват далеч в протоколите на избирателните бюра. Ето защо, тези два вида бюлетеини, белите и черните, които са официалните бюлетеини и които ще се раздават от министерството на първиятите избори, остават заиздължителни и с тех избирателните ис требба да гласоподават.

Аз моля, да приемате членът тъй, както е предложен от комисията.

Председателствуващ Г. Марков: По чл. 7 има например следните предложения. Първо: от народните представители г. г. Симеонов и Паунлев: (Чете) „Чл. чл. 8, 9 и 10 се заменят със чл. 8: „Всички избиратели гласоподават с бели бюлетеини, в които избирателите посочват имената на избранниците за народната катастрофа“. Които приемат туй предложение, моля, да вдигнат ръка. Министерство, не се приема.

Второто предложение е на народния представител Александър Атанасов от комунистическата група: (Чете) „Чл. чл. 7, 8 и 9 се изменят така: Гласоподаването става с два вида единакво големи бюлетеини: бели с надпис „гласовни“ и с имената на всички министри поменати в чл. 1 от закона, и бели, без всекакви имена. Едини и другите се предават от Министерството на вътрешните работи 15 дни преди изборния ден на първиятите избори. Допускат се и написани бюлетеини от първия на раздалението“. Които приемат туй предложение, моля, да вдигнат ръка. Министерство, не се приема.

Министър д-р Р. Даскалов: Обединихте се.

Председателствуващ Г. Марков: Които приемат чл. 7, тъй, както се докладва от г. докладчика, моля, да вдигнат ръка. Министерство, приема се.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

„Чл. 8. Със черните бюлетеини, на които ние ще се пише, трябва да гласуват онния гласоподаватели, които считат за „гласовни“ министрите от кабинетите, поменати в чл. 1 от закона“.

Председателствуващ Г. Марков: Които приемат чл. 8 тъй, както се докладва от г. докладчика, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието приема.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

„Чл. 9. С белите бюлетеини, в които се вписват имената на всички министри от кабинетите поменати в чл. 1 от закона, трябва да гласоподават онния гласоподаватели, които считат за „гласовни“.

Председателствуващ Г. Марков: Които приемат чл. 9 тъй, както се докладва от г. докладчика, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието приема.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

„Чл. 10. В белите бюлетеини, гласоподавателите съзводни да зачертават имената на онния министри, които считат за „гласовни“.

Председателствуващ Г. Марков: Които приемат чл. 10 тъй, както се докладва от г. докладчика, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието приема.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

„Чл. 11. Бели бюлетеини, в които са зачертани всички имена или вписани нови таинства, се считат за недействителни и не се четат“.

Председателствуващ Г. Марков: Които приемат чл. 11 та, както се прочете от г. докладчика, моля, да вдигнат ръка. Министерство, приема се.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

„Чл. 12. Бюлетеини, бели или черни, в които има знак или бележка, поставени очевидно с намерение да се направи гласоподавашето ляво, се считат за недействителни“.

Председателствуващ Г. Марков: Които приемат чл. 12 та, както се докладва от г. докладчика, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието приема.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

„Чл. 13. Политическите партии имат право на застъпници, опълномощени от представителите на мястото или околните настойтелства (бура).“

„Относно начинът на гласоподаването, преброяването на бюлетеините, прогласяването резултата от допитването, съставянето на протоколите и пр., са приложими съответните наредби от избирателния закон за общински избори“

Председателствуващ Г. Марков: Които приемат чл. 13 та, както се прочете от г. докладчика, моля, да си вдигнат ръка. Министерство, Събранието приема.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

„Чл. 14. В седем часа след обяд бюрото първично избора и пристъпва към преброяване на гласовете. Бюрото и двама грамотни избиратели, назначени от бюрото, отпечатват избирателната кутия и преброяват избирателните пликове. След това се отварят пликовете и се изброяват бюлетеините“.

Председателствуващ Г. Марков: Които приемат чл. 14, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието приема.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

„Чл. 15. Бюрото съставя протокол за произведеното допитване с обозначение между другото, които действителни бюлетеини за всички министри по отделно са подадени, за че е „виновен“ или „невиновен“.

Председателствуващ Г. Марков: Има думата т. министъра на правосъдието.

Министър П. Янев: В последния ред, между думите „виновен“ или „невиновен“, „или“ да се замени с „и“.

Председателствуващ Г. Марков: Г. министъра на правосъдието предлага в чл. 15 думата „или“ между двата имена „виновен“ и „невиновен“ да се замени с „и“.

Които приемат това изменение, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието приема.

Които приемат чл. 15 с изменението, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието приема.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

„Чл. 16. Протоколите веднага се изпращат на I мирови съдия в центъра на административната окolia, който в 5-дневен срок е длъжен да състави общия за административната окolia протокол от получени резултати и веднага го изпраща на окружния съд в центъра на административния окръг за съставяне общ протокол за резултатите от окръга в двудневен срок“.

Председателствуващ Г. Марков: Които приемат чл. 16, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието приема.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

„Чл. 17. Окружните съдии изпращат съставените протоколи във Върховния касационен съд, за да състави веднага общ за страната протокол за получения резултат, като и провъзгласи съдия“.

Председателствуващ Г. Марков: Които приемат чл. 17, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието приема.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

„Чл. 18. Окончателният резултат от допитването се публикува задължително по нареджение на Върховния касационен съд в „Държавен вестник“, във всички парламенти

и независими вестници в Столицата и провинциите, както и всички периодически списания".

Председателствующий Г. Марков: Който приемат чл. 18, моля, да видят ръка. Министерство, Събранието приема

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

"Чл. 19. Протокола на Върховния касационен съд за резултата от допитването веднага се изпраща на председателя на Народното събрание, за по-нататъшно разпореждане".

Председателствующий Г. Марков: Който приемат чл. 19, моля, да видят ръка. Министерство, Събранието приема

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

"Чл. 20. Ако резултатът от допитването за целата страна е минизирано за "виновни", то министрите, поменати в чл. 1 се предават за съдение от особен държавен (народен) съд, на който състава ще бъде определен по окобен закон".

Председателствующий Г. Марков: По чл. 20 има думата народни представители г. Паскалев Паскалев.

П. Паскалев (д): (От трибуналата): Г. г. народни представители! Първоначално в проекта, който беше внесено правителството, този член немаше такива редакции. От мотивите на законопроекта, от самото му съдържание и от изявленията, които правеха тук г. г. министрите, личеше, че допитването до народа нема да има решаващо значение в смисъл, че то може да изправи бившите министри пред държавен съд или пред народен съд, каквато ще бъде създаден, а че то ще бъде едно допитване, един съд, към българския народ; дали има основание да се почише тази процедура в Народното събрание, която се предвижда в нашата конституция. В мотивите на законопроекта секазва, че ние ще стоим на почвата на законния ред, на основата на конституцията, и че ние ще изпълним конституцията друга процедура, която искам тая конституция, за да бъдат съдени бившите министри. Ние имаме внесено едно предложение, което се разглежда вчера от Народното събрание. Това предложение е от неколку народни представители за назначаване изпълнителна комисия, за анкетиране управлението на режима на Малинова. Назначи се тази изпълнителна комисия. Зато е тогава чл. 20, вмъкнат в доклада на комисията с нова редакция, който упътнява всичките ваши мотиви в законопроекта, който упътнява даже смисъла и значението на изпълнителната комисия, която вие назначихте онзи ден? Вашия законопроект със чл. 20 става още по-противозаконен и противоконституционен. Каква е тая нова редакция на чл. 20, към собствено искам комисията с него? "Аз не знам, дали правителството е на мнението на комисията и дали г. министър на правосъдието ще поддръжка новата редакция на чл. 20, взета, както говорят, от един състав на комисията, състоящ само от трима дружбани и от трима комунисти.

Министър П. Янев: Кой те е изложил?

П. Паскалев (д): Хора, които съм видели и който съм присъствували при този вот.

Министър П. Янев: Я да кажат, ако съм тук!

П. Паскалев (д): Ние ще чуем мнението на г. министра на правосъдието.

Министър П. Янев: Това е мое мнение.

П. Паскалев (д): Хубаво. Значи, вие поддръжкате чл. 20 в тая му редакция.

Министър П. Янев: Аз го поддръжкам.

П. Паскалев (д): Това показва колко вие сте хора страховити, ще го кажа, колко вие отивате пряко към целия, колко вие сте загазили дълбоко в беззаконието и в безправието. Има ли смисъл, г. г. народни представители, може ли един разумен и свестен човек между вас и в България да каже, че може такъв член да се прогарва напр. из след. вота за референдума, след вота да се изпратят бившите министри пред един народен съд, на който ние още не знаем даже състава? Дали тези избиратели, които могат да дадат своята бюлтени за "виновни", ще бъдат

съжалени да дадат тази бюлтени, ако знаеха какъв ще бъде този народен съд; ако знаеха, че този народен съд нема да има никакъв съдийски елемент в себе си, ако знаеха, че този народен съд нема да представлява никаква гаранция за едно правово раздаване, за едно правично разглеждане виновността на тези хора? Вие ще изложите тези избиратели и този народ и вие искате с всички средства, със черни бюлтени, и с всевъзможни други начини. Даже с този законопроект, вие вземате всички мерки за унищожение на тези бюлтени, които нема да бъдат черни или бели, вие се мъжите по всекакъв начин да фалшифицирате, да изтръгнете вота на българския народ. Вие се борите даже от него, от този вот, когато вие имате властта, когато нашироко сега се ширят терорът и безвластието, когато и да не е законопроекта, вие със същи мъжете да изтръгнете вота на българския народ, както всеко друго правителство, което е управлявало досега България, е печелило изборите. Но сте вие цжрите, които ще спечелите в един референдум, в един избори. Нема правителство, което да е изгубило избори, било селски или окръжни, и нема защо да се хвалите от един такъв вот, че народа ще е бил с вас. Но, г-да, сметате ли, че вашето действие може да получи одобрението на твой да е единствен човек, сметате ли, че пред демократически свет, пред цивилизовани свет, вашата присъда, която удре че произнесе този народен съд, може да има изгледи на нещо законно и справедливо? Да не ще припомните онзи дължавни или скорошния процес във великия Русия, против социал-революционерите. Там се раздържи целата западна демокрация; там се поискаха гаранции за правораздаване правично и законно. Смутиха се даже и управляните в великия Русия и им поизволиха защата, създаха един съд, който да има малко-много гаранции за един правораздаване. Вие стивате по-далеч, отколкото большевиките в Русия. След един референдум, след един вот от народа, който ще бъде вот от партизани, от политици и къде ще се подложи именно на разглеждане политиката на правителството на дружбани, вие искате да предложите един съд само от граждани, без никакво юридическо образование и без никакво понятие за правна смисъл, да осъди един бивши управлянци. Хората, който създавали преди 10 години, хората, който създавали хората преди 3 години, хората, който и според вас не са прямите виновници за катастрофата и не ги обвинявате като армии виновници за катастрофата, вие ги третирате по-зле, отколкото днес третирате кабинета на Гадославова, когато вие сметате за един от прямите виновници за тази катастрофа. Ние издадохме туй вота, защото виновници, виновници за катастрофата, вие ги третирате по-зле, отколкото днес третирате кабинета на Гадославова, когато може да изададе този съд, нема да бъде нещо повече, отколкото една присъда, която вие назовете за един съд на буржоазията. Съд на буржоазията именува съд на буржоазията, която не е тай полема, както Русия, и която не се смущава даже тий, както в Русия днешните управляни се смутиха когато осъдиха своите политически противници, социал-революционерите.

Г. г. народни представители! Аз ви питам: кой редактира чл. 20 и кой обвинява бившия кабинет чрез чл. 20?

Некой от земеделците: Народа.

П. Паскалев (д): Земеделския народ ли или тук комунистите, большевиките? И какво искате да съдите вие тук: да съдите един акт, който представлява известно престъпление ли, или вие искате да съдите един режим, искате да съдите един съдебен, искате да създадете съд на буржоазията? Съд на буржоазията иска да съдят тези, т. г. большевиките и комунистите. Вие до вчера стоите и днес стоите на почвата на частната собственост, на почвата на буржоазната демокрация. Вие сте такава партия. А днес, чрез чл. 20, вие говорите, както говори большевикът и комунистът и давате възможност да обви-

външната и нас, буржоазията демокрация, да обвиняват и вас, както от тази трибуна обвиниха, че ние и вие сме виновници за войните и катастрофите, които спометаха България.

Г. комунисти! Вие ми говорите за войни и искате да съдите, както говори г. Колчаров, нас затуй, защото сме водили войната. Имате ли вие смелостта да поддържате туй обвинение след всичко очуи, което тук се изнесе за вас в миналото, след това, което от 4—5 години, по вашите разбирания, большевиците върхиха в Русия? Большевицата Русия не води ли война против Полша, не претърпира ли погром при Варшава; большевицата Русия със своята червена армия не води ли война против Кавказката република; . . .

Л. Кандев (к): Против вашия Деникин.

П. Паскалев (д): . . . большевицата Русия днес не трупа ли своите червени армии, и войски на Бесарабската граница?

Л. Кандев (к): Против волята си, за да защити революцията.

П. Паскалев (д): И ние не знаем дали утре няма да прати своите червени войски на Балканския полуостров, дали няма да искате вие с вашата червена армия да вземе Цариград и дали вие не търсите тук на Балканите ваши съюзници във вашата кървава революция, във вашия большевизъм или във вашия завоевания. Говорите вие за войни. Войни е имало и ще има. На тази почва вие не можете да ни съдите. Вие можете да ни съдите на почвата на едно конкретизирано престъпление, извършено съгласно чл. 155 от конституцията; вие можете да ни съдите и според исканията на чл. чл. 156 и 157 от конституцията; вие не можете да дадете едно бивше управление под съд, докато немате две трети от гласовете на Камарата, които требват, за да се изправят тези бивши министри на един съд, бил той народен, бил той държавен, както стана това с радославистите.

Л. Кандев (к): Искате ли?

П. Паскалев (д): Всекакъв друг съд е съд против конституционен, който не може да добие санкцията на никого, нико на българския народ, нико може да убеди никого, особено външния свет, в истинско право съдение или нико в правилно произнесение върху тези дела.

В. Власковски (к): Значи вие, демократите, отричате право на народ да се произнесе по този въпрос. Хубава демократия сте вие!

А. Сираков (з): Как ще му отричате правото?

П. Паскалев (д): Ние отричаме правото на един хор, които не дават гаранцията за безпристрастие при съдете. Единствената гаранция, за да бъде доказана невиновността, или виновността на един човек, е да се изправи пред един съд, който може да даде гаранция за безпристрастност. Камва гаранция имам аз, да бъда съден от хора, които съ мои политически противници?

В. Власковски (к): Значи целия народ е ваш политически противник.

П. Паскалев (д): Това е гаранцията на един конвенция, която съдеше първомето във Франция своите политически противници. Но французския конвенция и времето на Робеспиера в 1793 г. се записа като епоха на терор, като една от срамните страници на французската революция.

Л. Кандев (к): На буржоазната революция.

П. Паскалев (д): Ако вие сериозно поддържате чл. 20, аз искам да чуя от устата на един български министър днес в тези времена, когото ние искаме да чим мир и спокоенствие и отиваме уж към омиротворение, аз искам да чуя, казвам, от устата на един български министър, от един министър на Българския земеделски съюз, да каже, че чл. 20 е негова радикация и че той поддържа тази редакция. Аз искам, той да каже, както г. Даскалов често пакти и прави изявления във всестничите: „Ние сме една революционна партия и днес преживяваме една революционна епоха“. Кажете го, г. министър Янев, за да можете да мотивирате и да запитите чл. 20 и вашия съд. Вие можете

да спечелите временно като партия и като наши прогивници, но ако вие поддържате тази теза, че сте съгласи и да съдите нас, както большевиците искат да ни съдят, като буржоазната партия за нашите политически разбирания, . . .

В. Власковски (к): За престъпленията ви.

П. Паскалев (д): Не за нашите престъпления; престъпленията вие трябва да ги установите.

Н. Георгиев (з): За убеждението ви, никой никога не иска да ви съди.

П. Паскалев (д): . . . ако искате да кажете, че вие сътим революционна партия и че днес е едно революционно време, което вие пречиствате след тригодишни войни, каквите то; но пречиствате вашите думи, вие ще достигнете вашата пълнена цел, утре да вземете главите на тези хора, които съм заговорил там, вие ще достигнете вашата цел да бъдете едини дългати, без да дадете възможност на тези хора да се защищат и да се явят пред един съд, в който ще има правосъдие. Вие можете да спечелите, вие можете да задоволите вашата стръв за кръв и за жертви — задоволете я.

Министър д-р Р. Даскалов: Никаква стръв за кръв и за жертвии.

П. Паскалев (д): Стръв за кръв и жертвии, ще кажа аз.

Министър д-р Р. Даскалов: Не. Аз искам да изпълня дълга си, а вие можете да извършите това.

П. Паскалев (д): Но България нема да спечели, г. Даскалов и г. Янев, от тези ваши заявления, от този чл. 20 и от този закон.

Министър д-р Р. Даскалов: България ще спечели.

П. Паскалев (д): Правете каквото шете. Вие искате га 12 ноември, на 14 ноември и на 22 ноември да разсърдите отново българския народ с борби политически, с кръстикуване на нашата и на вашата политика тогава, когато на нашата граница има пожар. Направете го.

А. Сираков (з): Не с него, а с това, че тръгнахте надолу с революции и съюзи. Онова ще оставим.

П. Паскалев (д): Продължете вашето управление шест месеца, с година — на добър ви час. Вие ще спечелите шест месеца, година, две, но щомнете ми добре приказката: България от това нема да спечели. И не се нахвърляйте широпив нас, не ни обвинявайте в клевета, че ние опирате при чужденците и ви обвиняваме в большевизъм и други работи, когато вашите собствени дела доказват това. Не ни опровергавайте, не ни обвинявайте нас, не чистете вашият кирински ризи с нас. Ние ще ви обвиняваме, вие сами се обвинявате.

Председателствуващ Г. Марков: (Звънни)

П. Паскалев (д): Аз сметам, г. г. народни представители, че чл. 20 е противконституционен. Ако искате право, оставете реда да се търси референдум, бил той една комедия, бил той една трагикомедия, но прогарайт и приложете всичката тази процедура, която искаме нашата конституция, за да могате вашия съд да бъде правилен.

А. Сираков (з): Европа не ви казваще да избивате ранените войници при захарната фабрика. И там нарушихте конституцията и в Русе в минало време, дено лехче кръв за една циганка.

П. Паскалев (д): Ако вие искате по чл. 20 да ни съдите, още от сега ви заявяваме, че вашият съд е неправдilen съд, той е пристрастен съд, той е съд на политически противници, той е съд не за търсене истината, а за изтребление, за унищожаване вашите политически противници, за да можете по-дълго време да имате властта в всичките и общини, които го дават. На добър ви час. Приемате този чл. 20 и го гласувайте. Толкова по-добре, колкото вие по-дълбоко загазвате в беззакония.

Председателствуващ Г. Марков: Има думата народния представител г. Васил Мулетаров.

В. Мулетаров (к): (От трибуната) Г. г. народни представители! Най-големи дебати в комисията станаха около чл. 20 от законопроекта. В комисията ние поставихме проблем въпроса: кой сметате да сяди виновниците за катастрофата на България? Сметате ли вие да предадете катастрофичните, виновниците, на коронните съдии или пак сметате да ги предадете на народен съд?

От земеделците: На народен съд!

В. Мулетаров (к): Ясно като бел ден поставихме тие въпроса, и г. Миланов има право да ни се съди и дълго време опе за тази смелост на нашата партия. Вие виждате, че този въпрос, който се третираше около чл. 20, интересува най-вече блока, и по всички въпроси, той винаги се върти около: кой ще сяди катастрофичните?

П. Паскалев (д): Вие ще бъдете държавен обвинител!

В. Мулетаров (к): И вие чухте г. Карагодоров, какво ви каза. Тук, казва, в чл 20, е отворена една скоба, и е турната думата „народен съд“. Какво означава всичко туй, казва г. Карагодоров, народа да ни съди? Ама туй може ли, ама туй е опасно, той не може да издаде една правдилна присъда, има специални хора, коронните съдии, те требва да съдят, и затова думата „народен“ требва да се махне. Това поддържало г. Карагодоров, това поддържало и току-що свидетелството на своята реч г. Паскалев. Само че г. Паскалев е твърдо на малко по-друга почва. Той казва: народа съд, това е един съд на несправедливост. Народа ще може справедливо — то не може да стане и то е много опасно.

Н. Георгиев (з): Да пази Господ!

В. Мулетаров (к): Справедливост? Ами тя е предадена на коронните съдии, дръжте коронните съдии, махнете този израз „народен“, заради туй, защото той е олицетворение, той е признак на несправедливост. Това е думата на г. Паскалев, това е мислата и на всички; те призовават само — едините по един начин се изказват, другите по друг начин. С една лума, ясно като бел ден е, г. г. народни представители, че блока ви заявява: ние немаме вера в българския народ. Българския народ, казва г. Карагодоров, който беше реквизиран, на когото се взе добитъка, на когото се взе инвентара, на когото се взе земята, на когото се взе житото, . . .

Н. Георгиев (з): Живота!

В. Мулетаров (к): . . . българския народ, на когото се взе здравето, живота, османиен български народ да сяди? Този народ ще бъде пристрастен, казва г. Паскалев, този народ те може да бъде безпристрастен, тие се плашим от леговата присъда, леговата присъда тие не я желаем. Това е мислата на блока — ясна като бел ден: против народния съд, против народца, в народа, немаме вера, народа не може да сяди, има от Бога пратени хора, които требва да съдят.

П. Паскалев (д): Партизански съд, не народен.

В. Мулетаров (к): Но ще ми позволите за неколкото минути да спрочувашето вниманието на тези съдии, които олицетворяват справедливостта на г. Паскалев, съдите, които олицетворяват справедливостта. Та сима вие, г. г. народни представители, не ги познавате коронните съдии? Та аз ви питам тук от зелената маса: че вие, които бехте през време на войната цели четири години в затвора, че какво бехте жертва — от вашето гледане даже — той ви сяди и той наиследва, след като ви държа четири години, ви кажа: чакай, грешка е станало? (Смех сред земеделците). В едният или в другия случай не олицетворение на справедливост, а олицетворение на класова злоба и на подлоност беше тоя съд. Или бехте виновни и требвате да ви държат и в никой случай да не ви отпустят, или пак бехте невиновни. Съдия временен съд, който ви сграбчи и ви хвърли в затвора, след четири години дойде и ви каза: не, грешка е, япълшълж има. (Смех сред земеделците) Несправедливо ще решат народът, а справедливо ще решат тези коронни съдии. Ами в обикновения живот пакма не познавате съдите? Аз ви питам

вас, които сте бил в постоянен контакт с тези коронни съдии, та нима има некой от вас, който да не е ял попратата, класовата мяст, класовата злоба на тези коронни съдии? Нима не ги виждате днес, когато нещо става в нашата страна, къде със се наредили тези чорбаджии, ю чорбаджии не по положение, а с глава чорбаджийска? Той си върви като псе около чорбаджигите, той смета, че маюимотия, работника, селянина требва да бъде налаган, да бъде сложен добре, да бъде тикнат в затвора. А когато дойде некой от тех, как хубаво разбират, кой е пред тях и видяла през 99 дерета шеши прекарат, вода нема да ви дадат да пияте, ю невинен ще го изкарат. Селянин ли е, работник ли е — хайде, той не разбира, той е разбойник, азаш, хайдук, вагабондин, какъв не — речникът им е този.

П. Паскалев (д): Не, верно!

В. Мулетаров (к): Те справедливост ще раздават! Ами най-подир забрашихте ли вие военни съдии? Може г. Паскалев да каже; те беха военни. Ами те беха гражданските варни коронни съдии, облечени в мундир. Че кой изтрела депата на селянин, кой изтрела войници? Не беха ли те, когато служеха тогава на Радославовото правителство?

Н. Георгиев (з): На Жекова.

В. Мулетаров (к): Справедливо или несправедливо — аз чух и съдии да говорят това — нас не ни важи в този процес виновен ли е човека, фронта да не се разклати. Колко хиляди селяни, маюимотни и работници загинаха от „справедливостта“ в кавички, на коронните съдии? Та примери ли искате? Та къде, в кой процес те не със се показали достойни на своите учители, на своите чорбаджии, на своите господари? Ами имате държавен съд — не го ли виждате? Една година и половина не, вече има две години так разглежда и търси виновниците, и не знам дали през м. март ще свирши процеса . . .

Л. Кандев (к): След 5 години все ще свирпи.

В. Мулетаров (к): . . . и не знам какви справедливи присъди ще издадат коронните съдии, макар че вътре се турнали и окръжки и общанишки съветници.

Н. Савчев (р): Които със повече.

В. Мулетаров (к): Които със повече, верно е туй. Не вътре юни със, се гледа, а чорбаджията, коронния съдия такъв щекаже. Окото им е все там — за справедливост уж! Какво излезе от този процес? Тук г. г. министрите хиляди птици на казаха: требва наясона съвест да бъде успокоена, требва да бъдат отговаряни осъдените, те съзнателно наподнаха кърв, те ѝ изживелили най-голямите престъпления — съдете ги! Чакат утре, други-дом, да ви катуричат, за да ги пуснат. Съдийтите върхнат високо, за да не излезе чешоша открыто, да ачуят, да бъдат тези хора осъдени. Та нима вие ще го виждате? И сега какво ще ми правите? Ше ми тулюйте пак коронни съдии да сядат блока. Направите ли го това, вие предварително сте осъдени.

Н. Савчев (р): Г. министъра на правосъдието съгласен ли е с тези възгледи?

В. Мулетаров (к): Справедливостта, за която говори г. Паскалев, можете ли я намерите между народни съдии, между съдии избрани от средата на самия народ, избрани от самия народ.

А. Атанасов (к): На моста на Търново!

В. Мулетаров (к): Те искат изключването на народът. Г. Карагодоров казва: „Народът е заинтересован, него го трепаха, народът реквизиции влече“. Кой ще ги съди тогава? Коронните джелати! Това ви казва той: Народът опстраните. Джелатите ще турят да сядат блока. Бъдете уверени, че тези, които служеха през време на войната, ще намерят хиляди птици да ги пуснат. Това ви учат. Но, г. г. народни представители, ние стоим на почвата, че народъ ще намери съдии от собствената си среда, чрез всеобщо гласоподаване, чрез гласоподаване, както от страна на пълновъзрастните маже, тий и от страна на пълновъзрастните жени и то чако от работници, селяни и маюимотни, но в никакъв случай съдии, избрани от бандери

и чорбаджии, тези, които експлоатират чужд труд. Като ги премахнете от там, предайте виновниците на народен съд и вие ще имате една справедлива присъда; народа ще каже своята дума за тях. Дадете ли ги на техните досегашни писета, на техните коронни съдии, за които те постоянно плачат, вие нищо друго нема да вършите, освен една комедия.

Но това не е само наш взглед. Аз присъствувам на вашите манифестиции, аз видях плакардите на земеделците, които беха извадили София в деня на конгреса; те носеха плакарди „Народен съд“, и разбираят отлично, че тези кръвопийци, тези измайници, тези катастрофаджии, трябва да бъдат предадени в здравите, мощни, мускулести ръце на работника, на селянина — той да се разправи с тех и той да намери да ли сътвърди или не. И не се беспокойте дали ще видим издаване на присъда или не. Бъдете уверени, народа ще си намери всекакви съдии, най-подходящите съдии, които, сигурен съм, ще издават по-мотивирана присъда от всяма друга, по-мотивирана, откакото изопачените съвести в присъдите, които издават коронните съдии.

Та, казвам, нашият народ иска народен съд. Тук ста-наха спорове, за които толко много приказва блока. Когато нашето предложение се направи, г. министъра на правосъдието нема куражка да възприеме туй, което ние предлагаме и което не ние предлагаме, ами което искат масите, които стоят зад вас, селските маси. Има ли некой от вас да откаже, че селяните, които се числят в дружбите, не искат народен съд?

Л. Кандев (к): Те се кълха в Търново.

В. Мулетаров (к): Те се кълха в Търново; и г. министър Райко Дааскалов се къле в това и 10 пъти повтори, че ще предаде катастрофаджииите на народен съд. Е, г. г. народни представители, ние казваме: хайде, в този законопроект да бъде вложен принципа за народния съд, за да бъде спокоен работник, народ, широките народни маси, когато гласуват виновни ли сътвърди или не, да бъдат сигурни, че те ще бъдат предадени на подходящи съдии, за да се разправят с тех и да издават една справедлива.

Н. Савчев (р): И бърза, нали?

В. Мулетаров (к): Напълно правосъдна, . . .

П. Паскалев (д): Французите осъдиха Дангона и Робеспиеира . . .

В. Мулетаров (к): . . . напълно справедлива, както искаме, та народа да бъде успокоен с един принцип, който ще легне в самия закон. И нашето предложение, което направихме, както в комисията, твой и тук, е следното: (Чете)

„Лицата, посочени в чл. 1, за които се добиye мнозинство, че сътвърди, се съдят от народен съд, съставен от съдии, без разлика на пол, избрани по речта на изборите за народни представители, от всички пълнолетни мъже и жени, които не експлоатират чужд труд.“

„Основен закон ще уреди устройството и процедурата на този народен съд.“ (Ръкописане от комунистите)

Това е нашето предложение. Ние очакваме, че земеделското правителство, което е в контакт със своите маси, — претендира поне — и което казва в мотивите на законопроекта „ние сътвърдим в народния глас и искаме народен съд“, ще приеме това предложение. Г. министър на правосъдието нема куражка да приеме това предложение и казва: „После ще видим какво ще тумим, ще намалим коронните съдии на двама, или трима“. Един да турите вътре, г. министре, ще разбърка всичко. Вие трябва да изгоните коронните съдии от народния съд и да бегате от тех, като дявол от тамян. (Смех всред земеделците и комунистите) Народа не иска коронни съдии, а иска народни съдии. Ние знаем, че вие нема да отстъпите, че вие ще вървите с г. министъра на правосъдието, че знаем, че народен съд в истиински смисъл на думата ще дойде, когато работните селски и градски маси грабнат властта в раждете си и устроят истиински народен съд, за да съдят катастрофаджите: но и тъй ще вие поставяме ребром с масите, които ще поучат, че представлявате, че поставяме и министърите тебом да кажат на масите: „Клечме се пред вас в Търново, но нема да изпълним тази клетва“. Ние ще поставяме ребром пред вашите избиратели — или напред вървите

към туй, което народът иска, представлявайте тези маси, които дойдоха в Търново да спасяват правителството и излезоха да манифестирайт с плакарди, с които искаха да се плати на погромчиците, ще удовлетворите тия маси, или тази вечер ясно и категорично ще им кажете: „Не слушаме вашия глас, изменяме на вас“.

Председателствующа Г. Марков: (Зважни)

В. Мулетаров (к): А ние днес, тази вечер, още един път можем да ви кажем: народен съд идзе, те нема да го избегнат! Вие ще измените на масите, но Комунистическата партия е тук, тя ще изиграе туй, което трябва да изиграе, за да се учреди истински народен съд, дето катастрофаджите ще намерят присъдното. (Ръкописане от комунистите)

Председателствующа Г. Марков: Има думата народния представител г. Петър Карагодоров.

П. Карагодоров (р): Г. г. народни представители! Аз разбираам отлично гледишето на г. Мулетарова; то е доста-тъжно очертано както в основните положения на техната партия, така изобщо в душата, ако мога така да се изразя, на класата, на която те тук се явяват и теоретически и политически представители. Че г. Мулетаров, от името на Комунистическата партия, иска от вас да учредите народен „народен“ съд, твой както е устроен той в Съветската република, безспорно, в това тема нищо чудно. Една класа е иносигилка на историческия прогрес, според тях, доколко нейната идеология е права, и безспорно, трябва да легне в основата на човешкото познание, а това е марксизъм, иносигилка на практика е работническата класа. Нема, следователно, нищо чудно, дето г. Мулетаров, идва да ви казва тук особено след прекъсваните катастрофи: „Недейте обръща вие внимание в какво психологическо положение се намира този народ, който според нас, е прекъснал — кажете го по наша, кажете го по ваша вина — погром на своя собствен идеал, който е дал толкова много жертви за една кауза, която в края на крайцата той не постигна; туй нема абсолютно никакво значение, особено в бурните революционни дни, които дават характер на нашата епоха“. Като комунист, г. Мулетаров не можеше освен да иска юдикация широка ликвидация с тоя стар, преценн, прогнил буржоазен свет, от който, безспорно е, живеят представители и в нашата нещастна, грешна земя.

В. Мулетаров (к): (Възразява)

П. Карагодоров (р): Моля Ви се, не ме прекъсвайте! Аз ще Ви прекъсвах, когато говорихте. — Нема следователно, нищо чудно в това, че г. Мулетаров, възползвува от особеното душевно настърсение, в което се намира Земеделският съюз — настроение предостатъчно очертано от напитите речи, ложи или добри, прости или субективни, които ние произнесохме по двата законопроекта — не отдавна и много изкусто, като представителят тук в този Парламент на парламентарната си група и като представител на своите депутати в комисията, успе да импрегнира, така да се каже, да въмжише във вашето законодателство своите идеи и своите разбирания, разбиранията га революционния пролетариат, на работническата класа. От тази гледна точка, г. г. народни представители, ние буржоазните представители, опонентите на работническата класа, можем да поздравим програмите, идеализъзи, представителите на работническата класа или представителите на работническото движение тук, че достойно сътвърдили своята роля.

Т. Караваневски (з): Не е верно.

П. Карагодоров (р): Аз съм чудя, наистина, как, при той тежен талант, при това въздействие, което те имат върху вас, г. министър Янев не се е поддал изцело на идеите, на винущенията на г. г. комунистите и вие не сте прогнили „народен“ съд! В това отношение, г. Мулетаров, наистина, има право да ви съждат, макар вие да сте направили една колосална концепция на революционната работническа класа.

В. Мулетаров (к): На техните маси трябва да направят концепция.

П. Карагодоров (р): И струва ми се, г. г. народни представители, не остава освен да направите още една малка

стълка, бих казал даже полуустълка, за да се разбере окончательно, за щастие или нещастие на България — нема да се спират на този въпрос, защото нема време — за да се слеецло във една идеология що този чисто съдебен въпрос.

То, г. народни представители, когато ние се обявяваме против този съд — аз имах случаи не един път да изтъжна нашите по-главни принципиални възражения — съм и аз вниманието този укор, който ми направи и сега г. Мулетаров — нека го говори — в своята току-що произнесена реч: че ние сме сме, какво българския народ еп masse, с всичките негови големи достоинства, според нас и според вас, с всички негови дефекти, според нас и според вас, се намира в такова възобуждение, що действително може в тази епоха да се яви такъв съд, какъто то (Сочи комунистите) то желает, но като съдия на една оправдана държава. А мене ми се струва, че вие, които често пак оперирате с марксистки изрази, не можете да отречете, че сте една буржоазна партия, раг ехелене.

Н. Георгиев (з): Не погромаджийска.

П. Карадодоров (р): ... че вие с двата края стоите на частната собственост, че вие сте среда, бих казал, класа на здравата и много по-успешна буржоазия, отколкото тия банкери, с които вие ни глупихте ушите. И аз сметам, че вие, г. народни представители, не можете да учредите един съд, които се поддава на политическо влияние, който се поддава на политически въздействия, който се поддава на политически терор, който се поддава на случайните настроения, в които има нещо много преходно, а трябва да създадете един такъв съд, който да съди по съправедливост — един от вечните принципи на държавното, конституционно и обикновено право.

Г. г. народни представители! Виновни ли сме ние и нашите хора, които със своите уста и таланти по-добре оиха могли да запечатят своята кауза, отколкото ние, младите, могли израсватме? Това е отделен въпрос; но това си могло да се говори и дискутира, но във всеки случай сметам, че тогава, когато сте хърчили нашите водачи в затвора, когато сте им отнесли възможността да се запечатят, които се сипат клевети по техен адрес от две седмици насам и немат възможност да реагират, г. г. народни представители, когато те съ подложени на такъв нравствен терор, дайте им поне последна възможност, дайте им поне гаранция, че ще се явят пред един съд сравнително по-независим, по-обективен, който не се поддава на въздушение от логова и оногова, за да могат да кажат там своята последна дума.

Г. г. народни представители! Аз признавам и може-би една от скромните заслуги на Радикалната партия, която претендира да има един политически морал — не могат и тръгнат да откажат — г. г. народни представители, може-би, една от нашите заслуги е, че църквите заедно с вас, новото течение навремето, борбата срещу личния ресим, ние се борим за морал в това управление, ние първи пропестираме против административното въздействие върху Чемиди, може-би, ние първи сме осъждати влизашето на тези господи (Сочи министърската маса) в затвора. Не можете да откажете, че строгата дейност на нашите първи дейци, все пак е допринесла малко много пред почитаемите военни съдии — техния ум, лоши или доож, талантлив или не, да им отдават да не бъдат в пръба. Ние сме се борили, ние не сме искали компенсации. Г. г. народни представители! Ние сме се борили против това въздействие, ние сме пропестирами и ще пропестираме всекога срещу домогванията на извъннителната власт, на административната власт да се меси във вътрешните функции на съдебната власт; ние пропестираме и в този момент, когато г. Янев се мячи по един или други съображения да оправдае уволнението на софийския прокурор. Ето защо, аз до известна степен съм съжален и прайя известни отстъпки на г. Мулетарова в критиката му по адрес на така нареченото коронно съдийство, на „корумпированото“, „дженералското“ правосъдие, което изцяло трябва да бъде сринато, правосъдие, в което съм замесен честичко ръже, правосъдие, което, за големо съжаление, е ставало глава и играчка на нашите партийни ирави. Но, г. г. народни представители, от тук да теглите заключение, че там всичко е черно, че то трябва да бъде премахнато, пребва да бъде изменено и от тук да теглите гениалния извод на г. Мулетарова, че тази конституция, която е не само у нас толкова ценна и трябва да се пади, но тя е институция, за която историята казва: „Не се страхувам от краля на Прусия, защото в Берлин

има съдилница“, от тук да теглите, казвам, извода, че този елемент трябва да бъде изгонен като неблагонадежден, тогава, когато решавате съдбата на тия хора, творители на историята на тая страна — та погромчици ли съм, низки творения ли съм, обесници ли съм, клеветници ли съм, но във всеки случай те съм живели с култа на този народ, най-сетне каквато, че те съм изменили, че те съм изневърдили и причинили бедствия, но все пак те съм създали нещо за тази страна, все пак, тия малки положителни резултати съществуват — мисля, че е неоснователно.

Г. г. народни представители! Да искате да въмжвате един елемент — знаете какъв — особено в тия моменти на разбунивани страси и концепции, аз сметам, че това ще бъде една голема грешка от ваша страна.

Г. г. народни представители! Позволете ми най-после да завърши. Ако вие сте убедени, както постоянно твърдите, както и г. Райко Даскалов в своите многообройни и достатъчно красноречиви речи, бих казал, твърди, че „вашата присъда е произнесена, вие сте вече чумосани от вота на българския народ, вие сте осъдени и както искате да кажете, вие сте виновни“, безспорно е, нема смисъл от никакъв съд, та бил той даже в тия състав, който вие искате да уредите. Дайте тази върховна санкция на Парламента. Нека този, който е признат за виновен, или българския народ го призная за виновен, да тегли последиците, консеквентните от своята политическа дейност. Но щом вие предизвикате този съд, дайте му един смислен характер, недейтите го обръща на една институция, която може да се критикува от всички страни, не само от нас, така наречените заинтересованни персони, но и от вашата собствена среда. Аз ще извлека следното заключение: че признаваме вота на българския народ, макар че се е произнесъл, че те съм виновни. Назначете адвокат, която да установи действително обвинението против бившите министри. Стимат, че трябва да се мине непременно по законен път и да се намери материали за бъдещия съд. Но, г. г. народни представители, позволете ми да направя заключение, че вие и вашият министри, и изобщо тези, които внасят този законопроект с тези изменения, не верват, че адвокатите ще дадат нуждните обвинителни материали и затова е станало нужда да изменят състава на самия съд. Ако вие сте сигурни, че тези хора съм погромщици, ако сте сигурни, че върху тех лежи тежкото обвинение в корист, че могат да се обвиняват в насиждането на корупцията, в изуването в тези житни води, може-би характеризират тази епоха, в които ние живеем, в които един трупа богатства, а други проявяваха геройска и политическа доблесть, нема съен да оставате стария съд, лош или добър, при който съм вършил престъплението, ако има престъплението. Дайте на съда този обвинителен материал и сметам, че той ще си каже думата. Това съм неколкото думи, които имах да кажа в свръзка с въпроса.

В. Власковски (к): Този съд, на който вие троите краката и ръжете, той трябва да ви съди. Вие, радикали, станахте палета на хайдутите от този център.

Председателствуващ Г. Марков: Има думата г. министъра на правосъдието.

Министър П. Янев: Считам за нужно да кажа само не-коли думи за успокоение на господата от десницата, които сметат, че тук едва ли не се въвежда некакъв нов, особен съд, некакво страничнище.

Чл. 20! Ако беша малко по-досетливи да видят, как е употребен този израз в конституцията, щеха да видят, че оуквания член от конституцията е преписан в чл. 20 на настоящия законопроект. Чл. 158 от конституцията казва: „Министри се съдят от особен държавен съд, на който състава ще бъде определен по особен закон.“

В. Мулетаров (к): Има ли казано „коронни съдии“? (Смех в сред земеделциите).

Министър П. Янев: Нема. Това е чл. 20 от конституцията.

Председателствуващ Г. Марков: По чл. 20 е направено следното предложение от народния представител г. Мулетаров: (Чете) „Лицата, посочени в чл. 1, за които се добие мнозинство, че съм виновни, се съдят от народен съд, съставен от съдии без разлика на пол, избирани по реда на изборите за народни представители, от всички пълнолетни мъже и жени, които не експлоатират чужд труд.“

Особен закон ще уреди устройството и процедурата на този народен съд". Които приемат това предложение, моля, да видят ръка. Малцинство, Събранието не приема.

Които приемат чл. 20 така, както се докладва, моля, да видят ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Д. Попов (к): Моля да ми бъде дадена думата, за да мога да направя предложение от името на комунистическата партия за нови два члена подир чл. 20.

Министър д-р Р. Даскалов: После местото ѝ Ѹ се определи.

Председателствуващ Г. Марков: Нека се докладва чл. 21, г. Попов. После.

Докладчик Х. Пенчев (з): (Чете)

"Чл. 21. Министрите от кабинетите, помислени в чл. 1, начинята от 15 септемврий 1922 г. до обявяването окончателния резултат от допитванието до народа за виновността им, се държат под спрока, а недвижимите им и движимите имоти се поставят под възпроизвеждането на решения на Министерския съвет.

"Ако резултатът от допитванието е, че съм **виновен**, то горната мерка остава в сила до произнасянето на особен национализъм (народен) съд.

„**Задлежка**. I постановление на Министерския съвет, взето в заседанието му на 24 септемврий 1922 г., пропускано № 93, замесля постановлението изискано по настоящия закон, като му се дава сълза от 15 септемврий с. г. включително".

Председателствуващ Г. Марков: Има думата ѹ чл. 21 г. Паскалов Паскалев.

П. Паскалев (д): Г. г. народни представители! Не излизам да ви разубедя да не гласувате чл. 21 в тази му редакция. Сметам, че каквато и аргумент да ви представяме тук, вие Ѹ си гласувате законоопроекта твой, както той е представен.

Министър А. Оббов: Разбира се.

П. Паскалев (д): Но аз ща тук да ви напомня некои конституционни правдии, които съм легчали в основата на правдата на човека, декларирана на времето от френската революция и извоювана със дълги кървави борби на демократията против тиранията. Един от тези правдии е, че никой не може да бъде арестуван, докато нема формулирано обвинение от съдебните власти, докато нема едно съдебно постановление. Вие искате да узаконите арестуването на бившите шефове, без навремето да е изпълнено изискването на закона за углавното съдопроизводство, без да има съдебно постановление, съгласно нашия закон. Но сегателството върху тех беше едно беззаконие, което сега искате да по узаконените. Вие говоря, че наимисахте още каквато възможе резолюцията си в Търново на 17 септемврий, че Ѹ си един специален член, който Ѹ оформи в закон, незаконното арестуване на бившите шефове. Незаконното, може да стане на книга за коинцо, но каквато Ѹщете да правите и да гласувате, вашето беззаконие ща Ѹ си остане твърдова. Аз ща ви припомня едно — че вие посещихте на 17 и 18 септемврий с незаконното арестуване на бившите шефове на един основен принцип на демократията, който вие, народовластници, най-много треба да защищавате — правото на habeas corpus act, на което вие Ѹ не можете да посегате.

Второто нарушение Ѹ този права на демократията є, че трябва да има конфискация на всичките им имоти, като наказание. В нашите закони има отделна и частична конфискация на предмети, добити по престъпен начин, но в нашата конституция нема конфискация на всичките им имоти. Навремето тираните, когато преследваха носителите на свободната мисъл, на демократията, която искаха да унищожат, отидоха по-далеч, то слягаха наказанието със върху личностите, като ги туряха в затворите; старите монарси издаваха много често наказание: конфискуване всички имоти на обвиняемите. Това по праше и турското правителство, когато ние бехме навремето под турците. Имаше тогава много български революционери, които замесени в революционни борби, предполагаха да си теглят куршум, преди да имат присъда, за да не им конфискуват имотите.

Министър А. Оббов: Както сега!

П. Паскалев (д): Обаче, вие тъзи конфискации ги провъзлагате върху семейството на обвиняемия, върху неговата жена, върху неговите деца. Вие и тех знаете, че искате да им вземете имотите, които са единственото средство за издръжане на тези жени и деца, невинни в случая. Ами, ако вие не бъдете на власт? И г. г. комунистите, преди да дойдат на власт в Русия, защищаваха много тия права на човека, легчали в тази велика харта на френската революция, права на човека против терора, в борба с терора, по кътато вие взехте властта и когато г. г. комунистите се готвят да вземат властта след вас, вие, г. г. управници — както стана и в Русия, — тези права на човека ги забравихте. Днес иже виждате да се арестуват хора, без да има съдебно постановление, да се накажат с конфискация, говорите за турянски възбрахи върху движими и недвижими имоти, но това ще бъде без да можете да ги защитите, защото утре Ѹ име един гръцкискииск, против дадените обвинения за 4½ миллиарда за разноски от войната и които искате да получите от конфискацията на имотите, защото то Ѹ бъде като възбраха и върху наследниците на обвиняемите, след като те умрат, която конфискация тежи уж само на обвиняемите.

Министър П. Янев: Нещастието на България ще тежи на некоико поколения.

П. Паскалев (д): Искам да напомня на г. г. комунистите тези пречва на човека. Вие, замесийците на стария абсолютен монарх, можете да се наричате както Ѹщете, но Ѹте една класа, едно съсловие и днес си служите в борбата срещу вашите противници, против българските граждани — хайде да кажем, че не съм ваши политически пропагандисти — същите средства, както едно време френските антианглийските монарси си служиха против носителите на свободната мисъл, против носителите на демокрация с посегателства, с конфискация на техните имоти и пр.

В. Мулетаров (к): През време на сължата изпратихте повече от 100 души в затворите.

П. Паскалев (д): Преди всичко иже не бехме прогни тази страна. Вие неимате право да говорите пропъл на нас.

В. Мулетаров (к): Вие обявихте първите рудодобивни за войните, но съда, вътре че вие си служите с него, се застрахаха и ги пусна.

П. Паскалев (д): Ние отговаряме за нашите дела. Тогава за нас имаше съдебни власти, които ги пранаха в затвора, а не с министерско постановление.

Та аз тук излизам да ви напомня, г. г. народовластници, както се наричате, че вие отидохте далеч и днес станахте потисници и си служите с едини непозволени средства против вашите противници. Вървите по този път, но всички Ѹ имат право да кажат, че вие потискате личността, мисълта и против вашиите политически противници си служите с неизбрани средства, с които в средите във всички си служеха тираните, против носителите на демокрацията. Ние протестираме.

Л. Кандев (к): Организатор на фашистски банди не може да говори това.

П. Паскалев (д): Никакви фашистски банди аз не съм организирал. Аз никога не съм бил фашист, нито съм предвождал фашистски банди. Вие измислете тези обвинения.

Г. г. народни представители! Аз Ѹ си напомня и друго. Вашият вот на този член, и на целия закон има и друга една незаконност: вие гласувате този закон в отсутствието на 14 души народни представители, които са в затвора. Там е смисъл на неприкоснеността на депутатите. Но изкуствен начин, всички може да създаде большинство, като арестуват 14—15 или 20 души депутати. Тези хора требавше да ги допуснате тук да гласуват и те Ѹ си кажат своята дума. И в туй отношение вашият вот е незаконен. Г. г. народни представители! Ние не идваме тук, за да се борим с нашите идеи против вас, че да спорим за большинств или за комунизъм. Не е там въпроса. Ние по много работи можем да се разберем и да имаме съвсем други представи, както вие Ѹ си обвинявате.

Но тук въпросът е за запазване на известни принципи, на известни правдии, които са най-големата гаранция за свободата на човешката личност. Недайте посега на тези правдии и тогава, когато вие сте управлящи, защото утре и вие, може-би ще бъдете на нашето място и вие можете да станете жертва на едно такова политическо увлечение, на един такъв законопроект, като не ви се зачестят известни права, които нашата конституция дава, или известни принципи, които отдавна демокрацията е осветила. Вие не защищавате тези права, но сигурни ли сте, че във вашето увлечение във вашия вот, във вашето мнение против нас вие не можете да то докажете, и за туй тези национални мерки против всеки един гражданин, особено против политически престъпник, могат да бъдат мерки противозаконни. Партизани сме, в борбата се увличаме, пристрастни можем да бъдем и вие и за туй човечеството, демокрацията в дълговековията си борба е изработила известни принципи, които не треба да се нарушават. Един от тях е: да нема незаконно арестуване, да нема конфискация на имотите, всека личност да отиде при своя естествен съдия, за да има едно правораздаване. (Председателското място заема председателя) Плюете ли вие на тези принципи на демокрацията, аз сметам, че вие подкрепявате винаги собствена основа, че вие не сте вече народовластици, вие можете да сте всичко друго, но не и народовластици, вие немате моралното право утре да правите атели за нарушение на конституцията и на тия принципи. Аз излизам да говоря това, не за да ви разубедя да не гласувате чл. 21. Вие ще го гласувате и ще изкарате вашето дело до края. Виждате подир съветите на г. г. комунистите, правете каквото щетс, и не нема да ви пречим, и не сме безсилни да ви пречим и оставяме винаги съвест и на вашата воля да правите каквото искате с този закон и с напътстви водачи. Но и не сме длъжни тук да протестираме за нарушението на тай-елементарните принципи на демокрацията.

Председателя: Има думата народния представител г. Александър Атанасов

А. Атанасов (к): Нашата група иска, щото чл. 21 да се приема от законопроекта, защото местото му е другаде. По своето същество той не е за един закон, с който нареда ще се допитва по известни въпроси, по въпросите, които се третират тук. Но с това, и не искаем да дадем га блока възможност и основанието да ни разбере зле и да ги тълкува зле.

По въпроса за имunitета на народния представител, нашият другар Коларов си изказа доста голямо категоричство. Ние протестираме за това, че се посега върху имunitета на народния представител, но заедно с туй заявяваме, че г. г. блокарите, че българската буржоазия има най-малко основание, по-точно казано, нема никакво основание, да се възмущава, когато е посегнато върху имunitета на техния народни представители. И при управлението на буржоазните партии в близкото минало, и неизвестохме тук потресащи факти, но през всичкото време представителите на буржоазията си потряваха ръцете, злорадствуваха и сметаха, че всичко това е изважено според законыте. Сега г. Паскалев се призовава и на конституция, отива и към по-стари положения, рови се в средните векове, позовава се на френската революция и пр. и пр. Във всеки случай безсилнието на блока да защити своите доскориши престъпления е повече от очевидно. Аз ще посоча само няколко случая от близкото минало и след това ще се повърна малко по-нататър с възмущенията слушани от времето на войната, защищани от т. г. демократите, от техния шеф г. Малинов. На 31 юни 1920 г. ние сме протестирали за некои факти установени и неоспорени от никого, факти, за които нико тук в Парламента, нико в своя печат буржоазията не казва две думи. Фактите са следующите: (Чете) „Тъгиовските народни представители Йордан Йорданов и Н. Габровски не могат да се явят в заседанието на Народното събрание, защото малтретирани от органите на властта, по заповед отгоре, те и днес са арестувани“.

Д-р Г. Марков (д): Кой беше министър тогава?

А. Атанасов (к): „Бургаския народен представител д-р Максимов, след незаконното му и съвсем безпричинно арестуване, тайно е възложен под стража из сградата, и днес не се знае положително ищо нико за здравето му, нико да ги той е жив. Кюстендилския народен представител

Стефан Димитров е бил и е тоже в затвора. Биг е тий също и бургаския народен представител Стефан Бакърджиев. Плевенския народен представител Тодор Луканов е арестуван в Плевен без всякакви основания и повод, а само по заповед на правителството, под предлог, че по искали съдебните власти в София, задигнат от заседанието на общинския съвет, докаран под стража в София на 24 тога, и понеже никакви съдебни власти в София не са тъкани и не го търсят за ищо, е бил освободен от съдите власти. При подобни условия е бил дигрен за престъпление и юрисдикция народен представител Александър Атанасов, и бургаския — Георги Радев, а софийския народен представител Борис х. Сотиров е изгонен от околийския начальник от Дупница.“

„И днес още се дигат от полицейските власти, за да арестуват — както усилено се говори във всички среди на столицата — за да бъдат убити народните представители Васил Коларов, секретар на българската комунистическа партия, Христо Кабакчиев, редактор на „Работнически вестник“ и Георги Димитров, секретар на Общия работнически синдикален съюз“.

„На 2 февруари 1920 г. комунистическата парламентарна група направи следният протест:

„На 31 януари, след полното, тужишката полиция е задигната от домовете, арестувала и задържала няколко часа из разни участъци народните представители, членове на комунистическата група: Димитър Благев — когото е дигнат от легло, Георги Попов — също така вдигнат от легло, Димитър Пандов, д-р Иван Пацов, Владимира Димчев и Стефан Бакърджиев. Това е станало точно след ношното заседание на Камарата, в което нашата група направи протест за изваждането вече с други народни представители такива постъпки“.

В. Мулетаров (к): Това да не е преди френската революция, г. Паскалев?

А. Атанасов (к): Е добре, г. г. народни представители, всички тези факти ви беха добре известни. Те не извикаха винаги такъв протест; напротив, създадоха чувство на доволство. Вие потрявахте ръце, вие поощрявахте известни властници, вие ги насърчавахте. Ако се върнем малко по-нататър, ние дохаждаме до страни на жестокосъни. Ние ги изненадахме тук, а вие през всичкото време доволствувахте. Ние ви съобщихме, че една учителка — да не ѝ казвам името — при онези събития беше пострадала изваждано зле. Ние изказахме случаия с неговото пълно съжаление, а вие през всичкото време доволствувахте. В Русе, когато телеграфистите беха мобилизираны през 1920 г. една от тех ражда. Стражарите я чакат пред вратата и след като ражда я взимат в казармата. Три дни не можахме да намерим власт в тази страна, за да съберем майката и детето; майката страда в казармите, а детето и напускането на безспорната опасност да загине.

Н. Савчев (р): Същата власт е и днес.

А. Атанасов (к): Да, същата власт, но има една разлика, която ангажира и вас. Мобилизираните телеграфисти беха предадени на войници цигани, които стоеха върху главите им с открыти ножове, когато отиваха помалка инужда. В това отношение ние можем да ви изкажем много, но вие не намерихте кураж да протестирайте и да говорите за права на човека. Е добре, малко по-нататър, през войната, коронните съдии, както ги нарича нашият другар Мулетаров, осъдиха по измислени престъпления Георги Димитров и Тодор Луканов и ги хвърлиха в затвора, както и народният представител другар Ципоранов. За да не се касират другаря Луканов и другар Георги Димитров, нарочно не ги лишиха от граждански и политически права. Значи те западиха качеството си на народни представители и като такива се поискаха да се явят при откриването на Камарата, но тук се явиха г. Малинов, който казва: „Над конституцията стои една безпристрастна присъда на еди-кой си съд“ — и те останаха в затвора. Е добре, г. г. народни представители, тези случаи не са били предстоящи, за да се види, как вие досега сте защищавали, как вие досега сте били неприосновеността на депутатата? В това отношение фактите изобилстват, и когато вие казвате: добре, имунитета на народния представител требва да се съхранява като една светлина, когато вие говорим неща от гамова същество, вие трябва да мълчите, защото всичко това, което се върши в това отношение, е една синтеза на вашата мно-

гогодишка деятелност. И даже ние ви казваме и повтаряме, че вие сега сте лекувани от вашите собствени ученици, че това, което сте дробили, днес го изпитвате, и много заслужено. Ето защо ние сметаме, че на тази почва вие немат абсолютно никакво съмнение да протестирате за вниманието и сънчохождението спремо вас. Всички явления, всички събития, които напоследък се развиха пред очите ни, вие свеждате в неколко личности и около тех искате да развиете целата история. Радикалиите почват с Костурков, тогава, когато почват да говорят за кабинета, и казват: „Кабинета Костурков-Малинов“; г. г. демократите казват: „Кабинета Малинов-Костурков“. Тажов нещо чух, когато от трибуналата един народен представител демократ, струва ми се г. Паскалев или г. Симеонов — не мога да си спомня — разговаряше, че нито по-хубаво, по-прекрасно в България от кабинетите на Демократическата партия. Аз гледах в това време как г. Цоню Бръшлянов се чешепи по тила и му идеше да покаже и с двете си очи, че тогава съвсем не е верно. Събитията в България, развитието на нещата, вие свеждате към определните личности и разговаряте, че те страдат. Много верно: страдат и тези в „Славянска беседа“, но тези страдания не са достатъчни и не са бъдат достатъчни, за да трошнат българския народ, работният народ в села и градища от изпълнението на една присъда, на едно решение, която му се показва от историите и от интересите на страната.

Ето защо, без да държим за тези формалности, вие сметаме, че тук има много големи въпроси и тези въпроси ще се ликвидират по начините, които ние посочихме. Ние наставяме, че този член да бъде изхвърлен, понеже не му е мястото в този закон, а мерките за неотклонение, мерки, които ще осигурят възможността на българския народ да каже своята воля, да каже своята дума, ще треба да бъдат поставени в отделен акт, в отделно постановление.

Председателя: (Звъни) Дебатите по този член се приключват.

Който приемат чл. 21 . . .

А. Атанасов (к): Моля, гласувайте моето предложение.

Председателя: Немате писмено предложение, г. Атанасов.

Има направено предложение от народния представител г. Александър Атанасов, да се премахне чл. 21. Който приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Министерство, Събранието не приема.

Който приемат чл. 21 тъй, както се докладва, моля, да вдигнат ръка. Министерство. Събранието приема.

Има думата народния представител г. Димитър Попов.

Д. Попов (к): (От трибуналата) Г. г. народни представители! От името на комунистическата група ще предложа два нови члена, които трябва да бъдат вметнати под чл. 20, и то такъв начин следующите чл. чл. 21 и 22 трябва да променят своята шумерация.

Д-р Н. Сакаров (к): Сега гласувания чл. 21 ще стане чл. 22.

Министър П. Янев: Това е най-лесната работа — да се промени шумерацията.

Министър М. Турлаков: Стига да се приемат.

Д. Попов (к): (Чете) „Чл. 21. За престъпленията против избирателното право, извършени преди, през и след допитването, важат наказателните разпореждания в избирателния закон със следните допълнения:

,1. Должностно лице, което откаже издаването на избирателна книжка или съдебно решение или на книжка за снабдяване с такова, употреби заплашване или насилие (тобой, арести и други) против когото и да било в свръзка с допитването или изобщо попречи по какъвто и да е начин на избирателя да упражни свободно своето избирателно право; или пък извърши фалшивификация, със цел да изменят резултата от допитването — се наказва, независимо от предвиденото от закона наказание, още с лишаване от граждански и политически права за десет години, като правото му да замества държавна, окръжна и общинска служба се отнема завинаги.

По същия начин се наказва и начальника на визира, който в алианса първа на настоящия член должностно лице, който откаже да изпълни своевременно должността си, след като е получил писмено или устно оплакване против действието на своя подведомствен.

,Ако ли тия последни действия са били извършени от подведомственик по заповед на начальника му, последният се наказва със строг тъмничен затвор до пет години, като допълнителното наказание си остава същото.

Чл. 22. Всеко лице, което дава или обещава пари или други облаги, за да повлияе върхуborga на избирателите, се наказва със строг тъмничен затвор до пет години и лишаване от граждански и политически права за десет години.“

Това са тия два члена, които нашата група предлага да бъдат въмжнати (годир чл. 20).

Председателя: Прието. Който дава пари — затвор.

Д. Попов (к): Г. г. народни представители! От нашия другар Атанасов вие чухте, че нашата група настоява, що бюджетините, с които би требовало да се яви народната маса, да не бъдат черни и бели; напротив, всички да бъдат бели. Основанието, както вие вече знаете, е това, че това народната маса в настоящия случай да бъде осигурена една пълна свобода на гласоподаване. Съвършено ясно е за нас, че ще бъдат възможни злоупотребления от една и от друга страна; съвършено ясно е, че нико писмен от тайна за гласоподаване там не ще остане. Очевидно е, че нашата партия за настоящия случай отдава едно извънредно големо значение. В същия дух, тя иска, че това не само тайната на гласоподаването, но изобщо свободата на гласоподаването, правото на гласоподаването да бъде осигурена със засилване на наказателните постановления в избирателния закон, защото от самата редакция се вижда, че нов състав на престъпно деяние тук не се създава; напротив, всички се престъпите състави, които са описани там, и само се засилват наказателните постановления. То ще каже, ако нашата партия специално в настоящия случай обръща твой голямо внимание, че избирателите да имат пълна възможност за упражняване на своето избирателно право, то е, че нашата партия обръща едно големо внимание, отдава едно грамадно значение на акцията, която по искането на правителството ще чина да се извърши от страна на българския народ. Съвършено ясно е, че днешното правителство беше в положението да разбере настроението на народните маси още по време на изборите; както за нашата партия, единакво и за тази партия още навремето беше съвършено ясно, че народните маси са в едно настроение — та тий, както господина от Радикалната партия представлява, че е моментно — което трае повече от десет години. И това настроение се кристализира все повече и повече в това направление — наказание на ония, които са виновни за тежките нещастия, в които тези народни маси днес страдат. При тази обстановка, тие съвършено ясно можем да кажем, че имаме една акция, която по-важност не стои по-назад; напротив, тя стои по-високо от обикновените парламентарни избори. Съвършено естествено е да предвиддаме това, след като знаем, че Народното събрание, по вината си на партиите, които днес има да бъдат съдени, е било възпрепятствувано да вземе участие и да се произнесе по много важни за страната въпроси. Това са въпросите, които се отнасят от компетентността на Народното събрание чрез изменението на чл. 17. В настоящия случай, обаче, става възможно, че широката народна маса да се произнесе именно върху този въпрос. Ще кажат господата, че народните маси има да се произнасят по виновността на кабинета, че тя управлявали в минилю време. Това е съвършено верно, обаче тие допълняме веднага, че народните маси, чрез престъпните действия на лицата, които са тогава управлявали, ще има да се произнасят върху политиката, която са прилагали именно тези кабинети. Тази политика е национал-шовинистична, политика противна на всеко споразумение на балканските народи. Тази политика е виновна за всички нещастия на балканските народи и по-специално на българския народ. Това е действително работа на миця, това, обаче, е работа също така на непосредственото бъдеще. Господата аргументират против допълнителето до народа с това, че до нашите граници имало пожар, че имало нещастия, които трябва да бъдат отбегнати, или че възможно е в настоящия момент, българския народ да реализира отдавна лелеялото от него шастие. Е добре, че също така са отнема завинаги. Тази обстановка, описание на нашите противници, е, която още веднаж ни дава да разберем, че е необходимо, народната маса да бъде създадена, създадена относително нейните разбирания. Тези народни маси, които имат тежките изпитания, тежките опити от 1912—1913 г. и от 1915—1918 г., на които опита все повече

и повече заздравява и се задлъбчава, затуй, защото нещастията, докарани от войните, до днес немат край и защото на този край бъдащето не се вижда, тези народни маси, казвам, днес ще има да се произнесат по туй, което се нарича пожар на нашите граници. Защото, да не говорим с праизн приказки; шие съвършено ясно виждаме, че насторожението на буржоазните партии си остава донес единакво, както е било го в миналото; че широките народни маси се трактват от нашите буржоазни политически противници, като такива, които стават жертва на мимолъчно настроение; че, следователно, те не вика да бъдат допитвани, че следователно те могат да върнат политика, с която съм свикнал до днес. Коя е тази политика? В настоящия момент даже, при тези нещастия, които българският народ е имал да изпитва и днес още изпитва. Народният партия съвършено прозрачно във в. „Мир“ от 12 септемврий, даде да се разбере, че е готова да върши в бъдеще ролята, на която се насят гръцкия народ и която и за него докара пълна катъстрофа. В този момент бързите сърдечни съвети, възглагавени: „Прешката на Англия“ — а България е в положение, безспорно, да забележи гръцката на Англия, да поддупи нея като тези трешки Англия би могла да коригира: (Чете) „Необяснимо бе, напомня, как англичаните, които са свързани със своею умение да правят реална политика, можаха да поверят за минута, че от гърка могат да направят един страх на своите ингеренции на близкия Изток“. След туй се разправя, че гърка, като войник е съвършено неподобен; той може да бъде много лукс, във всеки случай, обаче, големата роля, против която чинява политика не се упражнява и която роля Англия е възложила на своя народ — тази голяма роля не била по устата на този народ, ами на кой друг, там не се приказва. Естествено, днес, при туй настроение, от което и г. Г. Г. радикалиите се боят съвършено спасително, туй лено не се говори. Колкото, обаче, да се полага старание, шпото говоренето да не бъде ясно, съвършено прозрачно е за тези, които съм следвали от самото начало и до последното развиене политикиата на българската буржоазия. Там се казва: (Чете) „Непонятно е, как англичаните възложиха на гърциите ролята да успират туризма, и да наложат Севърския договор“. Честствено е, че туй гърциите не можеха да направят, че българите, безспорно, както съм доказвали, че съм здрави войници, съм в положение да го направяват. Прочее кандидатурата се дава тъкмо своето време на българската лига на балканската буржоазия, които през последните десет години, дадоха да се разбере, че никакъв исторически опит не е в положение да изтласка из главата им мисията за възможност да реализират своята национална политика. Днес България, че бъде смачкана, че Югославия прети ден Гърция, след туй кюлчето във виду, обикаля всички. Туй кюлчето, обаче, от единния до другия край ни дава да разберем, че тези буржоазии не се уморяват да следват все една и съща политика. От друга страна туй, както беше посочено, от нашата другум Кабакчев, ние сметаме, че има всичките възможности и основание да считаме, че днешното българско правителство тласка България във водите на английската завоевателна и империалистична политика. Ето обстановката, при която българските народни маси, ще трябва най-първо да се произнесат. И тия гърци, които в 1909 и 1910 г. насторожиха всичко, за та отнемут, не на широката народна маса, но даже и на нейните избрачници, въпреки за водене война и склоняване договори, естествено, те ще бъдат против това. Ние, обаче, считаме, че моментът е от грамадна важност, че акцията, която ще има да се предприема по искане на правителството, е също така от голяма важност за външните морекции и в туй, което то би преизтрило против интересите на българския народ. Ето зато, ние бихме желали, че този на българския народ по този въпрос, да бъде заборвен със всички гаранции, на бъде наредена всичка свобода, за да може той да се произнесе, и тогава бихме запитали тъсподата, които стоят там и тук, как се чувствуват. Требва да бъде запечата възможност на народната маса да се произнесе по тези въпроси. Ето зато, ние считаме, че този, който иска да ограничи тази широката маса с всички гаранции, щото тя да се произнесе свободно, да гласува именно за тия наши предложение. (Ръжописане от комунистите).

Председателя: Има думата народния представител Г. Паскалев.

П. Паскалев (п): Г. г. народни представители! Ние сме съгласни с тоги членове, които предлагат комунистите, само да се прибави още едно към тях, . . .

Некой от комунистите: Парите да се мащат.

П. Паскалев (д): . . . за да бъде всичко това сериозно явято, ако може това да стане: понеже ние подозирате, че за тези престъпления, които ще станат около това допитване, шие има амнистия, то да се върне, че няма да има амнистия. Инак всичко това е безсмыслено. Престъпления се върнат във всеки избор и след това ги амнистират. Още сега вие ще обещавате на вашите хора да няма амнистия, и тие тогава ще гласуваме.

Председателя: Има думата г. министър на правосъдието:

Министър П. Янев: Г. г. народни представители! Тези неколко членове, съм съвсем излиши, . . .

Д-р Г. Марков (д): Не съм излиши.

Министър П. Янев: . . . и ще моля почитаемото Народно събрание да не ги приема, защото самия закон за допитването до народъ в един закон за избор, който сам по себе си третира в своите разпоредения като избирателния закон, по отношение и на избирачелните списъци, и на гласоподаването, и на застъпниците, и за съставянето на прокурорите, и какво ли не. Има изричен член в самия закон, който предвидя туй препращане.

Д. Анастасов (к): Но не усиливат санкциите.

Министър П. Янев: А тук в същото време той закон не предвижда нови състави по това допитване, което ще стане. Следователно, всички наказателни разпоредения в избирателния закон от чл. 161 нататък, относящи се до престъпленията, които могат да станат по повод това допитване, до тия избор, важат и в случая.

Д-р Н. Сакаров (к): Те важат, но не стигат.

Министър П. Янев: Само че сега се иска усиливане на наказателните разпоредения.

Д. Анастасов (к): Намерете препращане за подкупи.

Министър П. Янев: Кой може да види да основаваше да предполагаше, че некои нови обстоятелства би имали, та да искаш да отпратишите положението на тези избиратели на агитаторите и другите чиновници, които могат да бъдат привлечени по повод на това допитване? Аз мисля, че избирателният закон е толкова много строг, не по-малко от другите, които и вие сами предполагате. Следователно, той със една гаранция, както е било до днешен ден, в толкова много избори, които почти постоянно правим. И описи ден имаше избор, за който тук вече не се приказва, никој за тълдане на правителството, никој за резултати, никој за победи, никој за какво ли е изпълнение, престъпление и пр. — следват ли, може да бъдат уверени, че изборът или допитването, което ще стане, ще мине по-тихъ, отколкото минаваха досегашните избори.

Д-р Н. Сакаров (к): Вие давате право на блока да твърди, че ще победи с морално влияние.

Министър П. Янев: Виждате, колкото по-нататък стават избори, толкова по-тихи, толкова по-леко стават, тий че, ще дойде ден, когато вие сами даже не съм да призовавате за никакви нарушения, извършени при самите избори. И като съм съм, че този въпрос, които се повдига, се изчерпва, защото в случаи е задължително приложението на наказателните разпоредения от избирателния закон при различните допитвания, считам, че предложението е излишно и не следва да се гласува.

Председателя: Има думата народния представител Г. Димитър Попов.

Д. Попов (к): Ние считаме, че правителството е удовлетворено даже ще гласува за тия добавени членове на туй основателен, че то стои под подозрението, което съм съвсем срещу искам да отхвърли, че неговата акция преди днешни нещедри в същност е била дело на лица от него водими и в най-голем размер на детективи и т. н. Ето защо вие трябва именно за да парализирате всеко такова подозрение за в бъдеще, да приемите туй предложение. Такива

мероприятия се вземат в момента, с оглед на опова, което се предприема, с оглед също така на онния обвинения, които се правят. Ето защо, ние сме крайно заинтересовани в настоящия момент, защото се разправяме с една политика, която е докарала всички нещастия на българския народ — да му дадем всичката възможност да се произнесе и да отнеме възможността на политиката, която го този начин ще бъде именно бламирана и осъдена, да отнеме на носителите на тази политика всека възможност да твърдят, че българският народ е бил турен в неизвестност да се произнесе, както той мисли.

Д-р Н. Сакаров (б): Че те съм жертва на насилия.

Министър П. Янев: Те съм бил винаги подозрителни и винаги съм оставали с подозрението си; тий че и сега, колкото и да подозират, так ще си останат така.

Д-р Н. Сакаров (к): Туй, което се предлага, е от големо значение.

Председателя: Ще гласуваме. Която приемат чл. 21, както се предложи от г. Попов, ...

Н. Савчев (р): С добавка „да нема амнистия“.

Председателя: ... моля, да вдигнат ръжата. Малко време, не се приема.

П. Паскалев (д): Минозинство.

Председателя: Моля, нема минозинство. Ако имаме минозинство, аз съм за него и щех да го констатирам.

Чл. 22 се казва ...

Д-р Н. Сакаров (к): За подкупните.

Председателя: ... за подкупните. Която приемат новия член, както се прочете от г. Попова, моля, да вдигнат ръжата.

В. Мулетаров (к): Сега е минозинство; и бюрото на Парламента гласува.

Председателя: Минозинство. Приема се. Значи след чл. 20 става нов чл. 21. (Чете): „Всеко лице, което дава или обещава пари или други облаги, за да повлияе върху вота на избирателите, се наказва със строг тъмничен затвор до пет години и лишаване от граждански и политически права за десет години.“

Председател: **Н. АТАНАСОВ.**

Този член става 21, а гласувания чл. 21, става чл. 22. Законопроекта се гласува на второ четене, а утре ще се гласува на трето четене.

Некой от земеделците: 21 е гласуван, а 22 — не.

Председателя: За утренното заседание предлагам следния дневен ред:

1. Доклад на прошетарната комисия.

2. Трето четене законопроекта за допитване до народа за външността на министрите от кабинетите: Ив. Ев. Генов, д-р Ст. Данев и Ал. Малинов, за обявяванието и водени войни и за последвалите ги катастрофи през 1911—1913 и 1918 години.

3. Първо четене законопроекта за изменение на чл. чл. 27 и 40 от закона за благоустройството на населените места в царството България.

Второ четене законопроектите:

4. За изваждобджетен (сържиметен) кредит на сума 230.000 000 л. за помощ на държавните служители.

5. За изменение и допълнение на закона за тарифата на износните стоки от 4 януари 1921 г. с всичките му изменения и допълнения.

6. За изменение и допълнение на закона за угловното съдопроизводство (продължение разискванията).

7. За изtrieбление на разбойниците.

8. Одобрение предложението за одобряване 5-то поставяне на Министерски съвет, взето в заседанието му от 12 септември 1922 г., протокол № 89, за заплащане на Софийската община, взетото взаимообразно от Главната дирекция на трудовата повинност 1.000.000 килограма брашно по 7 40 л. за килограм.

Д-р Г. Марков (д): Поставете законопроекта за чиновническите заплати.

Председателя: Той с поставен на дневен ред, но комисията не е свършила още работата си.

Д-р Г. Марков (д): Срамота е!

Председателя: Идете там и спорете.

Вдигам заседанието.

(Вдигнато в 9 ч. 50 м. вечерта)

Г. МАРКОВ.
Подпредседатели:
К. МАЛЕВ.

Зам.-секретар: **Х. ПЕНЧЕВ.**

Началник на стенографското отделение: **Т. ГЖЛЖБОВ.**